

ბეჭად სარჯველადე

**ვენიერული კაკიბალის რთლი სტარტაკების ბანვიტარებაში:
საქართველოსა და ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის
კომპარატიული ანალიზი**

გამომცემლობა „უნივერსალი“
თბილისი 2024

შოთა რუსთაველის ეროვნული
სამეცნიერო ფონდი
SHOTA RUSTAVELI NATIONAL
SCIENCE FOUNDATION

კვლევა დაფინანსებულია შოთა რუსთაველის საქართველოს ეროვნული
სამეცნიერო ფონდის მიერ – №MR23-1066 ხელშეკრულება (2024).

რედაქტორი:

გიორგი აბუსელიძე, ეკონომიკის დოქტორი,
ეკონომიკის მეცნიერებათა კანდიდატი, პროფესორი

რეცენზენტი:

გია ზოიძე, ეკონომიკის დოქტორი
ალეკო მელაძე, ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორი

© ბეჟა სარჯველაძე, 2024

გამომცემლობა „**უნივერსალი**“, 2024

თბილისი, 0186, ა. ჰოლიბაოვსკაიას №4, ☎: 5(99) 17 22 30; 5(99) 33 52 02
E-mail: universal505@ymail.com; gamomcemlobauniversali@gmail.com

ISBN 978-9941-33-874-8

ანოტაცია

სტარტაპების განვითარება ქვეყნის, კერძოდ კი – საქართველოს, ეკონომიკური განვითარების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია, სტარტაპების განვითარებაში კი თავის მხრივ ყველაზე მნიშვნელოვანი წილი მიუძღვის ვენჩერული (სარისკო) კაპიტალის დაფინანსებას, რომლითაც სტარტაპი ერთგვარ ფუნდამენტურ კაპიტალის მოიზიდავს და შედეგად ხდება სტარტაპის განვითარება ინვესტორის დახმარებით წილის სანაცვლოდ. ვენჩერული კაპიტალის არსიც კი სწორედ ამაში მდგომარეობს – ინვესტორი მისთვის საინტერესო, პერსპექტიულ სტარტაპში აინვესტირებს თანხას წილის სანაცვლოდ, სტარტაპი კი იღებს ფულად სახსრებს და ინვესტორის თანადგომას სტარტაპის განვითარებისთვის.

ნაშრომში წარმოდგენილია ვენჩერული კაპიტალის არსი, ზოგადი მიმოხილვა, მისი მნიშვნელობა სტარტაპებში. ანალიზის განსახორციელებლად პირველ რიგში შესწავლილი და განხილულია ვენჩერული კაპიტალის გავლენის შეფასება, ვენჩერული კაპიტალის ბაზრის მიმოხილვა ქართულ სტარტაპებში, საქართველოს და ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების სტარტაპების ბოლო რამდენიმე წლის სტატისტიკური ანალიზი და შედეგად ამ ქვეყნების კომპარატიული ანალიზი, რომელიც დაგვანახებს მსგავსებებს და განსხვავებებს საქართველოსა და ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ვენჩერული კაპიტალის ბაზრებს შორის. შედეგად კი დავინახავთ სურათს თუ როგორი სიტუაციაა საქართველოსა და ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის მსგავს ქვეყნებს შორის და რამდენად დიდი განსხვავებაა მათ შორის. გარდა ფინანსური კუთხით სტატისტიკური ანალიზისა, ასევე, განხილულია ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსებაზე მოქმედი ფაქტორები, ისეთები როგორიცაა, ინვესტორის ქცევის ანალიზი ქართულ და ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში და სახელმწიფო მექანიზმები, რომლებიც ხელს უწყობენ ან ხელს უშლიან ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსებას ქვეყანაში, შედეგად კი მოხდება მათი ანალიზი საქართველოსა და ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ბაზრებს შორის.

დასკვნაში კი აღწერილია ის ფაქტორები, რომლებიც გამოვლინდა ჩატარებული ანალიზების შედეგად, შესაბამისად მოცემულია რეკომენდაციები, რომლითაც უნდა იხელმძღვანელონ სტარტაპებმა, ინვესტორებმა, პოლიტიკის შემქმნელებმა, რათა გაძლიერდეს ქვეყნის სტარტაპ ეკოსისტემა და შედეგად მოხდეს ქვეყნის ეკონომიკური განვითარება.

The role of Venture Capital Investment in Startup Development: Comparative Analyses of Georgia and Central-East European Countries¹

Annotation

The development of startups is one of the important factors of the economic development of the country, in particular – of Georgia, and the most important share in the development of startups is the financing of venture (risk) capital, with which the startup attracts a kind of fundamental capital and as a result, the development of the startup takes place with the help of an investor in exchange for a share. Even the essence of venture capital lies in this – the investor invests money in exchange for a share in an interesting, prospective startup, and the startup receives funds and the investor's support for the development of the startup.

The paper presents the essence of venture capital, a general overview, its importance in startups. To carry out the analysis, the assessment of the influence of venture capital, the overview of the venture capital market in Georgian startups, the statistical analysis of the last few years, as well as the statistical analysis of the outstanding startups of the Central-Eastern European countries in the last period and as a result the comparative analysis of these countries, which will show us the similarities, that have been studied and discussed, and the differences between the venture capital markets of Georgia and Central-Eastern Europe, and as a result we will see a picture of the situation between Georgia and similar countries of Central-Eastern Europe and how big the difference is between them. In addition to the statistical analysis from a financial point of view, the factors affecting venture capital financing are also discussed, such as the analysis of investor behavior in Georgia and Central-Eastern European countries and country's role that promote or prevent venture capital financing in the country, and as a result, they will be analyzed in Georgia and among the markets of Central-Eastern Europe.

The conclusion describes the factors that were revealed as a result of the conducted analyses, accordingly, recommendations are given that startups, investors, and policy makers should be guided by in order to strengthen the country's startup ecosystem and, as a result, the country's economic development.

¹ This research is financed by Shota Rustaveli National Science Foundation of Georgia – №MR23-1066 agreement (2024).

სარჩევი

შესავალი 8

თავი I

ვენჩერული კაპიტალის სტარტაპებზე გავლენის შეფასების თეორიულ-

მეთოდოლოგიური საფუძვლები 14

1.1 ვენჩერული კაპიტალის არსი და მნიშვნელობა სტარტაპების
განვითარებაში14

1.2 ვენჩერული კაპიტალით დაფინანსების სტატისტიკური ანალიზი
საქართველოსა და ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპაში19

თავი II

ვენჩერული კაპიტალით სტარტაპების დაფინანსებაზე მოქმედი ფაქტორები და

მისი აღმოფხვრის მექანიზმები46

2.1 ინვესტორის ქცევის ანალიზი ქართულ და ცენტრალურ-აღმოსავლეთ
ევროპის ქვეყნების სტარტაპებში..... 46

2.2 სახელმწიფო პოლიტიკის გავლენა ვენჩერული კაპიტალით დაფინანსებაზე
ქართულ და ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის სტარტაპებში 58

2.3 უცხოური გამოცდილების საქართველოში დანერგვის შესაძლებლობები 78

დასკვნა 83

გამოყენებული ლიტერატურა 90

შესავალი

ნაშრომის აქტუალობა. „ვენჩერული კაპიტალის როლი სტარტაპების განვითარებაში: საქართველოსა და ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის კომპარატიული ანალიზი“ ღრმად აქტუალურია მენარმეობისა და ეკონომიკური ზრდის თანამედროვე ეკოსისტემაში. ბოლო წლების განმავლობაში, ვენჩერული კაპიტალი გამოჩნდა, როგორც მთავარი მამოძრავებელი ძალა სტარტაპების განვითარებისთვის, ინოვაციების, მასშტაბურობისა და მდგრადობის ხელშეწყობისთვის, რაც წარმოადგენს გლობალური ინტერესის საგანს. ამ კვლევას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს, რადგან ის ცდილობს გამოავლინოს ვენჩერული კაპიტალის ზეგავლენა სტარტაპების განვითარებაში, განსაკუთრებით საქართველოსა და ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის რეგიონულ კონტექსტში, კომპარატიული ანალიზი კი უზრუნველყოფს რეგიონული დინამიკის ყოვლისმომცველ გააზრებას, ანალიზს, რომელსაც შეუძლია პოლიტიკოსების, ინვესტორებისა და მენარმეების ინფორმირება უფრო ფართო კონტექსტში, მათთვის აუცილებელია იმის გაგება, თუ როგორ მოქმედებს ვენჩერული კაპიტალი, დაფინანსებისა და მენტორობის არსებითი წყარო, სტარტაპებზე.

ეს კვლევა იყენებს შერეულ მეთოდებს, რათა სრულყოფილად გამოიკვლიოს ვენჩერული კაპიტალის როლი სტარტაპების განვითარებაში საქართველოსა და ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის კონტექსტში. არჩეული მეთოდოლოგია შექმნილია იმისთვის, რომ უზრუნველყოს არსებული დინამიკის ანალიზი, რომელიც გავლენას ახდენს ვენჩერულ კაპიტალსა და სტარტაპ ეკოსისტემებზე.

მთავარი პრობლემა, რომელსაც ეს კვლევა აგვარებს, არის ვენჩერული კაპიტალის მრავალმხრივი როლი სტარტაპების განვითარების მიმართულებებში საქართველოსა და ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპაში. კერძოდ, ის ცდილობს გამოავლინოს რთული დინამიკა, რომელიც განასხვავებს ვენჩერული კაპიტალის გარემოს და სტარტაპ ეკოსისტემებს ამ რეგიონებში. ისმის კითხვები რომლებიც დაგვეხმარება ამ პრობლემების გადაჭრაში: რა პატერნები და ინდიკატორები ამოძრავებს ვენჩერული კაპიტალის ინვესტორებს საკუთარ ინვესტიციებში? როგორ მოქმედებს სამთავრობო პოლიტიკა როგორც ვენჩერული კაპიტალის, ისე სტარტაპების დინამიკაზე? რა კრიტერიუმები გამოიყენება სტარტაპების წარმატების გასაზომად, რომლებიც იღებენ ვენჩერული კაპიტალის ინვესტიციებს? ამ კითხვების შესწავლა გვთავაზობს ფასდაუდებელ

შეხედულებებს, რომლებიც დაგვეხმარება მენარმეობის ხელშეწყობაზე ორიენტირებული სტრატეგიების ჩამოყალიბებაში, ინოვაციების სტიმულირებასა და რეგიონული ეკონომიკური განვითარების წინსვლაში.

ნაშრომის მიზნები და ამოცანები. კვლევის მთავარი მიზანია საფუძვლიანად გამოიკვლიოს და გააანალიზოს ვენჩერული კაპიტალის გავლენა სტარტაპების განვითარებაზე საქართველოსა და ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის რეგიონში. ეს გულისხმობს იმის გაგებას, თუ როგორ ეხმარება ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსება სტარტაპების ზრდას, ინოვაციების ხელშეწყობას და ეკონომიკურ მდგრადობას. აღნიშნულიდან გამომდინარე შეგვიძლია ჩამოვყალიბოთ კვლევის რამდენიმე მიზანი და ამოცანა.

1. ვენჩერული კაპიტალის გავლენის შეფასება: უპირველესი მიზანია იმის გაგება, თუ რამდენად მოქმედებს ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსება სტარტაპების ზრდაზე, კონკრეტულად შემოსავლების გენერირების, სამუშაო ადგილების შექმნისა და ბაზრის გაფართოების თვალსაზრისით.
2. შედარებითი რეგიონალური დინამიკა: კვლევის ერთ-ერთი მთავარი მიზანია შედარებითი ანალიზის ჩატარება, მსგავსებებისა და განსხვავებების შეფასება ვენჩერული კაპიტალის ინვესტორებსა და სტარტაპ ეკოსისტემებში საქართველოსა და ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებს შორის, რაც მიზნად ისახავს საქართველოს რეგიონალური პოტენციალის გამოვლენას.
3. ინვესტორის ქცევის გაგება: მნიშვნელოვანია გავიგოთ თუ რას ანიჭებს უპირატესობას ვენჩერული კაპიტალის ინვესტორი სტარტაპებში ინვესტირებისას, როგორ იქცევიან ისინი სტარტაპ ბაზარზე ინვესტირების განსახორციელებლად, რა კრიტერიუმებით აფასებენ სტარტაპებს, როგორ ხდება რისკების შეფასება და რა გარე ფაქტორები ახდენს გავლენას მათ გადაწყვეტილებებზე.
4. პოლიტიკის გავლენა ვენჩერულ კაპიტალსა და სტარტაპებზე: კვლევა მიზნად ისახავს იმის გარკვევას, თუ როგორ მოქმედებს სამთავრობო პოლიტიკა და მარეგულირებელი ჩარჩოები ვენჩერული კაპიტალის დინამიკაზე და შემდგომში გავლენას ახდენს სტარტაპებზე. ის მიზნად ისახავს გაეცნოს პოლიტიკის როლს სამენარმეო გარემოს ფორმირებაში.

აღნიშნული მიზნების მიღწევით შესაძლებლობა გვექნება გავიგოთ თუ რა მნიშვნელობა აქვს ვენჩერულ კაპიტალს სტარტაპების განვითარებისთვის,

როგორი საინვესტიციო პოლიტიკის შემუშავებაა საჭირო სტარტაპ ეკოსისტემის განვითარებისათვის.

ნაშრომის კვლევისათვის გამოყენებული მეთოდები და მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა. კვლევა იყენებს შერეულ მეთოდებს, რათა სრულყოფილად გამოიკვლიოს ვენჩერული კაპიტალის როლი სტარტაპების განვითარებაში საქართველოსა და ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის კონტექსტში. არჩეული მეთოდოლოგია შექმნილია იმისთვის, რომ უზრუნველყოს არსებული დინამიკის ანალიზი, რომელიც გავლენას ახდენს ვენჩერულ კაპიტალსა და სტარტაპ ეკოსისტემებზე.

მონაცემთა შეგროვება მოხდება სხვადასხვა გზით, რომელიც მოიცავს როგორც რაოდენობრივ, ისე ხარისხობრივ მეთოდებს, კერძოდ:

- რაოდენობრივი მონაცემები: რაოდენობრივი მონაცემები მიიღება სხვადასხვა მონაცემთა ნაკრებიდან, ვენჩერული კაპიტალის მონაცემთა ბაზებიდან, ფინანსური ანგარიშებიდან და საჯარო ჩანაწერებიდან. მონაცემთა ნაკრები მოგვანვდის ინფორმაციას ვენჩერული კაპიტალის, სტარტაპის შესრულების მეტრიკისა და ეკონომიკური ინდიკატორების შესახებ. ეს რაოდენობრივი მონაცემები სტატისტიკური ანალიზის საფუძველს წარმოადგენს.
- თვისებრივი მონაცემები: თვისებრივი მონაცემების შეგროვება მოხდება სამეწარმეო ეკოსისტემის ძირითად დაინტერესებულ მხარეებთან გამოკითხვების მეშვეობით. დაინტერესებული მხარეები მოიცავს ვენჩერულ კაპიტალისტებს, მეწარმეებს, მთავრობის წარმომადგენლებს და ინდუსტრიის ექსპერტებს. ჩატარდება სხვადასხვა გამოკითხვები, საინვესტიციო კრიტერიუმებისა და პოლიტიკის პერსპექტივების შესახებ მდიდარი შეხედულებების მოსაპოვებლად.

არსებული მონაცემების საფუძველზე მოხდება შემდგომი ანალიზი, შემდეგი მეთოდების გამოყენებით:

- რაოდენობრივი ანალიზი: შეგროვებული რაოდენობრივი მონაცემების საფუძველზე მოხდება სტატისტიკური ანალიზი, რომელიც მოიცავს რეგრესიის ანალიზს და შესაბამის რაოდენობრივ ტექნიკებს ვენჩერული კაპიტალის ინვესტიციებსა და სტარტაპის წარმატების მეტრიკას შორის ურთიერთობის შესაფასებლად. რაოდენობრივი ანალიზი ფოკუსირებული იქნება

ფაქტორებზე, როგორცაა შემოსავლების ზრდა, სამუშაო ადგილების შექმნა და ბაზრის გაფართოება.

- თვისებრივი ანალიზი: გამოკითხვების ხარისხობრივი მონაცემები თემატურად იქნება გაანალიზებული, რათა განისაზღვროს შაბლონები, განმეორებადი თემები და კრიტიკული შეხედულებები. თვისებრივი ანალიზი უზრუნველყოფს ვენჩერული კაპიტალისა და დამწყები ბიზნესის ურთიერთობის ხარისხობრივი ასპექტების უფრო ღრმა გაგებას, ინვესტორების ქცევისა და პოლიტიკის გავლენის ჩათვლით.
- შედარებითი ანალიზი: ამ კვლევის ძირითადი ელემენტია საქართველოსა და ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის შერჩეულ ქვეყნებს შორის შედარებითი ანალიზი. ანალიზი მოიცავს განსხვავებებისა და მსგავსების შეფასებას ვენჩერული კაპიტალის პრაქტიკაში, სტარტაპ ეკოსისტემებში, მთავრობის პოლიტიკასა და სხვა შესაბამის ფაქტორებში.
- პოლიტიკის ანალიზი: კვლევა მოიცავს სამთავრობო პოლიტიკის საფუძვლიან ანალიზს და მის გავლენას ვენჩერულ კაპიტალსა და სტარტაპებზე. ეს მოიცავს საგადასახადო ნახალისების, მარეგულირებელი ჩარჩოების და სხვა პოლიტიკის ბერკეტების შეფასებას, რომლებიც გავლენას ახდენენ ვენჩერული კაპიტალის ბაზრებზე და სტარტაპების ეკოსისტემაზე.

აღნიშნული მონაცემების ანალიზი გვანჯდის მნიშვნელოვან ინფორმაციას ვენჩერული კაპიტალის, პოლიტიკისა და საინვესტიციო გარემოს შესახებ, რაც ხელს შეუწყობს მეწარმეობისა და რეგიონული ეკონომიკური ზრდისთვის ხელსაყრელი პირობების შექმნას როგორც საქართველოში, ასევე ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპაში.

კვლევის მოსალოდნელი შედეგების სამეცნიერო ღირებულება ან/და პოტენციური პრაქტიკული გამოყენება და კვლევის შედეგების გავრცელების (დისემინაციის) გეგმა. კვლევის მოსალოდნელ შედეგებს მნიშვნელოვანი სამეცნიერო და პრაქტიკული ღირებულება აქვს. კერძოდ, შედარებითი ანალიზი მოგვცემს საშუალებას გავიგოთ თუ რა როლს ასრულებს ვენჩერული კაპიტალი სტარტაპების განვითარებაში, რაც ხელს შეუწყობს მათი ურთიერთკავშირის გაგებას საქართველოსა და ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ბაზარზე. ეს კვლევა აღრმავებს ცოდნას მეწარმეობის, ფინანსების და რეგიონული ეკონომიკის სფეროებში. უფრო მეტიც, ის ნათელს ჰფენს რეგიონულ

განსხვავებებსა და მსგავსებებს, რაც ღირებულ რესურსს წარმოადგენს მეცნიერებისა და მკვლევარებისთვის.

პრაქტიკული თვალსაზრისით, ამ შედეგებს დიდი პოტენციალი აქვს სხვადასხვა დაინტერესებული მხარისთვის. პოლიტიკის შემქმნელებს შეუძლიათ გამოიყენონ ცოდნა ეფექტური პოლიტიკის ჩამოსაყალიბებლად, რომელიც ხელს უწყობს ვენჩერული კაპიტალის ინვესტიციებს და შემდგომ სტარტაპის ზრდას. ვენჩერული კაპიტალის ინვესტორები მზად არიან მოიპოვონ ღირებული ინფორმაცია რეგიონული საინვესტიციო პერსპექტივების შესახებ, რაც ხელს შეუწყობს მათ საინვესტიციო სტრატეგიების განვითარებას. მეწარმეებისთვის კი არსებული კვლევა იქნება მოტივაციის წყარო საკუთარი სტარტაპების განვითარებისთვის.

კვლევის შედეგები გავრცელდება სხვადასხვა არხებით, კერძოდ, დასკვნები გამოქვეყნდება საერთაშორისო რეცენზირებად აკადემიურ ჟურნალებში და წარმოდგენილი იქნება კონფერენციებსა და სემინარებზე, კვლევის შედეგები ხელმისაწვდომი გახდება ფართო საზოგადოებისთვის ონლაინ პლატფორმების მეშვეობით, რაც გაზრდის ინფორმირებულობას და გააზრებას ვენჩერული კაპიტალის გავლენის შესახებ ამ რეგიონებში სტარტაპებზე.

ინტერდისციპლინურობა. ინტერდისციპლინურობა ამ კვლევის ფუნდამენტური ასპექტია, რომელიც აკავშირებს სხვადასხვა სფეროს, რათა უზრუნველყოს ყოვლისმომცველი პერსპექტივა ვენჩერული კაპიტალის როლზე სტარტაპების განვითარებაში საქართველოსა და ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპაში. ეს კვლევა ეფუძნება სხვადასხვა დისციპლინებს, მათ შორის მეწარმეობას, ფინანსებს, პოლიტიკის ანალიზს და რეგიონულ კვლევებს, რათა შემოგთავაზოთ კომპლექსური ურთიერთქმედებების გაგება:

- მეწარმეობა: მოცემული კვლევა გვეხმარება გავაანალიზოთ სტარტაპების ქცევა, შევისწავლოთ ინოვაციების დონე რეგიონში და სამეწარმეო ეკოსისტემა, გავიგოთ თუ რა ზეგავლენა აქვს სტარტაპებს მეწარმეობის განვითარებაში.
- ფინანსები: ფინანსური ანალიზი სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია ვენჩერული კაპიტალის ინვესტიციების გასაგებად და მათი გავლენის შესაფასებლად სტარტაპის განვითარებაზე. ფინანსური მეტრიკა გამოიყენება ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსების შედეგების რაოდენობრივად შესაფასებლად.

- პოლიტიკის ანალიზი: კვლევებიდან მიღებული შეხედულებები გვეხმარება შევაფასოთ მთავრობის პოლიტიკის, რეგულაციებისა და წახალისების გავლენა ვენჩერულ კაპიტალსა და სტარტაპის დინამიკაზე, რაც ხელს შეუწყობს უკეთესი საინვესტიციო პოლიტიკის შემუშავებაში.
- რეგიონალური კვლევები: კომპარატიული ანალიზი ეფუძნება რეგიონულ კვლევებს, რათა შეფასდეს განსხვავებები და მსგავსებები საქართველოსა და ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებს შორის კულტურის, ეკონომიკისა და ინოვაციური ეკოსისტემების თვალსაზრისით.

ეს ინტერდისციპლინარული მიდგომა ასახავს ვენჩერული კაპიტალისა და სტარტაპების განვითარების მრავალმხრივ ბუნებას, უზრუნველყოფს ღირებულ შეხედულებებსა და რეკომენდაციებს, რომლებიც გამოიყენება სხვადასხვა სექტორებსა და რეგიონებში. ის ზრდის ანალიზის ხარისხს, რაც კვლევას უფრო აქტუალურს ხდის პოლიტიკის შემქმნელებისთვის, ინვესტორებისთვის და მენარმეებისთვის, რომლებიც მუშაობენ ვენჩერული კაპიტალისა და სტარტაპების ურთიერთკავშირზე სხვადასხვა კონტექსტში.

თავი I

ვენჩერული კაპიტალის სტარტაპებზე გავლენის შეფასების თეორიულ-მეთოდოლოგიური საფუძვლები

1.1 ვენჩერული კაპიტალის არსი და მნიშვნელობა სტარტაპების განვითარებაში

რა არის ვენჩერული კაპიტალი, როგორ მუშაობს ის და რა მნიშვნელობა აქვს მას სტარტაპების განვითარებაში?! – ვენჩერული კაპიტალი არის კერძო კაპიტალის ფორმა და დაფინანსების ტიპი სტარტაპ კომპანიებისთვის და მცირე ბიზნესებისთვის გრძელვადიანი ზრდის პოტენციალით, რომლის ძირითადი წყაროა ინვესტორები, საინვესტიციო ბანკები და ფინანსური ინსტიტუტები (Hayes, 2024). ვენჩერული კაპიტალი ზოგადად გამოიყენება ისეთი სტარტაპებისა და სხვა ბიზნესების მხარდასაჭერად, რომლებსაც აქვთ მნიშვნელოვანი და სწრაფი ზრდის პოტენციალი, რაც ინვესტორისთვის მნიშვნელოვან გარემოებას წარმოადგენს, სანაცვლოდ, სტარტაპები ინვესტორებისგან იღებენ ცოდნას და გამოცდილებას, რათა განვითარდეს ბიზნესი, ისინი მონაწილეობენ მენეჯმენტში და ეხმარებიან სტარტაპ კომპანიის ხელმძღვანელ პირებს, მიიღონ გადაწყვეტილებები ზრდის უზრუნველსაყოფად. ამ ყველაფრის სანაცვლოდ ინვესტორები ითხოვენ წილს კომპანიაში, რაც მათთვის მომგებიანია სამომავლო პერსპექტივაში, სტარტაპისთვის კი ეს იმედის მომცემია, რადგან მათთვის ინვესტორის დაინტერესება წარმოადგენს იმას, რომ მათი იდეა კარგია და შესაბამისად, აქვს პოტენციალი.

ვენჩერული კაპიტალით მხარდაჭერილი კომპანიები მნიშვნელოვანია საფონდო ბირჟაზე და ზოგადად ეკონომიკაში, რადგან ვენჩერული კაპიტალის ინვესტიციამ დაამტკიცა, რომ ძალიან ეფექტური ინსტრუმენტია კონკრეტული ტიპის ინოვაციების წახალისებისთვის (Lerner & Nanda, 2020). ვენჩერული კაპიტალი სულ უფრო მნიშვნელოვანი შუამავალი ხდება ინვესტირებული კაპიტალის ახალ ფირმებად და გამოგონებებად გარდაქმნის ნაწილში და გამოირჩევა მაღალი პროდუქტიულობით (Haltiwanger, et.al., 2017). ვენჩერული კაპიტალის ინვესტიცია ემსახურება როგორც სტარტაპის ზრდის კატალიზატორს, რაც უზრუნველყოფს მნიშვნელოვან ფინანსურ რესურსებს, სტრატეგიულ ხელმძღვანელობას და წვდომას ქსელებსა და ბაზრებზე (Gompers & Lerner, 2001; Burzacka & Gąsiorowska, 2017). თუმცა, ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსების სირთულეებთან გამკლავება ქმნის მნიშვნელოვან გამოწვევებს

სტარტაპებისთვის, დაწყებული საწყისი დაფინანსების უზრუნველყოფიდან დამთავრებული ინვესტორებთან ურთიერთობის მართვამდე და ოპერაციების მდგრად მასშტაბირებამდე (Lerner, 2009).

ვენჩერული კაპიტალის ისტორია მოდის ამერიკიდან, როდესაც ამერიკაში, ბიზნესის ხარისხის მისაღებად ჩასული ფრანგი – ჯორჯ დიროტი გახდა ჰარვარდის ბიზნეს სკოლის ლექტორი და მუშაობა დაიწყო საინვესტიციო ბანკში. 1946 წელს ის გახდა ამერიკის კვლევისა და განვითარების კორპორაციის (ARDC – American Research and Development Corporation) პრეზიდენტი, რომელიც წარმოადგენდა პირველ ვენჩერული კაპიტალის ფირმას. ეს ფირმა გამოირჩეოდა იმით, რომ სტარტაპებს პირველად შეეძლოთ დაფინანსება მიეღოთ კერძო წყაროებიდან, მდიდარი ოჯახების გარდა. მანამდე კომპანიებს, დაფინანსების მოსაზიდად უწევდათ მიემართათ ისეთ ცნობილ ოჯახებზე, როგორებიც იყვნენ როკფელერები ან ვანდერბილტები. ARDC ცოტახანში გახდა ძალიან მდიდარი სხვადასხვა მოზიდული წყაროებიდან, საგანმანათლებლო ინსტიტუტებიდან და სადაზღვეო კომპანიებისგან. მოგვიანებით ისეთი ვენჩერული კომპანიები როგორებიცაა Morgan Holland Ventures და Greylock Partners დაფუძნებული იყვნენ ARDC კომპანიის თანამშრომლების მიერ (Ganti, 2024).

დღესდღეობით ყველაზე ცნობილი ვენჩერული კაპიტალის ფირმებია:

- **Andreesen Horowitz** – წარმოადგენს სილიკონ ველის სტარტაპს, რომელიც დაარსდა 2009 წელს მარკ ანდერსენის და ბენ ჰოროვიცის მიერ, მდებარე კალიფორნიაში, მენლო პარკში. ეს ვენჩერული კომპანია აინვესტირებს საწყის ეტაპზე მყოფ სტარტაპებს და მზარდ კომპანიებს ისეთ სექტორებში, როგორებიცაა IT, თამაშები, სოციალური მედია, ელექტრონული კომერცია და კრიპტოვალუტა.
- **Sequoia Capital** – ერთ-ერთი ტოპ ვენჩერული კაპიტალის ფირმა მსოფლიოში, რომელიც ასევე მდებარეობს მენლო პარკში, კალიფორნია. სექვოია კაპიტალს აქვს განხორციელებული ინვესტიციები ისეთ ცნობილ ტექ-კომპანიებში ამერიკაში, როგორებიცაა WhatsApp, LinkedIn, Paypal და Zoom.
- **Y Combinator** – დაარსებული 2005 წელს, ეს ვენჩერული კაპიტალის ფირმა ასევე წარმოადგენს ერთ-ერთ ყველაზე წარმატებულ სტარტაპ აქსელერატორს სილიკონის ველში. მას განხორციელებული აქვს ინვესტიცია 3000-ზე მეტ კომპანიაში, მათ შორის DoorDash, Coinbase, Instacart, Dropbox და Reddit-ში (Baldrige & Curry, 2023).

ვენჩერული კაპიტალის ინვესტირება ხდება სტარტაპის განვითარების სხვადასხვა ეტაპზე, რაც ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია სტარტაპის განვითარებისთვის. ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსების ეტაპებია:

- **Pre-Seed:** ბიზნესის განვითარების ყველაზე ადრეული ეტაპი, როდესაც დამფუძნებლები ცდილობენ იდეა გადააქციონ კონკრეტულ ბიზნეს გეგმად. მათ შეუძლიათ დარეგისტრირდნენ ბიზნეს აქსელერატორში ადრეული დაფინანსებისა და მენტორობის უზრუნველსაყოფად.
- **Seed Funding:** დაფინანსების შემდგომი ეტაპია, როდესაც ვენჩერული კაპიტალისტები კომპანიის წილის სანაცვლოდ სტარტაპერებს ეხმარებიან ბიზნეს-გეგმის შემუშავებაში და ახალი პროდუქტის შექმნაში სარეალიზაციოდ. იმის გამო, რომ ჯერ არ არსებობს შემოსავლების ნაკადები, სტარტაპ კომპანიას სჭირდება ვენჩერული კაპიტალის ინვესტიცია, რათა დააფინანსოს მისი ყველა ოპერაცია.
- **Early-Stage Funding:** მას შემდეგ, რაც ბიზნესი შეიმუშავებს პროდუქტს, მას დასჭირდება დამატებითი კაპიტალი, რათა გაზარდოს წარმოება და გაყიდვები, შეძლოს პროდუქტის უცხო ბაზრებზე გატანაც და საკუთარი ბიზნესის გაფართოება. ამ ეტაპზე დაფინანსების თანხები როგორც წესი უფრო დიდია, ვიდრე საწყის ეტაპზე, რადგან სტარტაპის დამფუძნებლები აძლიერებენ თავიანთ ბიზნესს. მოცემული ეტაპი ძირითადად აღინიშნება როგორც სერია A, სერია B, სერია C.
- **Late stage funding:** ამ ეტაპზე, სტარტაპ კომპანიებმა უნდა მიიღონ შემოსავალი და აჩვენონ ძლიერი ზრდა. მიუხედავად იმისა, რომ კომპანია შესაძლოა ჯერ არ იყოს მომგებიანი, მას აღენიშნება პერსპექტივა და პოტენციალი, რომ გახდეს ერთ-ერთი ტოპ კომპანია. გვიანი დაფინანსების ეტაპებია სერია D, სერია E და სერია F. (Hayes, 2024; Baldrige, Curry, 2023).

ვენჩერული კაპიტალით დაფინანსების ეტაპების განსაზღვრით შეგვიძლია ჩამოვყალიბოთ, თუ როდის არის შესაძლებელი და მნიშვნელოვანი ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსების მიღება, შესაბამისად შეგვიძლია გამოვყოთ რამდენიმე ფაქტორი თუ როდის შეიძლება მივიღოთ ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსება, კერძოდ:

- **სტარტაპ-კომპანიის განვითარება/გაფართოების ეტაპზე:** როცა კომპანიას მიღწეული აქვს მაქსიმალური პოტენციალი და ვერ ახერხებს განვითარებას საკუთარი სახსრებით, ამ შემთხვევაში შესაძლებელია მივიღოთ ვენჩერული

კაპიტალის დაფინანსება, რათა განვავითაროთ საკუთარი ბიზნესი და გადავიდეთ ახალ ეტაპზე, იქნება ეს ახალი ფილიალების გახსნა, ახალი ინოვაციური პროდუქტის გამოშვება თუ სხვა.

- **ძლიერი მენტორობის აუცილებლობა:** ვენჩერულ კაპიტალისტს აქვს შესაბამისი ცოდნა და გამოცდილება იმისათვის, რომ გაუწიოს შესაბამისი დახმარება დამწყებ სტარტაპერს. სტარტაპის ეტაპზე ზოგჯერ დგება ისეთი მომენტი, როდესაც ის მიდის ჩიხში არასაკმარისი ცოდნის გამო და ვერ ვითარდება, სწორედ ამ მომენტში სტარტაპს უჩნდება იმის აუცილებლობა, რომ მიიღოს დამატებითი დახმარება გამოცდილი ინვესტორისგან მენეჯმენტის მიმართულებით.
- **კონკურენციის არსებობისას:** განვითარების გარკვეულ ეტაპზე სტარტაპს შეიძლება გამოუჩნდეს კონკურენტი, ბაზარზე შემოიტანოს ახალი პროდუქტი და შესაბამისად გაუწიოს კონკურენცია არსებულ სტარტაპს, რაც სახიფათო ხდება სტარტაპერისთვის, რომელიც უკვე განვითარების მაღალ ეტაპზეა, ან შევიდეს უკვე კონკურენტულ ბაზარზე და შეეცადოს საკუთარი თავი დაიმკვიდროს. სწორედ ამ მომენტში სტარტაპს უჩნდება იმის განცდა, რომ საჭიროა დროული მოქმედებები ამ პრობლემების აღმოსაფხვრელად, რისთვისაც ის ცდილობს დააინტერესოს ინვესტორი დამატებითი სახსრების ინვესტირებისთვის, რათა განავითაროს საკუთარი ბიზნესი იდეა უფრო მეტად და გააფართოვოს საკუთარი ბიზნესი.

ვენჩერული კაპიტალის მნიშვნელობის განსაზღვრისას ასევე აუცილებელია გავიგოთ მისი დადებითი და უარყოფითი მხარეები, თუ რა პლიუსები და მინუსები აქვს ვენჩერული კაპიტალით დაფინანსებას.

ვენჩერული კაპიტალით დაფინანსების დადებითი მხარეებია:

- **ბიზნესის სწრაფი ზრდა:** ვენჩერული კაპიტალი მიზნად ისახავს ხელი შეუწყოს სტარტაპის სწრაფ ზრდას ინვესტიციის დაბანდებით რაც სტარტაპისთვის ძალიან მნიშვნელოვანია, რადგან საწყის ეტაპზე მას არ აქვს არანაირი ფინანსური რესურსი.
- **პროფესიონალებისგან მენტორობა:** ბევრი ვენჩერული კაპიტალის ფირმა აქტიურად არის ჩართული კომპანიების განვითარებაში. ისინი ეხმარებიან სტრატეგიების შექმნაში, ხელს უწყობენ პოტენციურ პარტნიორებთან დაკავშირებას და უწევენ ტექნიკურ დახმარებას. ინვესტორებს ხშირად აქვთ

ფართო კავშირები, რომელთაც შეუძლიათ კომპანიისთვის ხელის შეწყობა, მომხმარებელთა ბაზების არსებობის საფუძველზე;

- **სტარტაპს არ გააჩნია ინვესტირებული თანხის ანაზღაურების ვალდებულება:** იმ შემთხვევაში, თუკი სტარტაპი განიცდის კრახს და ვერ განვითარდება, სტარტაპერს არ აქვს სტარტაპში ინვესტირებული ვენჩერული კაპიტალის ანაზღაურების ვალდებულება, თუმცა შესაძლებელია საკუთარი ინვესტირებული თანხის და კომპანიაზე კონტროლის დაკარგვა.

ვენჩერული კაპიტალით დაფინანსების უარყოფითი მხარეებია:

- **კომპანიის დიდი წილი:** ვენჩერული კაპიტალის მიღების სანაცვლოდ ინვესტორები სტარტაპ კომპანიისგან ითხოვენ კომპანიის დიდ წილს, რაც სამომავლო პერსპექტივაში კომპანიისთვის არ არის მისაღები.
- **კონტროლის დაკარგვა:** ვენჩერული კაპიტალის ინვესტიცია ჩვეულებრივ ინვესტორებს აძლევს საშუალებას აიღონ სტარტაპზე კონტროლის გარკვეული ნაწილი. როცა ვენჩერული კაპიტალის ინვესტორებს კომპანიაში აქვთ წილის დიდი ნაწილი, ეს მათ საშუალებას აძლევს კომპანიის გადაწყვეტილებაში მიიღონ მონაწილეობა და საბოლოო სიტყვა მათზე იყოს. ისინი უფრო მეტად დაინტერესებულნი არიან საკუთარი ინვესტიციის ამოღებით, და არა ახალი დამატებითის მოზიდვით.
- **ინტერესთა კონფლიქტი:** ვენჩერულ კომპანიებს არ აქვთ არანაირი შეზღუდვა ინვესტიციების სხვაგან განხორციელებისა, რაც გულისხმობს იმას, რომ შესაძლებელია ვენჩერულმა კომპანიამ განახორციელოს ინვესტიცია სტარტაპის კონკურენტულ კომპანიაში, რამაც შეიძლება გამოიწვიოს ინტერესთა კონფლიქტი (Hayes, 2024; Halperin, 2023).

ვენჩერული კაპიტალის ყველა ასპექტის განხილვისას შეგვიძლია მკაფიოდ ჩამოვაყალიბოთ ის ფაქტი, რომ ვენჩერული კაპიტალი სტარტაპის დაფინანსების მნიშვნელოვან წყაროს წარმოადგენს, ვისაც განვითარების სხვადასხვა ეტაპზე სურს ინვესტიციის მოზიდვა და საკუთარი კომპანიის დროულად განვითარება, რაც ხელს შეუწყობს მას დიდი შემოსავლების გენერირებაში, ბაზარზე პოზიციონირებას და კონკურენტუნარიანი გარემოს შექმნას. ვენჩერული კაპიტალი სტარტაპისთვის ერთგვარი ბიძგია, რომელიც ეხმარება მას ფინანსურადაც და მენეჯმენტითაც, რაც დამწყები სტარტაპერისთვის დიდი პლიუსია, რადგან დამოუკიდებლად მან შეიძლება ვერ შეძლოს საკუთარი სტარტაპის დროულად განვითარება. შესაბამისად დროში გაწელილი ბიზნეს

იდეაც სტარტაპერისთვის შეიძლება უშედეგო აღმოჩნდეს. შესაბამისად, სტარტაპერი ცდილობს მაქსიმალურად კარგი ბიზნეს იდეა წარმოადგინოს და შეძლოს ინვესტორის დაინტერესება ამ ბიზნეს იდეით. საწყის ეტაპზე კარგი და დამაინტერესებელი, ინოვაციური ბიზნეს იდეა შესაბამისი ბიზნეს გეგმით და სამომავლო ხედვით საკმარისია ინვესტორისთვის, რათა განახორციელოს ვენჩერული კაპიტალით დაფინანსება.

1.2 ვენჩერული კაპიტალით დაფინანსების სტატისტიკური ანალიზი საქართველოსა და ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპაში

ვენჩერული კაპიტალით დაფინანსების სტატისტიკური ანალიზი საქართველოში

ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსების ლანდშაფტმა საქართველოში მნიშვნელოვანი ტრანსფორმაცია განიცადა უკანასკნელ პერიოდში, განვითარდა სტარტაპ გარემო, რაც ასახავს ქვეყნის, როგორც საინვესტიციო გარემოს, ასევე სტარტაპ ეკოსისტემის განვითარების ტენდენციებს. ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია ქვეყნის სამეწარმეო სექტორის განვითარება, რაშიც დიდი წვლილი მიუძღვის სტარტაპების წარმოქმნას და მათ დაფინანსების შესაძლებლობებს, რომლის ანალიზიც მოგვცეს საშუალებას გავიგოთ საქართველოს სტარტაპ გარემოს განვითარების ტენდენციები, რაშიც გამოყენებული ბიზნეს სექტორის ყველაზე დიდი პლატფორმა – Crunchbase.

სტატისტიკური კვლევის საფუძველზე გამოკვეთილია ქართულ ბაზარზე ვენჩერული კაპიტალით დაფინანსების ტენდენციები, მათი გავლენა ქვეყანაში ეკონომიკის განვითარებაზე, კერძოდ კი სამუშაო ადგილების შექმნაზე, ეკონომიკის სფეროების დაწინაურებაზე, სექტორების პრიორიტეტულობას და ა.შ. ასევე, განხილულია საუკეთესო ქართული სტარტაპების მნიშვნელობა, მათი ბიზნეს იდეა, დაფინანსება და სხვ. ყოველივე ზემოაღნიშნულის განხილვა გვაძლევს საშუალებას დავინახოთ ქართულ სტარტაპ ბაზარზე დადებითი და უარყოფითი მხარეები, შევძლოთ მათი ანალიზი, რაც ხელს შეუწყობს ქართულ სტარტაპ ეკოსისტემის განვითარებას.

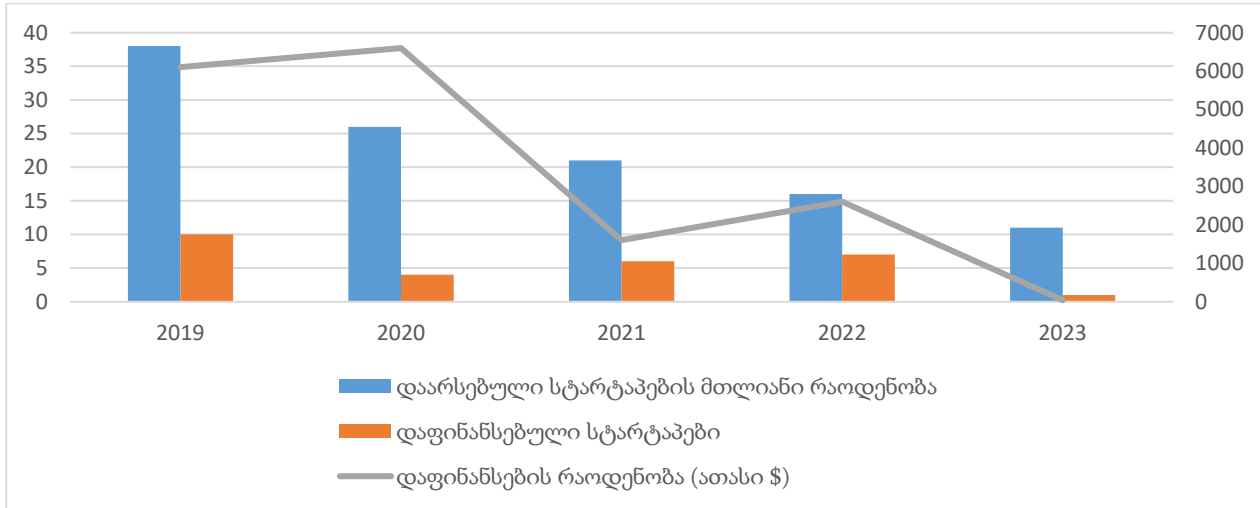
ამ თავში მოცემული სტატისტიკური ანალიზის მეშვეობით გვექმნება წარმოდგენა ვენჩერული კაპიტალით სტარტაპების დაფინანსების შესახებ საქართველოში, რაც ღირებული ინფორმაციის წყაროა სტარტაპერებისთვის, ინვესტორებისა და პოლიტიკის შემქმნელებისთვის. აღნიშნულის გაგება, გადამწყვეტია ისეთი გარემოს გასაძლიერებლად, რომელიც მხარს უჭერს

ინოვაციებს, ხელს უწყობს ეკონომიკურ ზრდას და აძლიერებს სახელმწიფოს კონკურენტულ უპირატესობას მუდმივად განვითარებად გლობალურ ბაზარზე. ეს ანალიზი არა მხოლოდ ნათელს ჰფენს წარსულსა და აწმყოს ტენდენციებს, არამედ გვთავაზობს მიმოხილვას ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსების სამომავლო ტრაექტორიაზე საქართველოში.

სტატისტიკური ანალიზის საშუალებით შესაძლებელია იმ შაბლონების, ტენდენციებისა და კორელაციების გამოვლენა, რომლებიც მხარს უჭერენ სტარტაპების დაფინანსების დინამიკას, რაოდენობრივი ანალიზი კეთდება ბოლო 5 წლის პერიოდის განმავლობაში. ეს ანალიზი მიზნად ისახავს წარმოადგინოს ხედვა იმ შესაძლებლობებსა და სირთულეებზე, რომლებსაც აწყდებიან ქართული ბიზნესები ვენჩერული კაპიტალით დაფინანსების ძიების პროცესში, სანდო წყაროებიდან მიღებული მონაცემების გულდასმით შესწავლით და ინტერპრეტაციით, როგორცაა Crunchbase (სტარტაპების უდიდესი მონაცემთა ბაზა). ამ ანალიზის მიზანია სტარტაპ ეკოსისტემაში მონაწილე პირებისთვის ღირებული ინფორმაციის შეთავაზება დაფინანსების ტენდენციების ნიუანსების, სამუშაო ადგილების შექმნის სტატისტიკისა და ინდუსტრიული სექტორის დინამიკის შესწავლით.

Crunchbase-დან ქართული სტარტაპების შესახებ მოპოვებული მონაცემების გაანალიზებით, შეგვიძლია დავინახოთ, რომ ბოლო 5 წლის განმავლობაში ქართულ ბაზარზე დაფუძნებულია სულ 112 სტარტაპი (4 არააქტიურია), რომლებიც ცდილობდნენ ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსების მოპოვებას, მაგრამ მხოლოდ რამდენიმემ მიაღწია წარმატებას (მთლიანი რაოდენობის 25%: 28 სტარტაპი; მთლიანი მოზიდული თანხა: 16,338,670 დოლარი), შესაბამისად, სტატისტიკა ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსების შესახებ მართლაც დაბალია და ამის სხვადასხვა მიზეზია, როგორცაა კონკურენცია, საინტერესო იდეების ნაკლებობა, ინდუსტრია და ა.შ. ასე რომ, ძირითადად, ჩვენ შეგვიძლია დავახარისხოთ ეს მონაცემები დაფინანსების წლების მიხედვით, ინდუსტრიების მიხედვით, დაფინანსების მთლიანი რაოდენობის მიხედვით, ბოლო დაფინანსების ოდენობით და ა.შ. (დიაგრამა 1).

დიაგრამა 1. საქართველოში შექმნილი დაფინანსებული სტარტაპების რაოდენობა ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში

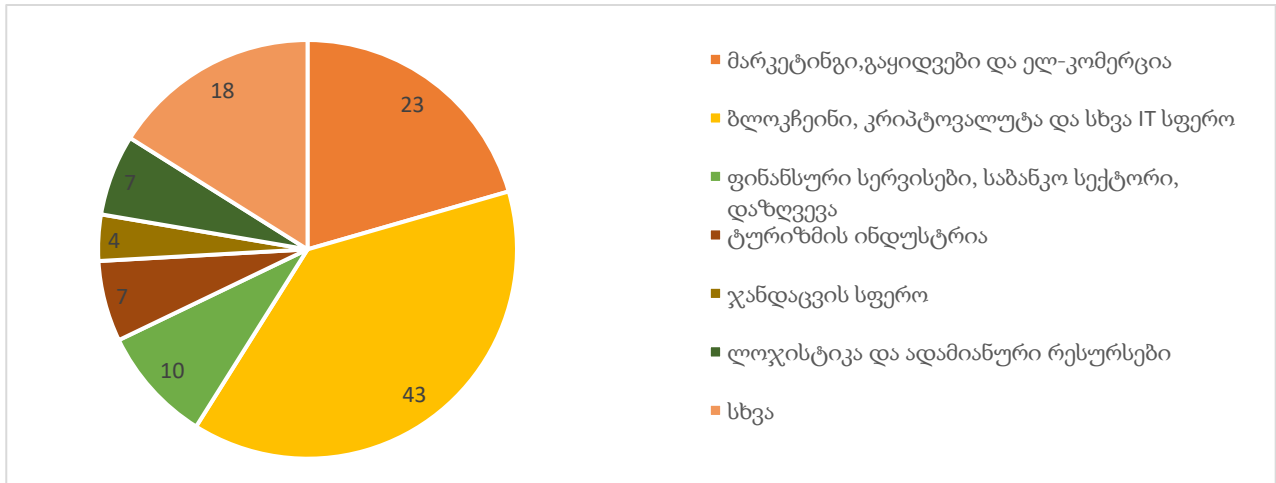

წყარო: შედგენილია ავტორის მიერ Crunchbase ბაზიდან, 2024 წელი

მონაცემების ანალიზით შეგვიძლია გავარკვიოთ, რომ სტარტაპების რაოდენობის მაჩვენებელი მცირდება, ისევე, როგორც დაფინანსების მოცულობა. როგორც ვხედავთ, მოქმედი სტარტაპების უმეტესობა დაარსდა ადრეულ წლებში და დაფინანსების მაჩვენებელიც უმეტესად მათთან არის დაკავშირებული და მიზეზი შეიძლება გასაგები იყოს – მათ მეტი გამოცდილება აქვთ, უფრო მეტად კონკურენტუნარიანები არიან და ბევრი შრომა გაიღეს წარმატების მისაღწევად. ასევე მსოფლიოში პანდემიური სიტუაციის გათვალისწინებით აშკარაა, რომ სტარტაპების რაოდენობა და დაფინანსების მოცულობა შემცირებულია 2020 წლიდან, დაფინანსების აღმავალი ტენდენცია კი ისევ 2021 წლიდან შეინიშნება, 2023 წელს კი დაფინანსება მართლაც დაბალია. ბაზარზე არსებული მცირე დროის გამო, ახალ სტარტაპებს მეტი გამოცდილება და მეტი შრომა სჭირდებათ წარმატების მისაღწევად.

გარდა ამ სტატისტიკური მონაცემებისა სტარტაპებისა და მათი დაფინანსების მაჩვენებლების შესახებ, ჩვენ ასევე შეგვიძლია გავაანალიზოთ ის დარგები, რომლებშიც ისინი ძირითადად მუშაობენ, შეგვიძლია მათი კლასიფიკაცია, რომელიც ნაჩვენებია ქვემოთ მოცემულ დიაგრამაში.

დიაგრამა 2. ქართული სტარტაპები ინდუსტრიების მიხედვით

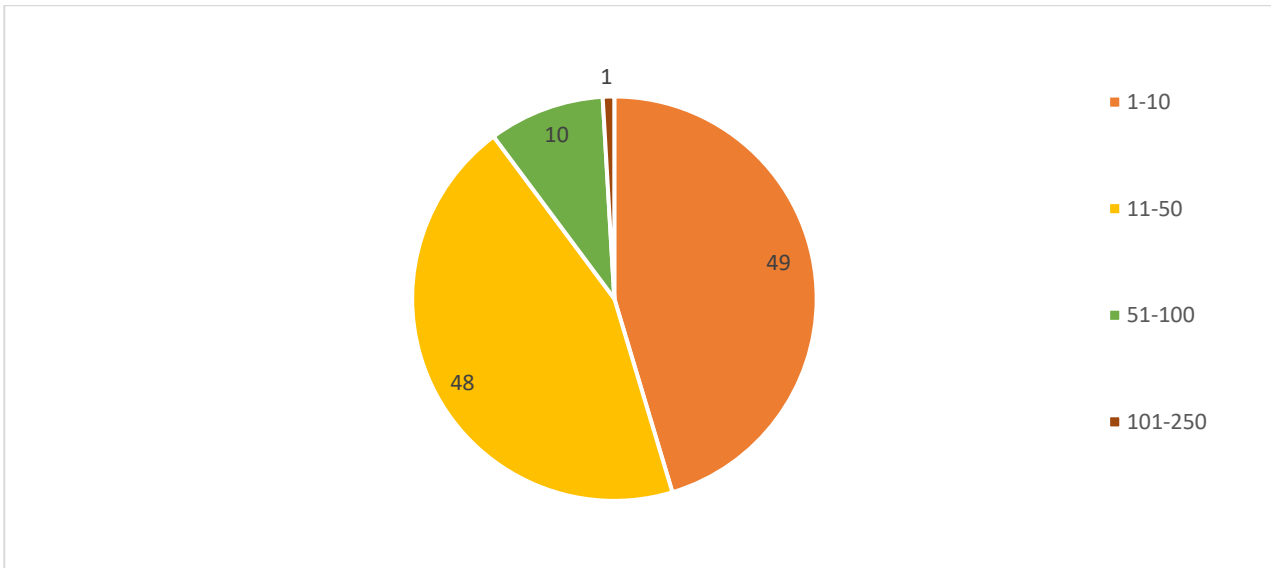

წყარო: შედგენილია ავტორის მიერ Crunchbase ბაზიდან, 2024 წელი

ქართული სტარტაპების მონაცემთა ბაზის ანალიზისთვის შექმნილია დიაგრამა 2, რომელიც აჩვენებს დეტალურ ინფორმაციას სტარტაპების სფეროების შესახებ. 112 სტარტაპიდან უმეტესობა მოდის IT სფეროზე, ხოლო უკანასკნელ პერიოდში ტექნოლოგიური განვითარების შესაბამისად, ასევე ბლოკჩეინი და კრიპტოვალუტა წამყვანი ინდუსტრიებია, სტარტაპების უმეტესობა სწორედ ამ სფეროზე მოდის, ჩვენს შემთხვევაში 43. მეორე ადგილზეა ელექტრონული კომერცია, რომელიც დღესდღეობით ასევე წამყვანი ინდუსტრიაა და კვლავ ინტერნეტთან არის დაკავშირებული, სადაც 23 სტარტაპი წარმოდგენილი. მესამე წამყვანი სფეროა ფინანსურ სერვისები, როგორცაა საბანკო ინდუსტრია და დაზღვევა, სადაც წარმოდგენილია 10 სტარტაპი. შედეგად, ჩვენ შეგვიძლია გავიგოთ, რომ მთავარი კონკურენცია არის IT და ბლოკჩეინთან დაკავშირებულ სფეროებში, შემდეგ მოდის ელექტრონული კომერცია, რაც ნიშნავს, რომ რაც უფრო მეტი იდეა იქნება დაკავშირებული ამ სფეროებთან, მით მეტია პერსპექტივა, მაგრამ მხედველობაში უნდა იქნას მიღებული, რომ კონკურენციაც მაღალია, ასევე საინტერესო იდეებთან ერთად ასევე შეიძლება გაჩნდეს არასაინტერესო იდეები, რაც ინვესტორებისთვის არ არის მიმზიდველი, მაღალი კონკურენცია კი ამცირებს კონკრეტული სტარტაპის დაფინანსების შანსებს.

ახლა მოდით შევხედოთ კიდევ ერთ წრიულ დიაგრამას, რომელიც გვიჩვენებს, თუ როგორ ზრდის სტარტაპების არსებობა დასაქმების მაჩვენებლებს მათ კომპანიებში დასაქმებულთა სავარაუდო რაოდენობის მითითებით, ჩვენ მიერ უკვე გამოყენებული მონაცემთა ბაზაზე დაყრდნობით:

დიაგრამა 3. დასაქმებულთა რაოდენობა ქართულ სტარტაპებში

წყარო: შედგენილია ავტორის მიერ Crunchbase ბაზიდან, 2024 წელი

ამ მონაცემების გაანალიზებით შეგვიძლია გავიგოთ, რომ 49 კომპანიას ჰყავს 1-დან 10-მდე თანამშრომელი, 48 კომპანიას ჰყავს 11-დან 50-მდე თანამშრომელი, ხოლო 11 კომპანიას ჰყავს 50-ზე მეტი თანამშრომელი. ასე რომ, თუ გამოვთვლით დასაქმებულთა საშუალო რაოდენობას სტარტაპში, ის შეიძლება იყოს დაახლოებით 71 თითოეულ სტარტაპში (თითოეული დანაყოფის საშუალოთა ჯამი გაყოფილი 4-ზე). ასე რომ, საერთო ჯამში, შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ ამ 108 სტარტაპმა (4-მა არ მიუთითა მონაცემები) ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში ხელმისაწვდომი გახადა დაახლოებით 7,880 სამუშაო ადგილი (1,576 ყოველწლიურად). ეს, ერთი შეხედვით, დიდი მაჩვენებელი ნამდვილად არ არის, მაგრამ თუ ჩავთვლით, რომ ეს კომპანიები ყველა სტარტაპია და ჯერ კიდევ იზრდება, ეს მონაცემები კარგია ქართული ბაზრისთვის.

ქართული სტარტაპების ბაზრის ანალიზისას ასევე მნიშვნელოვანია იხილოთ საქართველოს ტოპ 10 სტარტაპი, მათი დაარსების პერიოდი, რა ინდუსტრიებში მოღვაწეობენ და მათ მიერ მოზიდული დაფინანსების მთლიანი თანხა. ეს ჩვენი კვლევის გადამწყვეტი ნაწილია, რადგან მნიშვნელოვანია იმის გაგება, თუ რატომ მიიღეს ამ სტარტაპებმა ვენჩურული კაპიტალის დაფინანსება მათი იდეისა და ბიზნეს მოდელის საფუძველზე.

ცხრილი 1. ბოლო 5 წლის განმავლობაში შექმნილი ტოპ 10 ქართული სტარტაპი

სტარტაპის დასახელება	დაარსების წელი	სფერო	მთლიანი დაფინანსება	მცირე აღწერა	ინვესტორთა რაოდენობა
Humanode	2020	ბიომეტრია, კრიპტოვალუტა, საინფორმაციო ტექნოლოგიები, ინტერნეტი, პროგრამული უზრუნველყოფა	\$3,000,000	Humanode არის კრიპტო-ბიომეტრიული ქსელი, რომელსაც შემოაქვს სიბილისის წინააღმდეგობა და მართვის ინოვაციური მოდელები კრიპტო ინდუსტრიაში.	12
CityPay.io	2020	ბიტკოინი, ბლოკჩეინი, კრიპტოვალუტა, ფინანსები, ფინანსური მომსახურება, ფინტეჯი, გადახდები	\$2,839,750	CityPay.io არის კრიპტოვალუტის გადახდის თანამედროვე სისტემა ნებისმიერი ტიპის ბიზნესისთვის კრიპტოვალუტის მიღების მონიტორინგისა და კონტროლისთვის.	4
Cargon	2019	სატვირთო მომსახურება, გადაზიდვა, ტრანსპორტირება	\$2,710,000	Cargon არის ციფრული გადაზიდვის ახალი ტექნოლოგია, რომელიც იყენებს ინტელექტუალურ ალგორითმებს გამგზავნის გადამზიდავებთან დასაკავშირებლად.	10
Aquix	2019	საკვები და სასმელი, წარმოება, წყალი	\$1,200,000	მეცნიერება, ტექნიკა და ინჟინერია	1
Big Smile Coffee	2022	ყავა, საკვები და სასმელი, საცალო ვაჭრობის ტექნოლოგია	\$1,100,000	ქმნიან ყავას ხელმისაწვდომს და ეხმარებიან ადამიანებს მისგან მოგების მიღებაში	1
WEIcrypto	2021	ბლოკჩეინი, კრიპტოვალუტა, ფინანსები, ფინანსური მომსახურება, ფინტეჯი,	\$800,000	დეცენტრალიზებული ფინანსური სისტემები.	2

OMOFOX	2020	სატვირთო მომსახურება, ლოჯისტიკა, მიწოდება	\$730,000	OMOFOX სთავაზობს მომხმარებელს ახალ სისტემას, რომელიც აკონტროლებს ყველა სახის გადაზიდვებს და მიწოდების ქსელს ერთ პლატფორმაზე.	1
Elven Technologies	2019	მაღალტექნოლოგიური მასალები, სამოქალაქო ინჟინერია, კოსმოსური მოგზაურობა	\$679,874	Elven აშენებს ცეცხლგამძლე ბატარეის შიგთავსებს EV-სთვის (ელექტრონული მანქანა) და ენერჯის შესანახად, რათა დაიცვას ხალხი და ქონება ლითიუმ-იონური ბატარეის ხანძრისგან.	1
Wempler	2022	მომხმარებელთა მომსახურება, ინტერნეტი,	\$639,046	Wempler არის პიონერული პლატფორმა, რომელიც ეხმარება დააკავშიროს ადგილობრივი ბიზნესები და ცალკეული ექსპერტები სამუშაოს შესასრულებლად.	1
8.Finance	2021	ბლოკჩეინი, კრიპტოვალუტა, ვიდეო, Web3	\$565,000	8.Finance არის საგანმანათლებლო პლატფორმა მარტივი რისკის არ მქონე თამაშით, რომელიც ეხმარება მომხმარებლებს კრიპტო სამყაროში გასათვითცნობიერებლად.	1
ჯამი			\$14,263,670		34

წყარო: შედგენილია ავტორის მიერ Crunchbase ბაზიდან, 2024 წელი

ზემოთ მოცემულ ცხრილში ვხედავთ ტოპ 10 ქართულ სტარტაპს, რომელზეც მოდის დაფინანსების დიდი მაჩვენებელი – 87% (14,263,670 დოლარი). სტარტაპების უმეტესობა მუშაობს IT-ში, როგორცაა Blockchain, Cryptocurrency და Fintech. ეს ნიშნავს, რომ თანამედროვე ტექნოლოგიები წამყვანი სფეროებია და ისინი დომინირებენ დღევანდელ ვითარებაში. ასევე არის სტარტაპები ლოჯისტიკის სფეროში, მომხმარებელთა მომსახურებაში და ა.შ. ყველაზე მნიშვნელოვანი, რაც შესამჩნევია არის ის, რომ ადამიანს უნდა ჰქონდეს განსაკუთრებული იდეა, რომელიც გადაჭრის გარკვეულ პრობლემას და, შესაბამისად, დააინტერესებს ინვესტორებს ამ პროექტით, რადგან ნებისმიერი სტარტაპის მთავარი მიზანია პრობლემის გადაჭრა და ინოვაციურობა, რაც ბაზარზე გაგხდის საუკეთესოს. დაფინანსების მთლიანი თანხის გარდა, ასევე მნიშვნელოვანია აღვნიშნოთ სხვადასხვა ინვესტორების ინტერესი ამ იდეების მიმართ, რადგან ვხედავთ, რომ ბევრმა ინვესტორმა გამოიჩინა ინტერესი ტოპ სტარტაპების მიმართ და, შესაბამისად, მათში ინვესტირება მოახდინა, რაც მიუთითებს სტარტაპების ინოვაციურ იდეებსა და უნიკალურობაზე.

მაგალითად, შეგვიძლია განვიხილოთ პირველი სტარტაპი, Humanode, რომლის მთავარ არსს წარმოადგენს კრიპტოვალუტისა და ბლოკჩეინის ორიგინალური იდეა, სადაც ერთი ადამიანი უდრის ერთ ხმას; შესაბამისად, სისტემა დეცენტრალიზებულია. Humanode არის პირველი კრიპტო-ბიომეტრიული ქსელი, სადაც ერთი ადამიანი = ერთი კვანძი, უნიკალური ბიომეტრიული მიღების კრიპტო პლატფორმა, რომელიც უფრო უსაფრთხო და საიმედოა, როგორც უნდა იყოს რეალური ბლოკჩეინი. ეს პლატფორმა ეყრდნობა თავად ადამიანის არსებობას და რაც უფრო მეტი ადამიანია ჩართული მასში, მით მეტი კვანძი არსებობს და უფრო უსაფრთხოა ის, რაც ართულებს გატეხვას. მას აქვს ხელოვნური ინტელექტი, რათა დაადასტუროს, რომ თქვენ ხართ ნამდვილი ადამიანი, არის სრულად დეცენტრალიზებული, განსხვავებით თანამედროვე კრიპტო ქსელებისგან, რომლებსაც ფლობენ ინდივიდები, სასარგებლოა დეცენტრალიზებული აპლიკაციებისთვის (Dapps), აქვს ჭკვიანი კონტრაქტები და ა.შ. ამ პლატფორმის მთავარი უნიკალურობაა დეცენტრალიზაცია, სადაც თითოეულ ადამიანს აქვს თავისი უნიკალური კვანძი.

ვენჩურული კაპიტალის დაფინანსების ტენდენციებისა და სტარტაპების დინამიკის ანალიზი საქართველოს ეკოსისტემაში რამდენიმე მნიშვნელოვან აღმოჩენას ავლენს. პირველ რიგში, გაანალიზებული მონაცემები (დიაგრამა 1)

მიუთითებს შესამჩნევ შემცირებაზე როგორც დაფუძნებული სტარტაპების რაოდენობის, ასევე დაფინანსების მთლიანი ოდენობის შესამჩნევ შემცირებაზე ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში, რომლის მთავარი მიზეზი არის 2020 წლის გლობალური პანდემია და შესაბამისად ეკონომიკური კრიზისი. ეს ტენდენცია აჩვენებს იმ გამოწვევებს, რომლებსაც სტარტაპები აწყდებიან ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსებაზე წვდომისას, ძირითადად გაზრდილი კონკურენციისა და ეკონომიკური გაურკვევლობის გამო. გარდა კლების ტენდენციისა, ეს მონაცემი ასევე გვიჩვენებს დიდ განსხვავებას იმ სტარტაპების რაოდენობას შორის, რომლებიც წარმატებით იღებენ ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსებას და მათ შორის, რომლებიც ვერ იღებენ აღნიშნულ დაფინანსებას. მეწარმეობისა და ინოვაციებისადმი მზარდი ინტერესის მიუხედავად, სტარტაპების მხოლოდ მცირე რაოდენობა ახერხებს ვენჩერული კაპიტალის ინვესტიციების მოზიდვას, რაც მიუთითებს ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსებაზე წვდომის მნიშვნელოვან გამოწვევებზე.

უფრო მეტიც, დაფინანსების განაწილება ინდუსტრიებში გვიჩვენებს კონკრეტული სექტორების დომინირებას, როგორცაა IT და ბლოკჩეინთან დაკავშირებული სფეროები. ეს კონცენტრაცია მიუთითებს მაღალ კონკურენციაზე ამ სფეროებში, რაც პოტენციურად ართულებს ამ სექტორების გარეთ მოქმედი სტარტაპებისთვის ინვესტორების ინტერესის მოზიდვას და, მეორე მხრივ, ართულებს ამ სფეროში მოღვაწე სტარტაპების კონკურენტუნარიანობას, რაც გამოიხატება უფრო ინოვაციური იდეების შეთავაზებით.

გარდა ამისა, ტოპ დაფინანსებული სტარტაპების ანალიზი ხაზს უსვამს სიახლისა და ინოვაციის მნიშვნელობას ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსების მოპოვებაში. როგორც კვლევაში ჩანს, უფრო დიდი ინვესტიციები განხორციელდა სტარტაპებში განსაკუთრებული იდეებით ან ინოვაციური ტექნოლოგიებით, რომლებსაც უპირატესობას ანიჭებენ ვენჩერული კაპიტალისტები. თუმცა, დაფინანსების კონცენტრაცია კონკრეტულ სექტორებში აჩენს შეშფოთებას სტარტაპ ეკოსისტემაში მრავალფეროვნებისა და ინკლუზიურობის შესახებ. მიუხედავად იმისა, რომ IT და ბლოკჩეინთან დაკავშირებული ინდუსტრიები გვთავაზობენ პერსპექტიულ შესაძლებლობებს ინოვაციისთვის, სხვა ინდუსტრიებს შეიძლება გაუჭირდეთ ინვესტორების მოზიდვა კაპიტალის დაფინანსებისთვის, რაც შეზღუდავს მათ ზრდის უნარს და, შესაბამისად, მათ ნაკლებად კონკურენტუნარიანს გახდის.

საბოლოოდ ქართული სტარტაპ ბაზრის სტატისტიკური ანალიზისას შეგვიძლია გავიგოთ, რომ ქართული სტარტაპ გარემო ჯერ კიდევ განსავითარებელია, მიუხედავად იმისა, რომ ზოგიერთ ინდუსტრიას უადვილდება ინვესტორების მოზიდვა და მათი სტარტაპების დაფინანსება, სხვები კი იბრძვიან სახსრების მოზიდვისა და გაფართოებისთვის. პოლიტიკის შემქმნელებმა, ინვესტორებმა და სტარტაპის ეკოსისტემის სხვა მონაწილეებმა ერთად უნდა იმუშაონ, რათა შეცვალონ ეს დისბალანსი და შექმნან კლიმატი, რომელიც უფრო მისასაღმებელი და წამახალისებელი იქნება მენარმეებისთვის სხვადასხვა ინდუსტრიაში. საქართველომ შეიძლება გააცნობიეროს თავისი სრული პოტენციალი, როგორც მიმზიდველი ადგილი სტარტაპების ზრდისა და ინოვაციებისთვის, დაუფასებელი ინდუსტრიების მხარდაჭერის გაზრდით და ინოვაციური და სამეწარმეო კულტურის განვითარებით.

ვენჩეჟური კაპიტალით დაფინანსების სტატისტიკური ანალიზი ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპაში

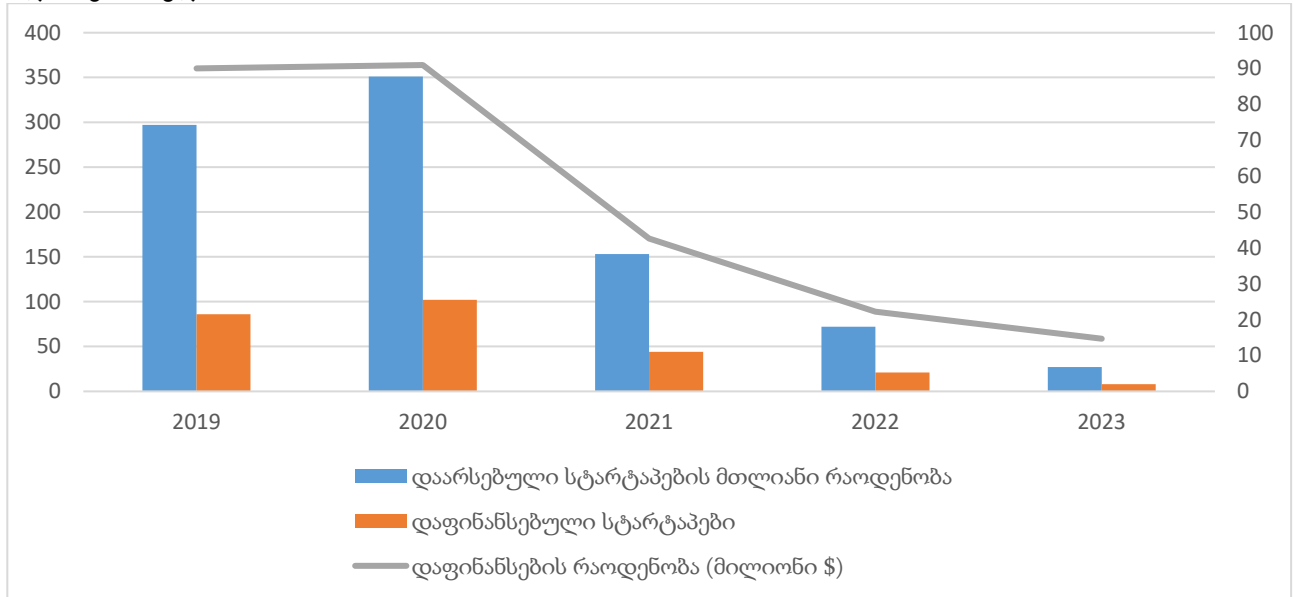
ვენჩერული კაპიტალით დაფინანსების როლის ანალიზისთვის ასევე, აუცილებელია განვიხილოთ ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის განვითარებადი ქვეყნების სტარტაპ ბაზრები და მოვახდინოთ მათი შედარებითი ანალიზი ქართულ სტარტაპ ბაზართან. კერძოდ, განვიხილოთ პოლონეთის, ლიეტუვის, ლატვიის, ესტონეთის, ჩეხეთის, უნგრეთის სტარტაპ ბაზრები. აღნიშნული ქვეყნები შერჩეულ იქნა მათი განვითარების დონის მიხედვით და ასევე, როგორც წამყვანი სტარტაპ ეკოსისტემის მქონე ბაზრებით. განვიხილოთ რა თითოეული ქვეყნის სტარტაპ ბაზრის სტატისტიკა ბოლო 5 წლის განმავლობაში 100 საუკეთესო სტარტაპის მაგალითზე თითოეული ქვეყნის მიხედვით, ყურადღება გამახვილებულია დაფინანსების ტენდენციებზე, სამუშაო ადგილების შექმნის სტატისტიკასა და ინდუსტრიის სექტორის დინამიკაზე. თითოეული ბაზრის მონაცემები შეგროვებულია Crunchbase ბაზიდან შესაბამისი ინფორმაციის მოპოვებით, მათ შორის დაფინანსების ტენდენციები, დაფინანსების ოდენობა, სტარტაპების მიერ შექმნილი სამუშაო ადგილები, და სხვ. სტატისტიკური ანალიზი მოიცავს ბოლო 5 წლის პერიოდს, რათა მოხდეს აღნიშნული ქვეყნების სტარტაპების ეკოსისტემის ბოლო ტენდენციებისა და ცვლილებების ანალიზი. სტატისტიკური ანალიზი მოიცავს დაფინანსების ტენდენციების შესწავლას, მთლიანი დაფინანსების ანალიზს, დაფინანსებული სტარტაპების თანაფარდობას

მთლიან რაოდენობასთან. სტარტაპები დაყოფილია ინდუსტრიის სექტორებად მათი ძირითადი ბიზნეს აქტივობების მიხედვით მოცემული ქვეყნების შესაბამისად და გაანალიზებულია დომინანტური სფეროები. სტატისტიკური ანალიზის შედეგების ვიზუალიზაცია განხორციელებულია სქემების გამოყენებით დაფინანსების ტენდენციების, შექმნილი სამუშაო ადგილების და ინდუსტრიის სექტორის დინამიკის საილუსტრაციოდ. ეს ვიზუალური წარმოდგენები ხელს უწყობს მონაცემთა ტენდენციებისა და შაბლონების ინტერპრეტაციას, რაც საშუალებას იძლევა სრულყოფილად გავიგოთ ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის სტარტაპ ბაზრის მდგომარეობა შერჩეული ქვეყნების საფუძველზე, შეგვიძლება დავინახოთ ვენჩერული კაპიტალით დაფინანსების პერსპექტივები საქართველოს მსგავს ეკონომიკის სტარტაპებში.

Crunchbase-დან მოპოვებული მონაცემების გაანალიზებით ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის სტარტაპების შესახებ, შეგვიძლია გავაკეთოთ გარკვეული ანალიზი ცალკეული ქვეყნების მიხედვით, კერძოდ:

- ბოლო 5 წლის განმავლობაში პოლონურ ბაზარზე ბაზარზე დაფუძნებულია ჯამში 900 სტარტაპი, რომელთაგან პროცენტულად (რეალური მაჩვენებელი მაღალია) მხოლოდ მცირე რაოდენობამ მოიპოვა დაფინანსება (მთლიანი რაოდენობის 29%: 259 სტარტაპი; მთლიანი მოზიდული თანხა: 260,848,718 დოლარი), რაც სხვადასხვა მიზეზებით არის გამოწვეული, ძირითადად კონკურენციით და არამიმზიდველი იდეებით სტარტაპერების მხრიდან. პოლონურ ბაზარზე ბოლო 5 წლის განმავლობაში არსებული ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსების უკეთესი ანალიზის გაკეთებისთვის აგებულია დიაგრამა (დიაგრამა 4), რომელიც ნათლად გვაჩვენებს პოლონეთში არსებულ სიტუაციას ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსების სტატისტიკაზე.

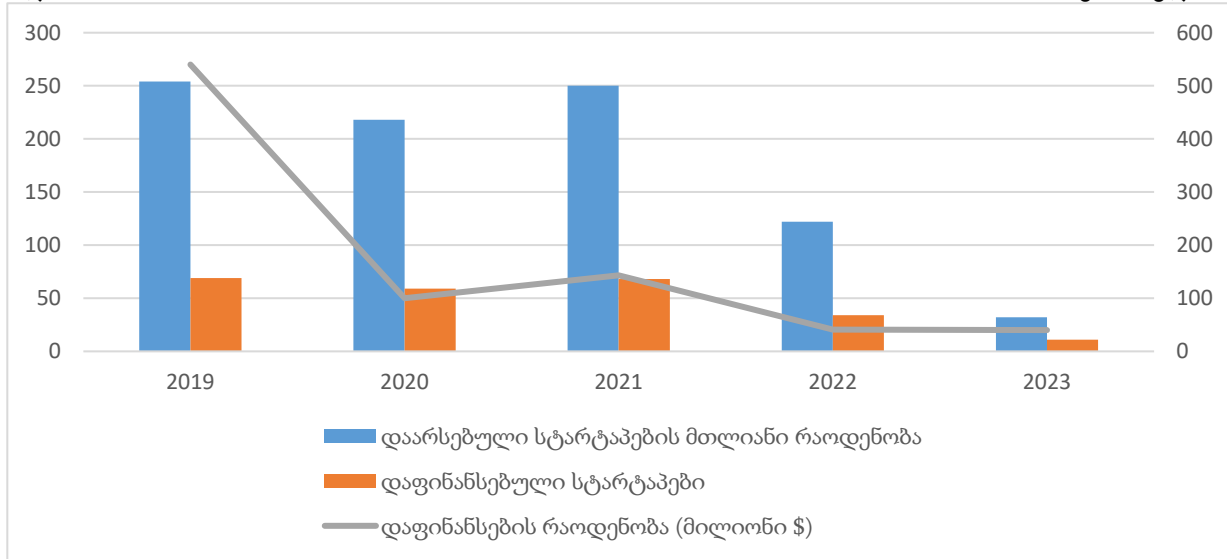
დიაგრამა 4. პოლონეთში შექმნილი და დაფინანსებული სტარტაპების სტატისტიკა ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში

წყარო: შედგენილია ავტორის მიერ Crunchbase ბაზიდან, 2024 წელი

- ბოლო 5 წლის განმავლობაში ესტონურ ბაზარზე დაფუძნებულია ჯამში 876 სტარტაპი, რომელთაგან პროცენტულად (რეალური მაჩვენებელი მაღალია) მხოლოდ მცირე რაოდენობამ მოიპოვა დაფინანსება (მთლიანი რაოდენობის 27%: 241 სტარტაპი; მთლიანი მოზიდული თანხა: 875,824,508 დოლარი), რაც სხვადასხვა მიზეზებით არის გამოწვეული, ძირითადად კონკურენციით და არამიმზიდველი იდეებით სტარტაპერების მხრიდან. ესტონურ ბაზარზე ბოლო 5 წლის განმავლობაში არსებული ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსების უკეთესი ანალიზის გაკეთებისთვის აგებულია დიაგრამა (დიაგრამა 5), რომელიც ნათლად გვაჩვენებს ესტონეთში არსებულ სიტუაციას ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსების სტატისტიკაზე. ესტონეთი ზოგადად წარმოადგენს ევროპის სილიკონის ველს, რადგან ყოველ 100,000 მოსახლეზე ესტონეთში სტარტაპების გაცილებით მაღალი მაჩვენებელი მოდის, ვიდრე სხვა ნებისმიერ ევროპის ქვეყანაში, შესაბამისად სტარტაპ ეკოსისტემა ესტონეთში ძალიან განვითარებულია.

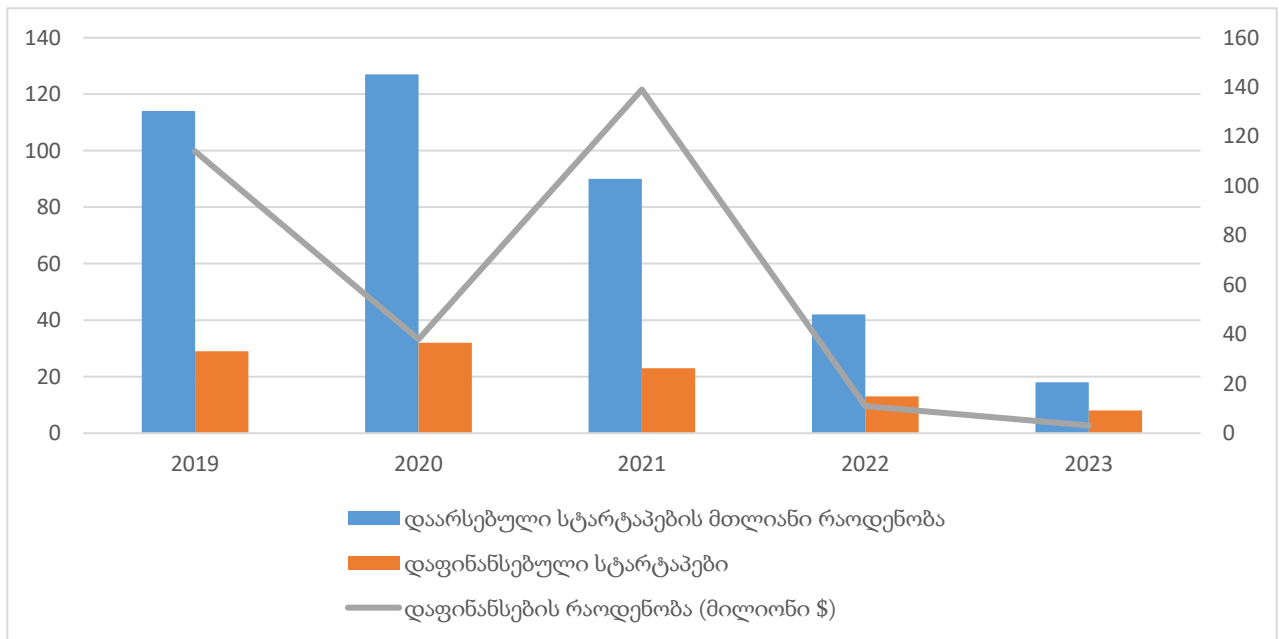
დიაგრამა 5. ესტონეთში შექმნილი და დაფინანსებული სტარტაპების სტატისტიკა ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში

წყარო: შედგენილია ავტორის მიერ Crunchbase ბაზიდან, 2024 წელი

- ბოლო 5 წლის განმავლობაში ლიეტუვურ ბაზარზე დაფუძნებულია ჯამში 389 სტარტაპი, რომელთაგან მხოლოდ მცირე რაოდენობამ მოიპოვა ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსება (მთლიანი რაოდენობის 27%: 105 სტარტაპი; მთლიანი მოზიდული თანხა: 306,270,482 დოლარი), რაც სხვადასხვა მიზეზებით არის გამოწვეული, ძირითადად კონკურენციით და არამიმზიდველი იდეებით სტარტაპერების მხრიდან, ასევე გლობალური პანდემიური სიტუაციით, თუმცა 2021 წელს შეინიშნება დაფინანსების უეცარი ზრდა, რაც გამოწვეულია ერთ-ერთი კონკრეტული სტარტაპის (Venice Swap) დაფინანსებით, რომელმაც მოიპოვა 100 მილიონი დოლარის დაფინანსება. ლიეტუვურ ბაზარზე ბოლო 5 წლის განმავლობაში არსებული ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსების უკეთესი ანალიზის გაკეთებისთვის აგებულია დიაგრამა (დიაგრამა 6), რომელიც ნათლად გვაჩვენებს ლიეტუვაში არსებულ სიტუაციას ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსების სტატისტიკაზე. აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ ლიეტუვის მოსახლეობა საქართველოს მოსახლეობაზე ნაკლებია, ხოლო დაფუძნებული სტარტაპების რაოდენობა 3,5-ჯერ მეტი, რაც ლიეტუვის სტარტაპ ეკოსისტემის განვითარებაზე მეტყველებს.

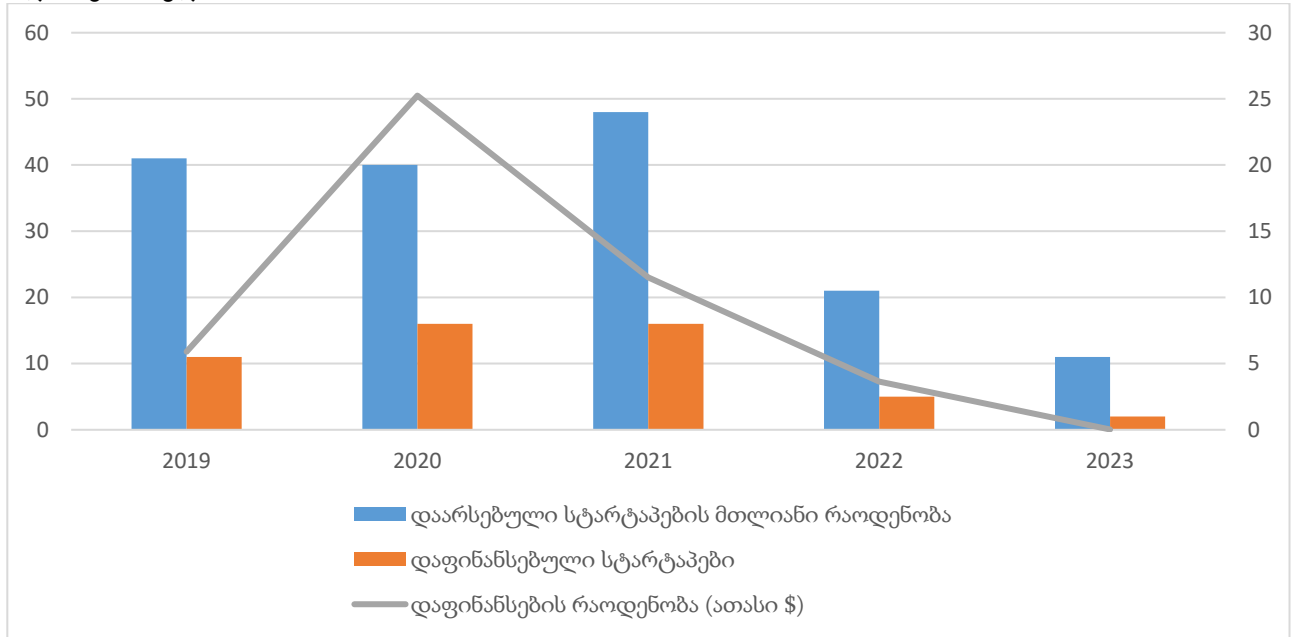
დიაგრამა 6. ლიეტუვაში შექმნილი და დაფინანსებული სტარტაპების სტატისტიკა ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში

წყარო: შედგენილია ავტორის მიერ Crunchbase ბაზიდან, 2024 წელი

- ბოლო 5 წლის განმავლობაში ლატვიურ ბაზარზე დაფუძნებულია ჯამში 161 სტარტაპი, რომელთაგან მხოლოდ მცირე რაოდენობამ მოიპოვა ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსება (მთლიანი რაოდენობის 33,3%: 50 სტარტაპი; მთლიანი მოზიდული თანხა: 34,687,919 დოლარი), რაც სხვადასხვა მიზეზებით არის გამოწვეული, ძირითადად კონკურენციით და არამიმზიდველი იდეებით სტარტაპერების მხრიდან. ლატვიურ ბაზარზე ბოლო 5 წლის განმავლობაში არსებული ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსების უკეთესი ანალიზის გაკეთებისთვის აგებულია დიაგრამა (დიაგრამა 7), რომელიც ნათლად გვაჩვენებს ლატვიაში არსებულ სიტუაციას ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსების სტატისტიკაზე. იმის გათვალისწინებით, რომ ლატვიის მოსახლეობა შედარებით დაბალია, ხოლო სტარტაპების რაოდენობა საქართველოსთან მიმართებაში მაინც მაღალი, შეგვიძლია გამოვიტანოთ დასკვნა, რომ 100,000 მოსახლეზე შექმნილი სტარტაპის რაოდენობა და ანალოგიურად დაფინანსებული სტარტაპის რაოდენობა ლატვიაში გაცილებით მაღალია, ვიდრე საქართველოში, რაც მეტყველებს ლატვიის სტარტაპ ბაზრის საქართველოზე მეტად განვითარებაზე.

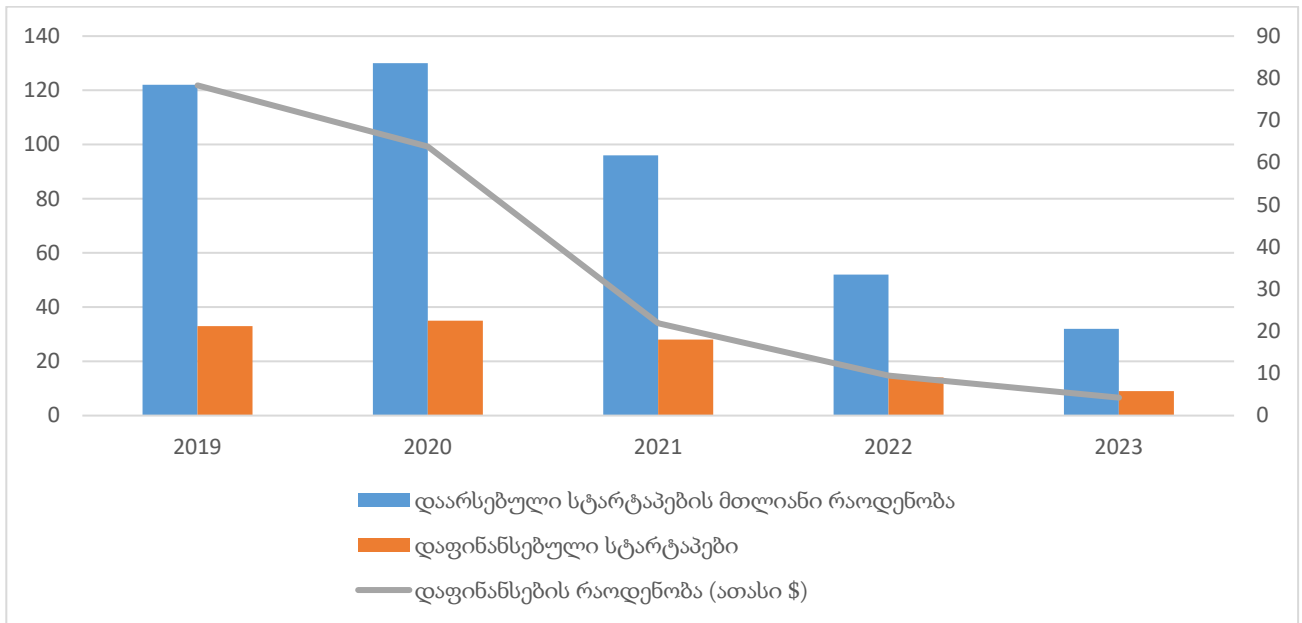
დიაგრამა 7. ლატვიაში შექმნილი და დაფინანსებული სტარტაპების სტატისტიკა ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში

წყარო: შედგენილია ავტორის მიერ Crunchbase ბაზიდან, 2024 წელი

- ბოლო 5 წლის განმავლობაში ჩეხეთის ბაზარზე დაფუძნებულია ჯამში 432 სტარტაპი, რომელთაგან მხოლოდ მცირე რაოდენობამ მოიპოვა ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსება (მთლიანი რაოდენობის 27%: 119 სტარტაპი; მთლიანი მოზიდული თანხა: 178,913,079 დოლარი), რაც სხვადასხვა მიზეზებით არის გამონვეული, ძირითადად კონკურენციით და არამიმზიდველი იდეებით სტარტაპერების მხრიდან, ასევე გლობალური პანდემიური სიტუაციით, რამაც შეაყოვნა საქმიანობები. ჩეხურ ბაზარზე ბოლო 5 წლის განმავლობაში არსებული ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსების უკეთესი ანალიზის გაკეთებისთვის აგებულია დიაგრამა (დიაგრამა 8), რომელიც ნათლად გვაჩვენებს ჩეხურ არსებულ სიტუაციას ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსების სტატისტიკაზე. ვინაიდან და რადგანაც, ჩეხეთის მოსახლეობა ბალტიისპირეთის განხილული ქვეყნების მოსახლეობაზე გაცილებით მაღალია, ხოლო დაფუძნებული სტარტაპების რაოდენობა არ არის შესაბამისი, ესტონეთთან შედარებით დაბალია, ლიეტუვასთან შედარებით თითქმის იმავე მაჩვენებელი აქვს, ლლატვიასთან შედარებით მაღალი, თუმცა 100,000 მოსახლეზე სტარტაპის რაოდენობით დაბალი, შესაძლებელია დასკვნის გამოტანა, რომ ჩეხეთის ბაზარი ინვესტორებითვის ნაკლებად მიმზიდველია, ვიდრე ბალტიისპირეთის ქვეყნების.

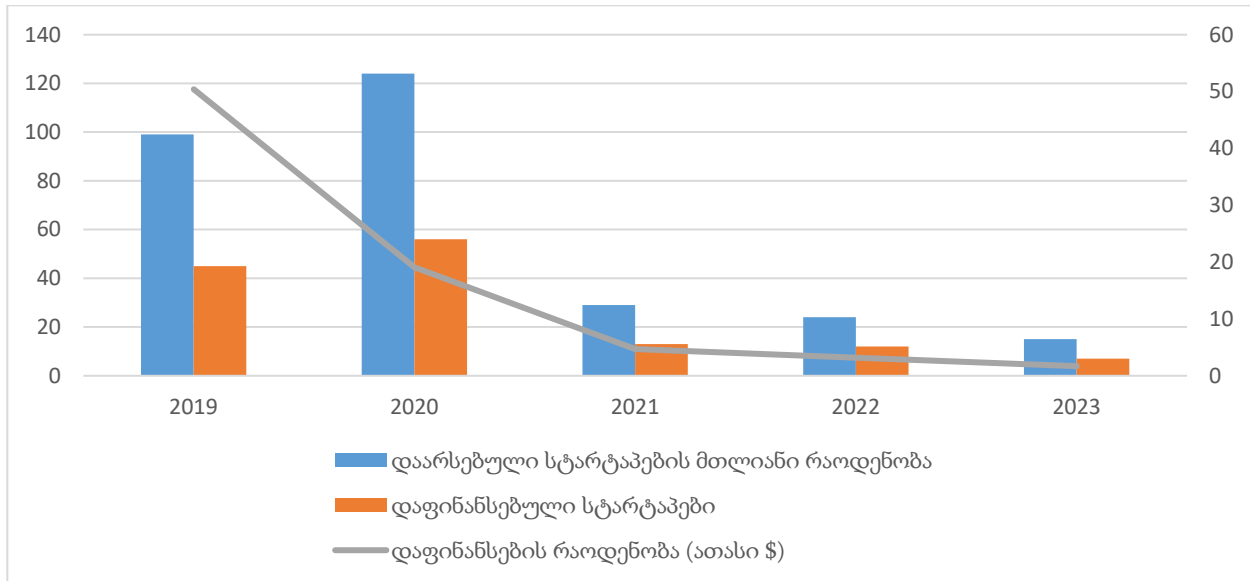
დიაგრამა 8. ჩეხეთში შექმნილი და დაფინანსებული სტარტაპების სტატისტიკა ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში

წყარო: შედგენილია ავტორის მიერ Crunchbase ბაზიდან, 2024 წელი

- ბოლო 5 წლის განმავლობაში უნგრეთის ბაზარზე დაფუძნებულია ჯამში 291 სტარტაპი, რომელთაგან თითქმის ნახევარმა მოიპოვა ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსება (მთლიანი რაოდენობის 45%: 133 სტარტაპი; მთლიანი მოზიდული თანხა: 80,414,016 დოლარი), რაც საკმაოდ კარგი მაჩვენებელია, ხოლო იმ სტარტაპებმა, რომლებმაც ვერ მიიღეს დაფინანსება სხვადასხვა მიზეზებით არის გამოწვეული (ბიზნეს იდეით, გუნდით, არასაკმარისი გამოცდილებით). უნგრულ ბაზარზე ბოლო 5 წლის განმავლობაში არსებული ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსების უკეთესი ანალიზის გაკეთებისთვის აგებულია დიაგრამა (დიაგრამა 9), რომელიც ნათლად გვაჩვენებს უნგრეთში არსებულ სიტუაციას ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსების სტატისტიკაზე. ასევე, გასათვალისწინებელია ის ფაქტი, რომ უნგრეთი ბალტიისპირეთის ქვეყნებთან შედარებით მოსახლეობით უფრო დიდი ქვეყანაა, თუმცა დაარსებული სტარტაპების რაოდენობით 100,000 მოსახლეზე ბალტიისპირეთის ქვეყნებს ჩამოუვარდება, რაც გვაძლევს იმ დაკვანის გამოტანის საშუალებას, რომ ბალტიისპირეთის ქვეყნებთან შედარებით უნგრეთი ნაკლებად მიმზიდველია სტარტაპებისთვის.

დიაგრამა 9. უნგრეთში შექმნილი დაფინანსებული სტარტაპების სტატისტიკა ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში

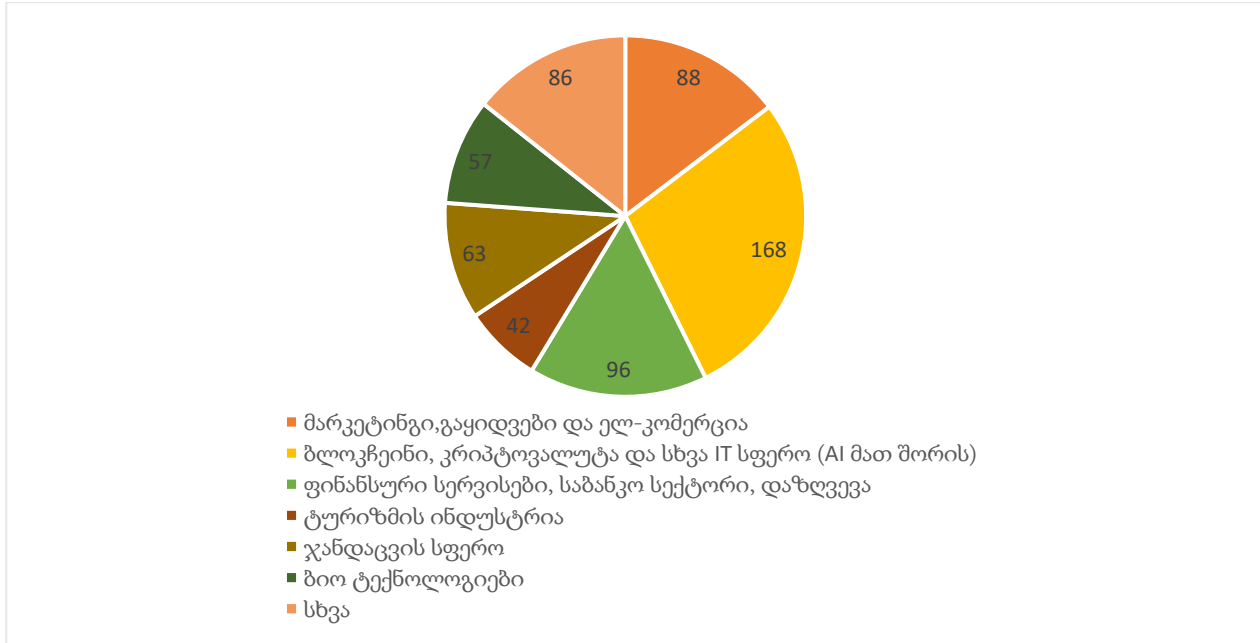

წყარო: შედგენილია ავტორის მიერ Crunchbase ბაზიდან, 2024 წელი

აღნიშნული უცხოური ქვეყნების ანალიზის საფუძველზე შეგვიძლია გამოვიტანოთ საერთო დასკვნები, კერძოდ ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების ბაზრებზე დაფინანსებული სტარტაპების რაოდენობა მთლიანი სტარტაპების რაოდენობის 25-30%-ს შეადგენს (უნგრეთში ეს მაჩვენებელი 45%-ს აღწევს), რაც ერთის მხრივ ცოტაა მაგრამ რაოდენობრივად ეს მაჩვენებელი საკმაოდ ნორმალურია (ჯამში ვენჩერული კაპიტალით დაფინანსებულია 909 სტარტაპი 3049 დაარსებული სტარტაპიდან, რაც 30%-ია). ასევე, დაფინანსების ტენდენციას რომ შევხედოთ, შევამჩნევთ, რომ დაფინანსებული სტარტაპების რაოდენობა მცირდება 2020 წლის შემდგომ, რაც გასაგებიცაა გლობალური პანდემიიდან გამომდინარე, ასევე რაც უფრო დამწყები სტარტაპია მით უფრო ნაკლები დაფინანსება აქვს მას მოპოვებული, უფრო ნაკლები გამოცდილება აქვს და უფრო ნაკლებად კონკურენტუნარიანია რაც ჯამურ რაოდენობაშიც აისახა.

ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების სტარტაპ გარემოს ანალიზისთვის ასევე მნიშვნელოვანია გავიგოთ სტარტაპების ძირითადი ინდუსტრიები, მსგავსად საქართველოსი და შესაბამისად გავაკეთოთ ანალიზი თუ რომელი სექტორები დომინირებენ ბაზარზე, რაც ინვესტორისთვის მნიშვნელოვანია თუ რაზე უნდა გაამახვილოს ყურადღება. კერძოდ კი განვიხილოთ ეს დიაგრამის სახით ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების წამყვანი სექტორების მაგალითზე.

დიაგრამა 10. ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის წამყვანი ინდუსტრიები სტარტაპებში

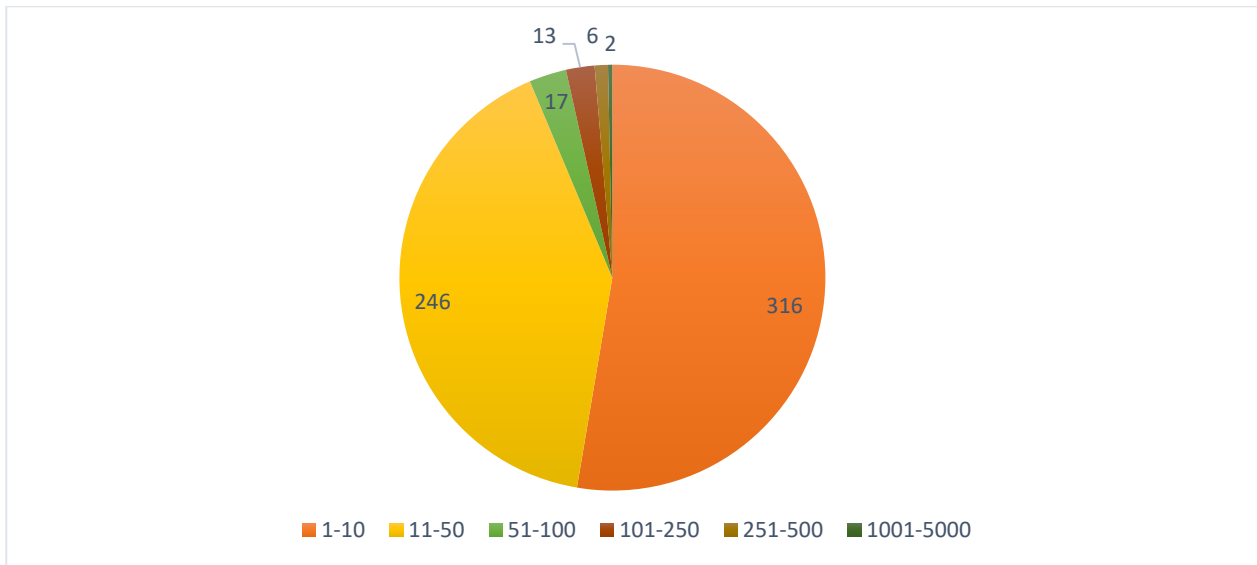

წყარო: შედგენილია ავტორის მიერ Crunchbase ბაზიდან, 2024 წელი

ზემოთ აღნიშნულ დიაგრამაზე ნათლად ჩანს თუ რომელი სექტორები დომინირებენ ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების სტარტაპ ბაზრებზე როცა იღებენ სტარტაპ დაფინანსებას კვლევისთვის აღებული 100 საუკეთესო სტარტაპების მაგალითზე თემისთვის შერჩეული ქვეყნების მიხედვით. ანალიზის დროს ნათლად გამოიკვეთა, თუ რომელი ინდუსტრიები დომინირებენ ბაზრებზე, კერძოდ, განხილული 600 ქვეყნიდან დაახლოებით 168 სტარტაპ კომპანიის ინდუსტრიას წარმოადგენს ბლოკჩეინი, კრიპტოვალუტა და სხვა IT სექტორი (მათ შორის ხელოვნური ინტელექტი); მეორე ყველაზე დომინანტური სექტორია ფინანსური სერვისები, საბანკო ინდუსტრია და დაზღვევის სფერო, სადაც 96 სტარტაპი წარმოდგენილი; მესამე ყველაზე დომინანტური სფერო კი არის მარკეტინგი, გაყიდვები და ელექტრონული კომერცია, სადაც 88 სტარტაპია წარმოდგენილი აქვე მნიშვნელოვანია შევნიშნოთ, რომ საკმაოდ კარგი მაჩვენებელი მოდის იმ სტარტაპ კომპანიებზე, რომლებიც ბიო ტექნოლოგიების სფეროში მუშაობენ, კერძოდ კი აგროტექი და განახლებადი ენერჯის მიმართულებით, 57 სტარტაპია წარმოდგენილი ამ სექტორში.

განვიხილოთ რა ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ბაზრების ზოგადი ტენდენციები, ახლა შეგვიძლია გავაანალიზოთ თუ რა შედეგები მოიტანა სტარტაპების შექმნამ სამუშაო ადგილების წარმოქმნის მხრივ ქვეყნების ბაზრებზე არსებული საუკეთესო სტარტაპების მაგალითზე:

დიაგრამა 11. დასაქმებულთა რაოდენობა ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების სტარტაპებში

წყარო: შედგენილია ავტორის მიერ Crunchbase ბაზიდან, 2024 წელი

აღნიშნული მონაცემების გაანალიზებით შეგვიძლია გავიგოთ, რომ ცენტრალურ-აღმოსავლეთ-ევროპაში დაარსებული სტარტაპების უმეტეს ნაწილს (განხილული ქვეყნების საუკეთესო 100 სტარტაპის მაგალითზე) ბოლო 5 წლის განმავლობაში ბაზარზე შექმნილი აქვს 10-მდე სამუშაო ადგილი, კერძოდ კი 600 კომპანიიდან 316-მა კომპანიამ ბაზარზე დამატებით შექმნა საშუალოდ 1738 სამუშაო ადგილი (1-10-ის საშუალო – 5.5 X სტარტაპების რაოდენობაზე – 316); 246-მა კომპანიამ კი შექმნა საშუალოდ 7503 სამუშაო ადგილი (11-50-ის საშუალო – 30.5 X სტარტაპების რაოდენობაზე – 246); 17-მა კომპანიამ შექმნა 51-100 სამუშაო ადგილი თითო, რაც ჯამურად საშუალოდ არის 1283 სამუშაო ადგილი (51-100-ის საშუალო – 75.5 X სტარტაპების რაოდენობაზე – 17); 13-მა კომპანიამ შექმნა 101-250-მდე სამუშაოდ ადგილი, რაც ჯამურად საშუალოდ არის 2281 სამუშაო ადგილი (101-250-ის საშუალო – 175.5 X სტარტაპების რაოდენობაზე – 13); 6-მა კომპანიამ კი დამატებით შექმნა 2253 სამუშაო ადგილი (251-500-ის საშუალო – 375.5 X სტარტაპების რაოდენობაზე – 6); ხოლო 2 კომპანია, რომლებიც შექმნილია ლატვიაში, წარმოადგენს კომპლექსურ სისტემებს, რომლებიც ემსახურებიან სხვადასხვა პირებს, როგორც იურიდიულ, ასევე ფიზიკურს. მათ მიერ შექმნილია დამატებით 6000 სამუშაო ადგილი, თუმცა აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ აღნიშნულმა კომპანიებმა ვერ მოიპოვეს დამატებითი დაფინანსება. აღნიშნული მონაცემები რომ შევაჯამოთ, განხილული 600 ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის სტარტაპს შექმნილი აქვს 21,058 სამუშაო ადგილი. ასევე, იმის გათვალისწინებით

რომ ეს მაჩვენებელი წარმოადგენს მხოლოდ მთლიანი რაოდენობის 20%-ს, პროპორციული გამოთვლით შეგვიძლია გავაკეთოთ დასკვნა, რომ ბოლო 5 წლის განმავლობაში ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ბაზარზე აღნიშნულ ქვეყნებში ჯამურად შეიქმნა 105,290 სამუშაო ადგილი, რაც 1 ქვეყნისთვის საშუალოდ არის 17,548.

ასევე, ბაზრების ანალიზისთვის მნიშვნელოვანია განვიხილოთ ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპაში, ბოლო 5 წლის განმავლობაში დაარსებული ტოპ 10 სტარტაპი, მათი ზოგადი პარამეტრები, მოკლე აღწერა, დაფინანსების რაოდენობა და გავაკეთოთ ანალიზი თუ რა კოლოსალური შედეგი მოიტანა მათმა შექმნამ და არსებობამ ბაზარზე ცხრილი 2-ის შესაბამისად.

ცხრილი 2. ტოპ 10 სტარტაპი ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპაში ბოლო 5 წლის განმავლობაში

სტარტაპის დასახელება	დაარსების წელი, ქვეყანა	სფერო	მთლიანი დაფინანსება	მცირე აღწერა	ინვესტორების რაოდენობა
Sunly	2019 ესტონეთი	ენერჯია, განახლებადი ენერჯია	296,000,000 \$	Sunly, განახლებადი ენერჯიის კომპანია, აქტიურია ბალტიისპირეთსა და მიმდებარე ბაზრებზე. Sunly ავითარებს განახლებადი ენერჯიის პროექტებს Sunly Infra-ს მეშვეობით და მართავს განახლებადი ენერჯიისა და დამწყები ელექტრიფიკაციის პორტფელს Sunly Startup-ის მეშვეობით.	3
Venice Swap	2021 ლიეტუვა	ბლოკჩეინი, ფინანსური სერვისები, სავაჭრო პლატფორმა	100,000,000 \$	Venice Swap არის საინფორმაციო ტექნოლოგიების მომსახურების კომპანია. ისინი აწვდიან მომსახურებას კრიპტოგაცვლის, კრიპტოვალუტის, სვოპის, საფულის ოპერატორებისთვის, ბიტკოინის, ეთერიუმისა და ბლოკჩეინისთვის. მათი მომხმარებლების მოთხოვნები განიხილება ტელეფონის, ელექტრონული ფოსტისა და ონლაინ აპლიკაციების საშუალებით.	1
Stargate Hydrogen	2021 ესტონეთი	GreenTech, განახლებადი ენერჯია	52,700,000 \$	Stargate Hydrogen Solutions არის კომპანია, რომელიც	3

				ელექტროლიზის საშუალებით აწარმოებს წყალბადს და შესაბამისად უზრუნველყოფს საზოგადოებას განახლებადი ენერჯით.	
BITLEVEX	2019 ესტონეთი	კრიპტოვალუტა, ფინანსური ბირჟები, ფინანსური მომსახურება, საინფორმაციო ტექნოლოგიები	50,274,762 \$	BITLEVEX არის განვითარებადი პლატფორმა, რომელიც მომხმარებლებს სთავაზობს მრავალფეროვან ფინანსურ მომსახურებას.	1
Tuum	2019 ესტონეთი	საბანკო, ფინანსური მომსახურება, ფინტექ, გადახდები, SaaS	45,000,000 \$	Tuum არის Cloud საბანკო პლატფორმა, რომელიც სათავეშია ციფრული ინოვაციების შემდეგი თაობის ფინანსური სერვისების ინდუსტრიაში. მიკროსერვისების არქიტექტურის ირგვლივ აგებული პლატფორმა შედგება მოქნილი და დამოუკიდებელი მოდულებისაგან, რომელიც მოიცავს საცალო და ბიზნეს ბანკინგის ყველა შესაძლებლობას. პლატფორმა დაფუძნებულია API-ზე სწრაფი და მარტივი ინტეგრაციისთვის და შეუძლია იმუშაოს ყველა Cloud პროვაიდერზე.	10
NUMAI	2019 ლიეტუვა	ქონების მენეჯმენტი, PropTech, უძრავი ქონება, გაქირავება, ქონების გაქირავება	40,867,000 \$	NUMAI არის სწრაფად მზარდი Proptech კომპანია, რომლის მისიაა გარდაქმნას მოგზაურობა სახლის საკუთრებაში. მათი მისიაა კერძოდ საკუთრების, კერძო სახლების მშენებლობას შეუწყონ ხელი.	—
Zenith Chain	2019 ლიეტუვა	ბლოკჩეინი, კრიპტოვალუტა, საინფორმაციო ტექნოლოგიები, პროგრამული უზრუნველყოფა	36,350,000 \$	Zenith Chain არის ბლოკჩეინის ტექნოლოგიური კომპანია, რომელიც საშუალებას აძლევს კრიპტო ბაზრის მონაწილეებს პირდაპირ ვაჭრობდნენ ერთმანეთთან. ის იყენებს დეცენტრალიზებულ peer-to-peer გაცვლის	2

				ქსელს, რომელიც მიზნად ისახავს განახორციელოს კონკრეტული საჭიროებისთვის გამოიყენონ კონკრეტული ბლოკჩეინი, რომელიც შექმნილია ერთი კონკრეტული ფუნქციის ეფექტურად გადასაჭრელად: აქტივების ერთი მხარიდან მეორეზე გადაცემაზე.	
Resistant AI	2019 ჩეხეთი	ხელოვნური ინტელექტი (AI), მანქანათმცოდნეობა, ქსელის უსაფრთხოება	30,350,000 \$	Resistant AI იცავს Machine Learning სისტემას საპირისპირო მანიპულაციისა და მოწინავე თაღლითობისგან. Machine Learning ტექნიკის პასუხისმგებლობით და სისტემატიურად გამოყენებამ შეიძლება ღრმად გააუმჯობესოს საზოგადოების ცხოვრება. აღნიშნული კომპანია უზრუნველყოფს Machine Learning გამოყენებასთან დაკავშირებული რისკების მინიმიზებას.	7
hi	2020 ესტონეთი	ფინანსური მომსახურება, ფინტექ, პროგრამული უზრუნველყოფა	30,000,000 \$	hi არის კროს-პლატფორმული ფინანსური სერვისების პლატფორმა მსოფლიოში ყველაზე პოპულარული სოციალური მესენჯერების საშუალებით, როგორცაა WhatsApp და Telegram.	4
NFTPort	2019 ესტონეთი	აპლიკაციის შესრულების მენეჯმენტი, აპლიკაციები, ბლოკჩეინი, დეველოპერის API, პროგრამული უზრუნველყოფა	26,000,000 \$	NFTPort უზრუნველყოფს ერთჯერადი და დეველოპერებისთვის მოსახერხებელი NFT ინფრასტრუქტურას და API-ებს დეველოპერებისთვის, როგორცაა Stripe for NFTs.	10
ჯამი			1,025,874,846 \$		75

წყარო: შედგენილია ავტორის მიერ Crunchbase ბაზიდან, 2024 წელი

ცხრილში ვხედავთ, თუ რაოდენ დიდი რაოდენობის დაფინანსება მიიღეს ბოლო 5 წლის განმავლობაში დაარსებული ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის საუკეთესო 10-მა სტარტაპმა (1,025,874,846\$), მათ შორის კი ერთ-ერთ სტარტაპზე მოდის მთლიანი დაფინანსების მესამედი, რაც გამოწვეულია ისეთი იდეის არსებობით, რომელიც გლობალურ პრობლემას ქრის – კერძოდ, კი ამოწურვადი ენერჯის ჩანაცვლებით ამოწურავი ენერჯით. დეტალურად რომ განვიხილოთ, Sunly, რომელიც დაარსდა 2019 წელს, არის კომპანია, რომელიც უზრუნველყოფს განახლებადი ენერჯის პროდუქტებს მზის და ქარის მეურნეობების აშენებით. მათი მთავარი მიზანია განახლებადი ენერჯის პოტენციალის გაზრდა და მზისა და ქარის მიერ წარმოებული ელექტროენერჯის პოტენციალის გამოვლენა და ელექტროენერჯის წარმოება სრულიად ეკოლოგიურად სუფთა რესურსით. ისინი ამარაგებენ ბალტიისპირეთის ქვეყნებსა და პოლონეთს ენერჯით განახლებადი წყაროებით. ისინი მჭიდროდ თანამშრომლობენ მინის მესაკუთრებთან, ადგილობრივ თემებთან, ხელისუფლებასთან, ქსელის ოპერატორებთან და ინვესტორებთან მწვანე ენერჯის სექტორში. ისინი ასევე მართავენ განახლებადი ენერჯის სფეროში მოქმედ სხვადასხვა სტარტაპს. ასე რომ, ისინი თავიანთ სფეროში ექსპერტები არიან, ცდილობენ დაეხმარონ სხვებს ამ სფეროში და შექმნან ეკოლოგიურად სუფთა ეკოსისტემა.

ასევე, საუკეთესო სტარტაპებს შორის მსგავსი იდეით არის Stargate Hydrogen, რომელიც დაფინანსებულია ჯამში 52 მილიონი დოლარის კაპიტალით. ეს არის კომპანია, რომელიც ელექტროლიზის საშუალებით აწარმოებს წყალბადის გენერატორებს და შესაბამისად უზრუნველყოფს საზოგადოებას განახლებადი ენერჯით, რაც მსგავსად მზის ენერჯისა ამოწურვადი ენერჯის და ჯანსაღი ეკოსისტემის შექმნის მნიშვნელოვანი წყაროა.

გარდა ზემოთ აღნიშნული ინდუსტრიისა, ასევე მნიშვნელოვანია განვიხილოთ წამყვანი ინდუსტრიის, ბლოკჩეინის და საინფორმაციო ტექნოლოგიების, ყველაზე დიდი ოდენობის კაპიტალით დაფინანსებული სტარტაპი – Venice Swap. ეს არის საინფორმაციო ტექნოლოგიების მომსახურების კომპანია. ისინი უზრუნველყოფენ კრიპტოგაცვლის სერვისებს, კრიპტოვალუტის ყიდვა-გაყიდვას, სვოპს, ბიტკოინის, ეთერიუმისა და სხვა ბლოკჩეინთან დაკავშირებულ სერვისებს. აქვთ პლატფორმა, სადაც შესაძლებელია კრიპტოვალუტის ყიდვა/გაყიდვა, ასევე აქვთ საკუთარი კრიპტოვალუტა და აქვთ დაცული სისტემა.

ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის საუკეთესო დაფინანსებული სტარტაპების ანალიზი ხაზს უსვამს სიახლისა და ინოვაციის მნიშვნელობას ვენჩურული კაპიტალის დაფინანსების მოპოვებაში. ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის შერჩეული ქვეყნების ანალიზში ჩანს, რომ უფრო დიდი ინვესტიციები განხორციელდა სტარტაპებში რომელთაც გადაჭრეს გლობალური პრობლემები საზოგადოებისთვის ან სხვა ინოვაციური ტექნოლოგიებით, რომლებსაც უპირატესობას ანიჭებენ ვენჩურული კაპიტალისტები. თუმცა, დაფინანსების კონცენტრაცია კონკრეტულ სექტორებში აჩენს შეშფოთებას სტარტაპ ეკოსისტემაში მრავალფეროვნებისა და ინკლუზიურობის შესახებ. მიუხედავად იმისა, რომ IT და ბლოკჩეინთან დაკავშირებული ინდუსტრიები გვთავაზობენ პერსპექტიულ შესაძლებლობებს ინოვაციისთვის, ისეთი ინდუსტრიები როგორცაა მაგალითად Agro tech აქვთ დიდი პოტენციალი საზოგადოებრივი პრობლემის გადაჭრაში და შესაბამისად დაფინანსების მოპოვებაში.

საბოლოო ჯამში კი ვენჩურული კაპიტალის დაფინანსების ტენდენციებისა და სტარტაპების დინამიკის ანალიზი ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ბაზარზე მნიშვნელოვანია შედარების გაკეთებისთვის, რადგან მასში ნათლად არის წარმოჩენილი მსგავსებები და განსხვავებები ქართულ ბაზარსა და ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ბაზრებს შორის.

საქართველოსა და ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის სტარტაპ ბაზრების შედარებითი ანალიზი

განვიხილოთ რა საქართველოსა და ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის სტარტაპ გარემო შეგვიძლია გავაკეთოთ კომპარატიული ანალიზი და გამოვკვეთოთ მსგავსებები და განსხვავებები სტატისტიკური ანალიზების საფუძველზე, შესაბამისად გამოვიტანოთ დასკვნები და წარმოვაჩინოთ რეკომენდაციები, რაც შეიძლება გათვალისწინებულ იქნეს საქართველოსთვის.

პირველ რიგში, სტარტაპ გარემოს ზოგადი ტენდენციის ანალიზით უკანასკნელი ხუთი წლის განმავლობაში საქართველოსა და ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში შეინიშნება მსგავსი ტენდენცია კლების მიმართულებით, რაც გამოწვეულია სხვადასხვა მიზეზებით. ყველაზე მთავარი ალბათ არის პანდემიური შოკი დაწყებული 2020 წლიდან, შემდგომში ჩემი აზრით რაც ყველაზე მეტად მოქმედებს კლებად ტენდენციაზე არის სტარტაპის გამოცდილება ანუ ბაზარზე რაც უფრო დიდხანს არის და რაც უფრო კარგი იდეა

აქვს მით უფრო მეტად აქვს დაფინანსების შანსი. კერძოდ 2019 წელს დაარსებული სტარტაპები უფრო მეტ დაფინანსებას იღებენ ვიდრე მაგალითად 2022 და 2023 წელს დაარსებული სტარტაპები. რაც შეეხება განსხვავებებს, ცალსახაა რომ ყველაზე დიდი განსხვავება არის დაარსებული და დაფინანსებული სტარტაპების რაოდენობაში, რაც ცუდი მაჩვენებელია. არჩეულ 6 ქვეყნიდან ყველაზე დაბალი მაჩვენებლების მქონე ლიეტუვასაც კი ჩამორჩება ამით საქართველო, რაც ნამდვილად არასახარბიელო მდგომარეობაა და საჭიროებს ცვლილებებს.

რაც შეეხება სტარტაპების წამყვან ინდუსტრიებს, ყველაზე თვალსაჩინო მსგავსება არის ის რომ როგორც საქართველოში, ასევე ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში ლიდერობს ბლოკჩეინი, კრიპტოვალუტა და სხვა IT სფერო, რაც გასაგებიცაა, რადგან მსოფლიო ტექნოლოგიური განვითარების პიკშია, შესაბამისად იბადება მეტი სტარტაპ იდეა ამ მიმართულებით. შემდგომ მოდის მარკეტინგი, ელექტრონული კომერცია და საბანკო სექტორი, ფინანსური სერვისები. ყველაზე მნიშვნელოვანი განსხვავება ამ ორ ბაზარს შორის არის ერთ-ერთი გამოკვეთილი სექტორი – ბიო ტექნოლოგიები. რატომ? იმიტომ რომ დღესდღეობით ამ სექტორში წარმოშობილი სტარტაპები მსოფლიო მოსახლეობის გლობალურ პრობლემებს ჭრის, როგორებიცაა განახლებადი და ამოუწურავი ენერჯის წყაროს შექმნა (Sunly და Stargate Hydrogen), რაც საქართველოში არ შეინიშნება მსგავსი იდეების არსებობა.

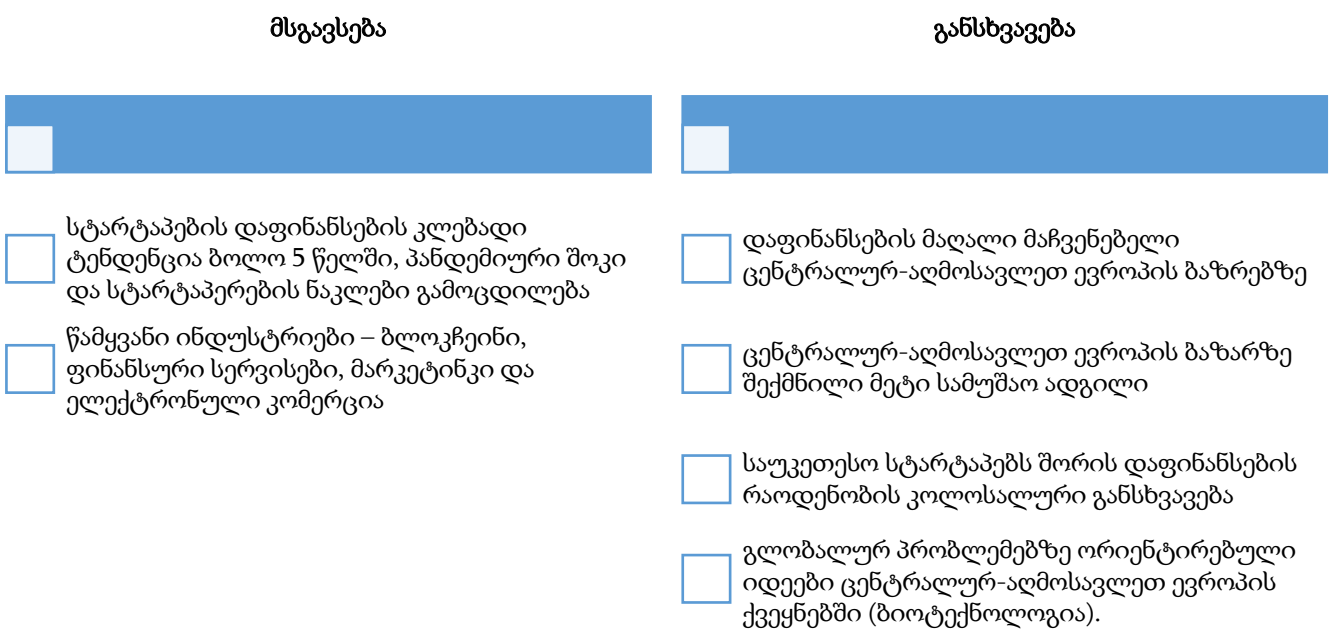
განსხვავება სამუშაო ადგილების შექმნის მხრივაც ნათელია, რადგან ბოლო 5 წლის განმავლობაში საქართველოში საშუალოდ 7,880 სამუშაო ადგილი შეიქმნა, ხოლო ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის 1 ქვეყანაში საშუალოდ 17,548 სამუშაო ადგილი შეიქმნა, რაც საქართველოსთან შედარებით 2-ჯერ მეტია.

რაც შეეხება საუკეთესო სტარტაპების განსხვავებას საქართველოსა და ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებს შორის. როგორც ცხრილ 2-ში ვნახეთ საუკეთესო სტარტაპების ყველაზე დიდი მაჩვენებელი მოდის ესტონეთზე, რაც გასაგებიცაა, რადგან ესტონეთი წარმოადგენს ევროპის სილიკონის ველს, ყველაზე განვითარებად სტარტაპ ქვეყანას. დაფინანსების მხრივ კი განსხვავებაც კოლოსალურია, რადგან 10 საუკეთესო სტარტაპიდან 10-ივეს ცალკეული დაფინანსება აღემატება ქართული დაფინანსებული სტარტაპების ჯამურ მაჩვენებელს, საუკეთესო სტარტაპის დაფინანსების მაჩვენებლები რომ შევადაროთ ესტონეთის ბაზარზე არსებული სტარტაპი – Sunly დაფინანსების

რაოდენობით საქართველოში არსებულ საუკეთესო სტარტაპს – Humanode-ს 100-ჯერ აღემატება და აღნიშნული სტარტაპი წარმოადგენს განახლებადი და ამოუწურვადი ენერჯის გადაჭრის გზას, რაც ინვესტორისთვის მიმზიდველია, რადგან გლობალურ პრობლემას ქრის. აღნიშნული რა თქმა უნდა ცუდია, რადგან საქართველოში არ არის კარგად განვითარებული სტარტაპ ბაზარი, და ასევე ქართველ სტარტაპერებს არ აქვთ შესაბამისი გამოცდილება და კარგი სტარტაპ იდეები.

უკეთესი ვიზუალიზაციისთვის ავაგოთ გრაფიკი:

გრაფიკი 1. საქართველოსა და ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების შედარება

ნათლად დავინახეთ რა მსგავსებები და განსხვავებები ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებსა და საქართველოს სტარტაპ ბაზრებს შორის, შესაძლებელია გამოვიტანოთ დასკვნები და განვსაზღვროთ რეკომენდაციები. კერძოდ:

- საქართველოში შექმნილი სტარტაპების რაოდენობა ნაკლებია, რაც მიუთითებს ნაკლებ აქტიურობაზე სტარტაპების განვითარებაში, რაც გამოწვეულია სხვადასხვა მიზეზებით, შესაბამისად გასააქტიურებელია ამ მხრივ მუშაობა და დასაწერგია მეტი ინოვაციური იდეა ქვეყანაში;
- საქართველოში შექმნილი სტარტაპების უმეტესობა შექმნილია ლოკალური პრობლემების გადასაჭრელად, ხოლო ისინი, რომლებიც მასშტაბურ იდეას ემსახურება შესაბამისად მეტი ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსებაც აქვთ მოპოვებული, შესაბამისად, სტარტაპერებმა მაქსიმალურად უნდა იცდილონ

ისეთი იდეები დააგენერირონ, რომლებიც გადაჭრის მასშტაბურ პრობლემას, რაც ინვესტორისთვის უფრო მიმზიდველი იქნება;

- და ბოლოს რადგანაც საქართველო განვითარებად ქვეყანაა და ჯერ კიდევ ბაზარზე არასაკმარისად დიდი ინვესტორებია, შესაბამისად დიდი დაფინანსების მოპოვებაც შედარებით რთულია, რაც ასევე საჭიროებს გამოსწორებას დროთა განმავლობაში, რადგან სტარტაპერებს უფრო მეტი მოტივაცია ქონდეთ დაფინანსების მიღებისთვის.

საბოლოო ჯამში კი აღნიშნული დასკვნების გაკეთებით და შესაბამისი გაცემული რეკომენდაციებით სტარტაპ ეკოსისტემა, შესაბამისად ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობა უკეთესობისკენ შეიცვლება.

თავი II

ვენჩერული კაპიტალით სტარტაპების დაფინანსებაზე მოქმედი ფაქტორები და მისი აღმოფხვრის მექანიზმები

2.1 ინვესტორის ქცევის ანალიზი ქართულ და ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების სტარტაპებში

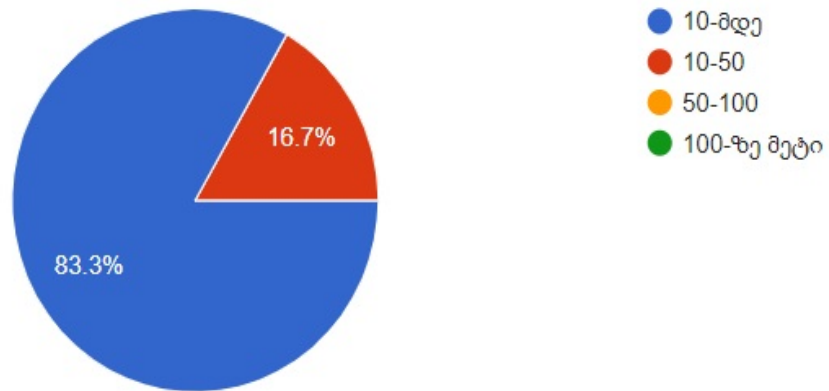
ინვესტორის ქცევის ანალიზი ქართულ სტარტაპებში

სტარტაპების ვენჩერული კაპიტალით დაფინანსების ანალიზისთვის, აუცილებელია გავიგოთ ზოგადად ქართულ ბაზარზე არსებული ინვესტორების ქცევა, მათი დამოკიდებულება და შეხედულებები სტარტაპ გარემოზე, და სხვა მონაცემები, საქართველოს ბაზარზე არსებული საინვესტიციო კომპანიების მიხედვით. აღნიშნული მიზნის მისაღწევად, ჩატარებული იქნა კვლევა, სადაც მონაწილეობა მიიღეს ქართულმა სტარტაპ კომპანიებმა. გამოკვლეული იქნა ისეთი კითხვები, როგორცაა: რამდენ ქართულ კომპანიაში განახორციელეს ვენჩერული კაპიტალის ინვესტიცია? რა რაოდენობის ინვესტიცია განახორციელეს ბოლო 5 წლის განმავლობაში? დაფინანსების რა ეტაპს ანიჭებენ უპირატესობას? რა ფაქტორები ავლენს გავლენას ვენჩერული კაპიტალით დაფინანსებაზე? რომელი სფეროებით არიან დაინტერესებულნი? როგორ აფასებენ ქართულ სტარტაპ გარემოს? უწყობთ თუ არა ხელს არსებული საკანონმდებლო ბაზა ვენჩერული კაპიტალის ინვესტიციის განხორციელებაში და რას შეცვლიდნენ? რა ნაკლოვანებები აქვთ ქართულ სტარტაპებს ინვესტიციების მოზიდვის პროცესში? და ა.შ.

დღესდღეობით ქართულ ბაზარზე არც თუ ისე ბევრი საინვესტიციო კომპანიაა (Crunchbase-ის მიხედვით 16 ინვესტორია, მათ შორის ფიზიკური პირებიც), რაც გამოსასწორებელია, სასურველია უფრო მეტი ინვესტორი იყოს ქართულ ბაზარზე, უკეთესი ანალიზისთვის, თუმცა დღეის მდგომარეობით გამოკითხული ინვესტორებიდან უკუკავშირი მხოლოდ 6 ინვესტორისგან იქნა მიღებული, რომელთა ანალიზის საფუძველზე დადგინდა შემდეგი:

დღესდღეობით ქართული კომპანიების დიდ ნაწილს ინვესტიცია განხორციელებული აქვს 10-მდე კომპანიაში (83%), რაც გამოსახულია ქვემოთ მოცემულ დიაგრამაში.

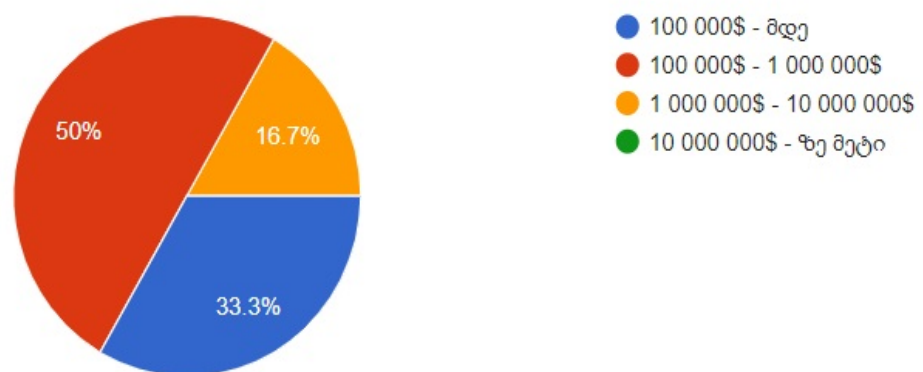
დიაგრამა 12. ქართველი ინვესტორების მიერ დაფინანსებული სტარტაპების რაოდენობა რამდენ კომპანიაში გაქვთ ვენჩერული კაპიტალი დაინვესტირებული?

რაც შეეხება ბოლო 5 წლის განმავლობაში განხორციელებული ინვესტიციების ჯამურ რაოდენობას, ეს მონაცემები საკმაოდ განსხვავებულია და საკმაოდ მასშტაბური ქართული ბაზრისთვის, რაც დიაგრამაზეც ნათლად ჩანს:

დიაგრამა 13. ბოლო 5 წლის განმავლობაში განხორციელებული ინვესტიცია

ჯამური ვენჩერული კაპიტალის ინვესტიციის რაოდენობა ბოლო 5 წლის განმავლობაში

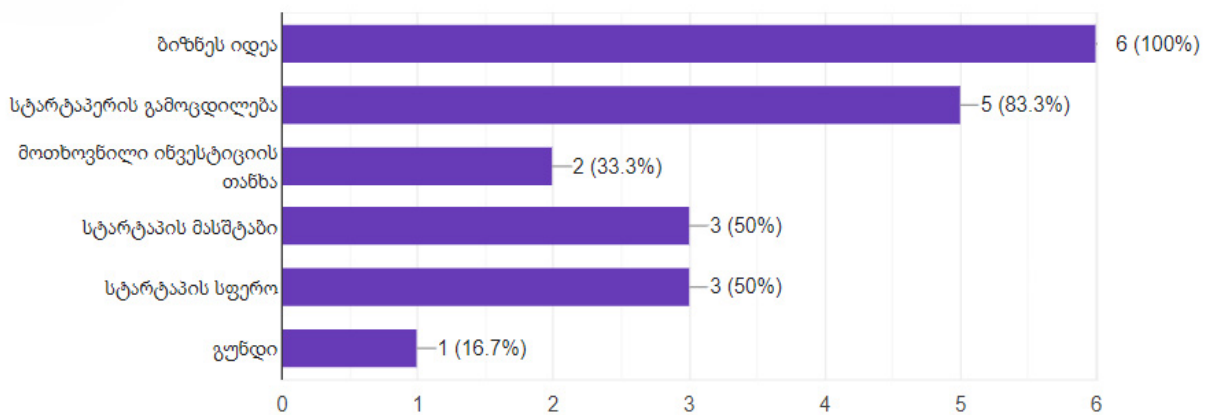
აღნიშნული შედეგების მიხედვით, ინვესტორების დიდ ნაწილს (50%) განხორციელებული აქვს 100,000\$-დან 1,000,000\$ ინვესტიცია ბოლოს 5 წლის განმავლობაში, 33%-ს 100000\$-მდე, ხოლო 17%-ს 1,000,000\$-დან 10,000,000\$-მდე ინვესტიცია. ერთი შეხედვით ეს ინფორმაცია არ არის სახარბიელო, თუმცა ქართული ბაზრისთვის აღნიშნული მონაცემი ამ ეტაპზე მისაღებია, თუ

გავითვალისწინებთ იმას, რომ ბოლო 5 წლის განმავლობაში ჯამურად დაფინანსებული ინვესტიციის რაოდენობაა 16,000,000\$.

ინვესტორის ქცევის ანალიზისთვის უმნიშვნელოვანესია გავიგოთ, თუ რა ფაქტორები ახდენს გავლენას ვენჩერული კაპიტალის ინვესტირებაზე ქართულ სტარტაპებში, რაც გასაგები გახდა გამოკითხვის შედეგად, პასუხები კი საკმაოდ საინტერესო გამოდგა, რაც ასახულია დიაგრამაში:

დიაგრამა 14. ვენჩერული კაპიტალის ინვესტირებაზე მოქმედი ფაქტორები ინვესტორებისთვის

რა ფაქტორები ახდენს გავლენას ვენჩერული კაპიტალის ინვესტირებაზე ქართულ სტარტაპებში?

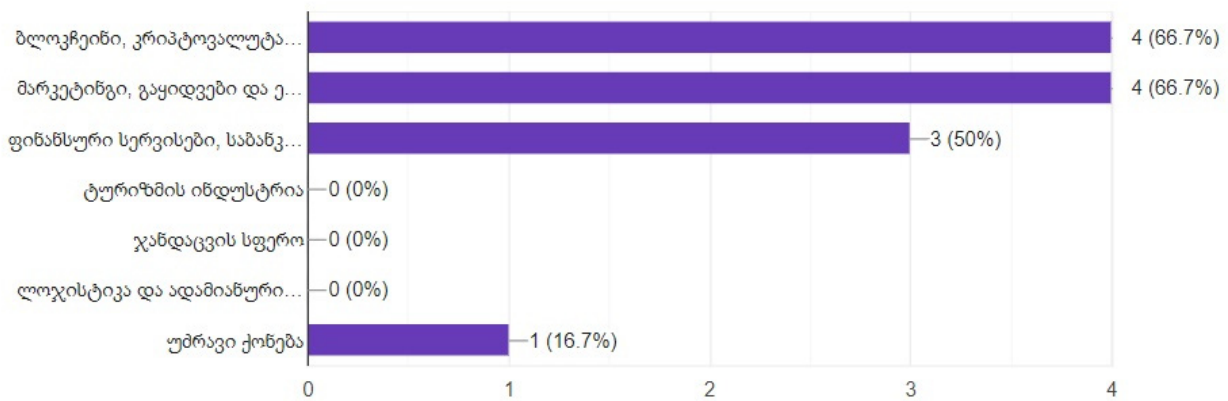

გამოკითხული ინვესტორების 100% მიიჩნევს, რომ ვენჩერული კაპიტალის ინვესტიციისთვის ყველაზე მნიშვნელოვანი ფაქტორია ბიზნეს იდეა, შემდგომი ყველაზე მნიშვნელოვანი ფაქტორია (83%) სტარტაპერის გამოცდილება, ხოლო გამოკითხული ინვესტორების ნახევარი თვლის, რომ ასევე მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს სტარტაპის მასშტაბს და სტარტაპის სფეროს.

ასევე, გაანალიზებული იქნა თუ რა სფეროებით არიან ინვესტორები დაინტერესებულნი ინვესტიციის განხორციელებისთვის, აღნიშნული მონაცემები კი გამოსახულია დიაგრამა 15-ში.

დიაგრამა 15. ქართველი ინვესტორისთვის ყველაზე მიმზიდველი სფეროები სტარტაპებში

რომელი სფეროებით ხართ დაინტერესებული ინვესტიციის განხორციელებისთვის?

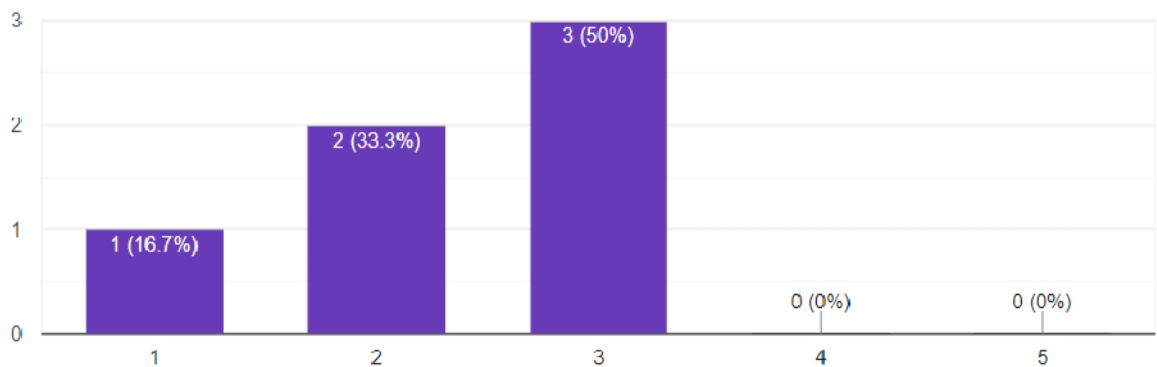

ნათელია, რომ ინვესტორები უპირატესობას ანიჭებენ ბლოკჩეინს, კრიპტოვალუტას (66%) და მარკეტინგი/ელ-კომერციის სფეროებს (66%), მომდევნო ადგილს კი იჭერს ფინანსური სექტორი/საბანკო სერვისები (50%), რაც ასევე ნათლად გამოჩნდა სტატისტიკურ ანალიზშიც.

ასევე, გამოკითხული და გაანალიზებული იქნა, თუ როგორ შეაფასებდნენ ინვესტორები ქართულ სტარტაპ გარემოს, შედეგები კი ცუდი სტარტაპ გარემოს მანიშნებელია, რაც ქვემოთ მოცემულ დიაგრამაშიც ნათლად ჩანს:

დიაგრამა 16. ქართული საინვესტიციო გარემოს შეფასება

როგორ შეაფასებდით ქართულ საინვესტიციო გარემოს?

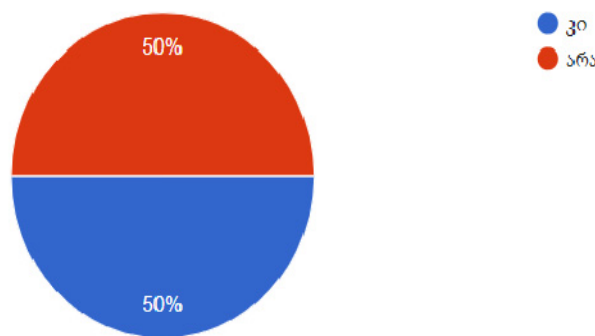
აღნიშნული გამოკითხვის შედეგად ნათლად ჩანს, რომ ინვესტორების ნახევარს ქართული საინვესტიციო არასახარბიელოდ მიაჩნია, კერძოდ კი გამოკითხული ინვესტორების ნახევრისთვის ქართული საინვესტიციო გარემო 5-

დან 3 ქულას იმსახურებს, მესამედი თვლის, რომ 2 ქულას, ხოლო მეექვსედი თვლის რომ 1 ქულას, რაც ცუდი მაჩვენებელია.

გარდა ინვესტორების დამოკიდებულებისა სტარტაპების მიმართ, ასევე გამოკვლეული იქნა უწყობს თუ არა არსებული საკანონმდებლო ბაზა ინვესტორს ინვესტიციის განხორციელებისთვის და რას შეცვლიდნენ მასში. და როგორც კვლევის შედეგად დადგინდა, გამოკითხული ინვესტორების ნახევარი თვლის, რომ აღნიშნული საკანონმდებლო ბაზა უწყობს ხელს ვენჩერული კაპიტალის ინვესტიციის განსახორციელებლად, ნახევარი კი თვლის რომ ეს არ არის საკმარისი კარგი საინვესტიციო გარემოს არსებობისთვის.

დიაგრამა 17. საქართველოში არსებული საკანონმდებლო ბაზის როლი

გიწყობთ თუ არა ხელს არსებული საკანონმდებლო ბაზა ვენჩერული კაპიტალის ინვესტიციის განხორციელებაში?

ხოლო კითხვაზე, თუ რა ცვლილებებს ისურვებდნენ საკანონმდებლო ბაზაში უკეთესი საინვესტიციო გარემოს შექმნისთვის მიღებულ იქნა შემდეგი პასუხები:

- საგადასახადო შეღავათები და საინვესტიციო ბანკები;
- უფრო მეტი შეღავათები სტარტაპერებისთვის, ნაკლები დაბეგვრა და მეტი კამპანია;
- ნაკლები დაბეგვრა და უცხოელებისთვის მიმზიდველი საინვესტიციო გარემო უშუალოდ ინვესტორისთვის ხელსაყრელი

პასუხებიდან ნათლად ჩანს, რომ ყველაზე დიდი პრობლემა რაც არ არის ინვესტორისთვის ხელსაყრელი არის საგადასახადო დაბეგვრა, რაც საჭიროებს მოდიფიცირებას და ინვესტორისთვის და სტარტაპერისთვის უფრო ხელსაყრელი სტარტაპ გარემოს შექმნას.

ინვესტორის ქცევის ანალიზისთვის, იმის გასაგებად თუ რატომ არ ახორციელებენ უფრო მეტ ინვესტიციებს, აუცილებელი იყო გაგვეგო მათი დამოკიდებულება სტარტაპერების მიმართ, თუ რა ნაკლოვანებები აქვთ სტარტაპ კომპანიებს ინვესტიციების მოზიდვის პროცესში და რა რჩევებს მისცემდნენ მათ, რაზეც მივიღეთ პასუხები:

- ნაკლები გამოცდილება და არაკონკურენტული ბიზნეს იდეა. სასურველია ქონდეთ უფრო კონკურენტუნარიანი ბიზნეს იდეები და კარგი სფიჩი ინვესტორის დასაინტერესებლად;
- მომავლის ხედვა და ნაკლები ამბიციები.

აღნიშნული კვლევის შედეგად, ნათლად ჩანს, რომ ქართული სტარტაპ და საინვესტიციო გარემო კვლავ განვითარების ეტაპზეა და შესაბამისად საჭიროებს ცვლილებებს, როგორც საგადასახადო კუთხით, ასევე, სტარტაპების დაინტერესების და უფრო მეტი მოტივაციის კუთხით, რაც დროთა განმავლობაში მიღწევადია რეკომენდაციების გათვალისწინებით.

ინვესტორის ქცევის ანალიზი ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების სტატისტიკაში

სტარტაპების ვენჩერული კაპიტალით დაფინანსების ანალიზისთვის აუცილებელია ასევე გავიგოთ ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების ბაზრებზე არსებული ინვესტორების ქცევა, მათი დამოკიდებულებები და შეხედულებები ლოკალურ სტარტაპ გარემოზე და სხვა მონაცემები, რომლებიც გავლენას ახდენენ ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების სტარტაპ გარემოს ფორმირებაში. აღნიშნული მიზნის მისაღწევად ჩატარებული იქნა კვლევა, სადაც მონაწილეობა მიიღეს ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპაში დაარსებულმა ინვესტორებმა, რომელთაც ბაზარზე დიდი როლი უჭირავთ სტარტაპ გარემოს განვითარებაში. შედარებითი ანალიზისთვის გამოკვლეული იქნა იგივე კითხვები, რაც ქართულ ბაზარზე, კერძოდ: რამდენ კომპანიაში განახორციელეს ვენჩერული კაპიტალის ინვესტიცია? რა რაოდენობის ინვესტიცია განახორციელეს ბოლო 5 წლის განმავლობაში? დაფინანსების რა ეტაპს ანიჭებენ უპირატესობას? რა ფაქტორები ავლენს გავლენას ვენჩერული კაპიტალით დაფინანსებაზე? და სხვა.

კვლევაში მონაწილეობა მიიღეს ისეთმა დიდმა საინვესტიციო კომპანიებმა, როგორებიცაა:

- DFR Inwestycyjny;

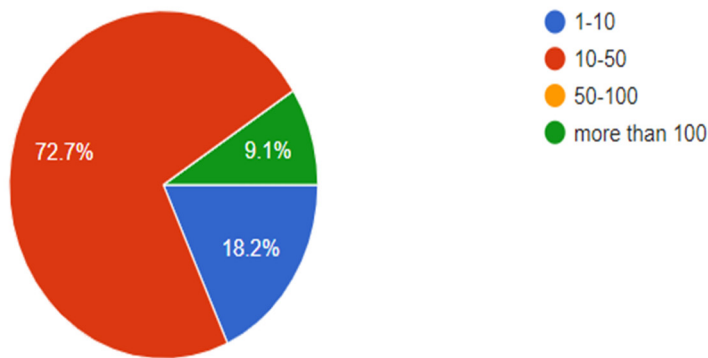
- SpeedUp Venture Capital Group
- Lemonade Stand
- Czech Founders VC
- Satus Starter
- Purple Ventures

კვლევის შედეგად გამოიკვეთა დიდი განსხვავებები ქართულ და ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ინვესტორებს შორის, კერძოდ:

პირველ რიგში ინვესტორების მასშტაბებს შორის, რაც კვლევის შედეგად მიღებულ დიაგრამაში ნათლად ჩანს:

დიაგრამა 18. ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ინვესტორების მიერ დაფინანსებული სტარტაპების რაოდენობა

In how many companies have you invested venture capital?

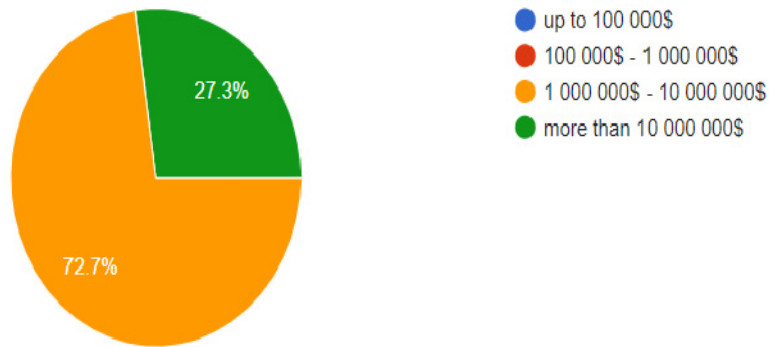

უცხოელი ინვესტორების დიდ ნაწილს (73%) ინვესტიცია განხორციელებული აქვს 50-მდე კომპანიაში, ხოლო 9%-ს 100-ზე მეტ კომპანიაში, რაც იმის მანიშნებელია, რომ უცხოელი ინვესტორები სტარტაპებით უფრო არიან დაინტერესებულნი და უფრო მეტ ინვესტიციას ახორციელებენ სტარტაპებში.

ასევე, საინტერესოა ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ინვესტორების მიერ განხორციელებული ინვესტიციების მასშტაბები, კერძოდ კი, გამოკვლეული კომპანიების დიდ ნაწილს (73%) 10,000,000\$-მდე ინვესტიცია აქვს განხორციელებული, ხოლო 27%-ს 10,000,000\$-ზე მეტი (დიაგრამა 19).

დიაგრამა 19. ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ინვესტორების მიერ ბოლო 5 წლის განმავლობაში განხორციელებული ინვესტიცია

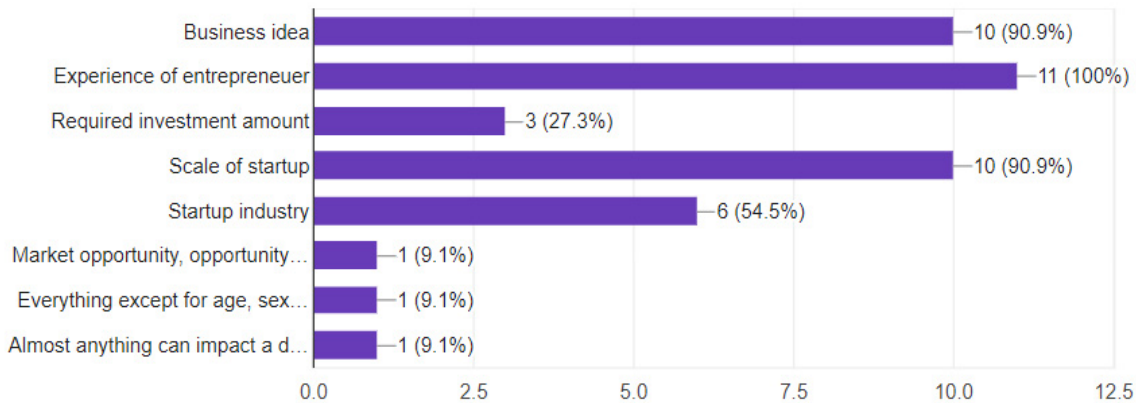
Total invested venture capital in the last five years

ასევე, მნიშვნელოვანია გავიგოთ ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ინვესტორების ვენჩერული კაპიტალით დაფინანსებზე მოქმედი ფაქტორები, თუ რა ახდენს მათზე ზეგავლენას ინვესტიციის განხორციელებაში, რაც კვლევის შედეგებშიც აისახა და ნაჩვენებია დიაგრამაზე (დიაგრამა 20).

დიაგრამა 20. ვენჩერული კაპიტალის ინვესტირებაზე მოქმედი ფაქტორები ინვესტორებისთვის ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში.

Which factors make impact on your decision for venture capital investment?

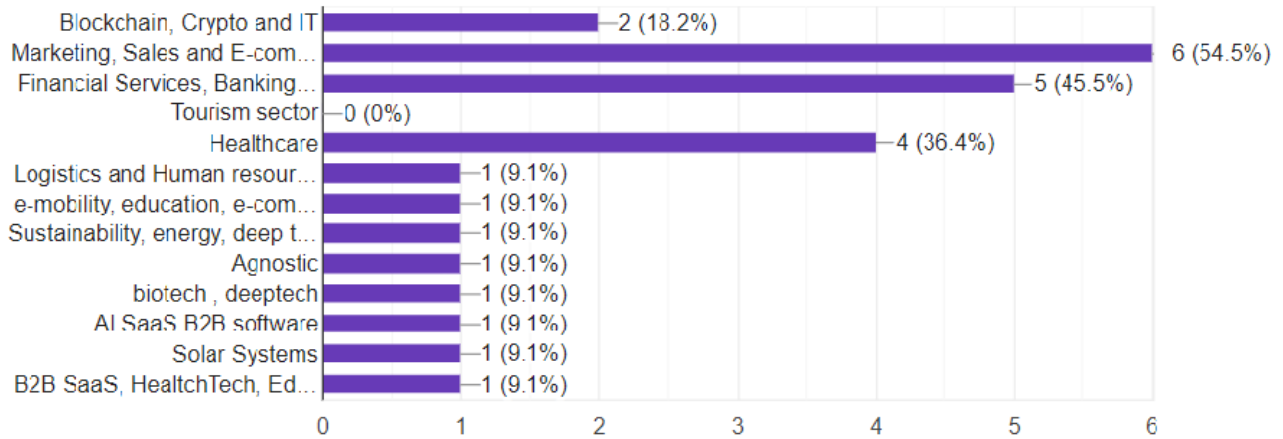

აღნიშნული კვლევის შედეგების მიხედვით, გამოკითხული ინვესტორების აბსოლუტური უმრავლესობა თვლის, რომ ყველაზე დიდ გავლენას მათ გადაწყვეტილებაზე ახდენს სტარტაპერის გამოცდილება, შემდგომში კი ბიზნეს იდეა და სტარტაპის მასშტაბი.

ასევე, მნიშვნელოვანია გავიგოთ ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ინვესტორების პრიორიტეტები, თუ რომელი მიმართულებით არიან უფრო დაინტერესებულნი ინვესტიციის განსახორციელებლად, რაც კვლევის შედეგებში მკაფიოდ გამოიკვეთა.

დიაგრამა 21. ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების ინვესტორისთვის ყველაზე მიმზიდველი სფეროები სტარტაპებში

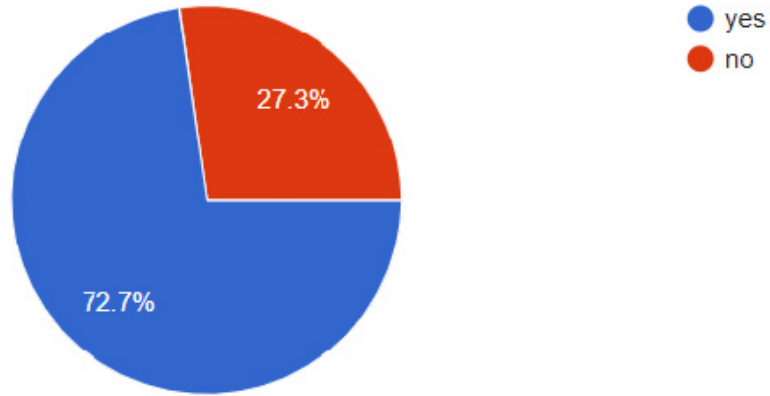
Which industries are you mostly interested in when making venture capital investment?

როგორც აღმოჩნდა, ყველაზე მეტად უცხოელი ინვესტორები დაინტერესებული არიან მარკეტინგით და ელექტრონული კომერციით, შემდგომ ფინანსური სერვისებით/საბანკო სფეროთი, შემდგომ კი ჯანდაცვით და ბლოკჩეინით. ასევე ყურადსაღებია, ის ფაქტი, რომ ინვესტორის ნაწილი უპირატესობას ანიჭებს თანამედროვე პრობლემების გადაჭრას როგორებიცაა, ხელოვნური ინტელექტი, განახლებადი ენერჯით უზრუნველყოფა და სხვა თანამედროვე ტექნოლოგიები.

ასევე, გაანალიზებული იქნა უწყობს თუ არა ადგილობრივი საკანონმდებლო ბაზა ინვესტიციის განხორციელებას, სადაც 73% თვლის, რომ ხელშემწყობი საკანონმდებლო ბაზა აქვთ ქვეყანაში, ხოლო 27 პროცენტი თვლის, რომ მათი საკანონმდებლო ბაზა არ უწყობს ხელს ვენჩერული კაპიტალის ინვესტიციის განხორციელებაში.

Does the existing legal framework support you to invest in venture capital?

შედეგად, წამოიჭრა კითხვა თუ რის შეცვლას ისურვებდნენ ინვესტორები არსებულ საკანონმდებლო სისტემაში უკეთესი საინვესტიციო გარემოს მისაღებად, რომელზეც შემდეგი პასუხები მივიღეთ:

- საგადასახადო შეღავათები ინვესტორებისთვის
- საპენსიო ფონდებისთვის ინვესტირების შესაძლებლობები
- უფრო მეტი საინვესტიციო ბანკების არსებობა
- უფრო მეტი უნიქორნები
- მეტი ინვესტიცია Series A ეტაპზე

საბოლოოდ კი აუცილებელი იყო გაგვეგო ინვესტორის აზრი სტარტაპებთან დაკავშირებით, თუ რა პრობლემებს აწყდებიან ვენჩერული კაპიტალის ძიებაში, რა ნაკლოვანებები აქვთ მათ და რა რჩევებს მისცემდნენ მათ წარმატების მისაღწევად, შედეგად კვლევამ გამოკვეთა შემდეგი პასუხები:

- უფრო მეტი ინფორმირებულობა ვენჩერული კაპიტალის ფონდების შესახებ და ინვესტორის თვალთახედვით სიტუაციის შეფასება
- მკაფიო სტრატეგიის ნაკლებობა კომპანიის ღირებულებებისა და პროდუქტის განვითარებისთვის
- სტარტაპერების გამოცდილება
- ამბიციის ნაკლებობა
- კონკრეტიკა, საკუთარი სფიჩის მოკლე დროში ჩატევა
- უფრო მეტი ინფორმირებულობა ვენჩერული კაპიტალის მოძიებაში და კონკურენტუნარიანი ბიზნეს იდეის წარმოდგენა

ინვესტორების აზრი სტარტაპერების შესახებ ძალიან მნიშვნელოვანია, რათა სტარტაპერებმა გაიგონ რა შეცდომები არ უნდა დაუშვან ვენჩერული კაპიტალის ძიების პროცესში, მანამ სანამ წარადგენს საკუთარ ბიზნეს იდეას.

ქართველი და ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების ინვესტორების ანალიზისას გამოიკვეთა რიგი განსხვავებები, რაც საკმაოდ შესამჩნევია, კერძოდ:

1. პირველ რიგში განსხვავება ინვესტორების მიერ დაფინანსებული სტარტაპების მასშტაბებს შორის. ქართველი ინვესტორების დიდ ნაწილს დაფინანსებული აქვს 10-მდე სტარტაპი, ხოლო ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ინვესტორების უმეტეს ნაწილს დაფინანსებული აქვს 50-მდე სტარტაპი, ნაწილს კი 100-ზე მეტიც. რაც შეეხება თანხობრივად დაფინანსებული სტარტაპების რაოდენობას, ქართველ ინვესტორებს ბოლო 5 წლის განმავლობაში დაფინანსებული აქვს ჯამურად 1,000,000-მდე თანხა, ხოლო ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ინვესტორებს განეული აქვთ მინიმუმ 1,000,000 დოლარის ინვესტიცია, ნაწილს კი 10,000,000-ზე მეტი ინვესტიცია აქვს განხორციელებული სტარტაპებში.
2. განსხვავება არის ასევე ინვესტორების ინტერესებს შორის, კერძოდ ვენჩერული კაპიტალის ინვესტიციის განხორციელების ნაწილში, თუ რას ანიჭებენ უპირატესობას, ქართველი ინვესტორების უმეტესობა თვლის, რომ მთავარია ბიზნეს იდეა, ხოლო შემდგომ გამოცდილება, ხოლო ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ინვესტორების უმრავლესობა თვლის, რომ მთავარია სტარტაპერის გამოცდილება, ხოლო შემდგომში ბიზნეს იდეა და სტარტაპის მასშტაბი.
3. მსგავსება და განსხვავება არის ინვესტორების დაინტერესების სფეროებშიც, კერძოდ ქართველი ინვესტორების დიდი ნაწილი უპირატესობას ანიჭებს ბლოკჩეინსა და კრიპტოვალუტას, ასევე, მარკეტინგს და გაყიდვებს. ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ინვესტორების პრიორიტეტს კი პირველ რიგში წარმოადგენს მარკეტინგი და გაყიდვები, შემდგომ კი ფინანსური სექტორი/საბანკო სფერო.
4. განსხვავება არის ასევე საკანონმდებლო ბაზის მხარდაჭერის მხრივაც, ქართველი ინვესტორების უმეტესობა თვლის, რომ ქართული საკანონმდებლო ბაზა არ უწყობს ხელს ინვესტიციის განხორციელებაში, ხოლო ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ინვესტორების დიდი ნაწილი

თვლის, რომ ადგილობრივი საკანონმდებლო ბაზა უწყობს მათ ხელს ინვესტიციების განხორციელებაში. ხოლო კითხვაზე თუ რას შეცვლიდნენ არსებულ საკანონმდებლო ბაზაში, ქართველ ინვესტორებს ყურადღება გამახვილებული აქვთ მხოლოდ საგადასახადო შეღავათებზე, ხოლო ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ინვესტორები მიიჩნევენ, რომ, გარდა საგადასახადო შეღავათებისა, ასევე უნდა არსებობდეს მეტი საინვესტიციო ბანკები, საპენსიო ფონდებს უნდა ქონდეთ ინვესტირების შესაძლებლობა და ხელშეწყობა უნდა იყოს უფრო გვიან დაფინანსების ეტაპზე.

5. რაც შეეხება ინვესტორების დამოკიდებულებას სტარტაპერებზე, მათ ნაკლოვანებებზე და რჩევებზე, არის მსგავსებები, კერძოდ როგორც ქართველი, ასევე ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების ინვესტორები მიიჩნევენ, რომ სტარტაპერებს უნდა ქონდეთ უფრო მეტი გამოცდილება, მეტი ამბიცია და კონკურენტუნარიანი ბიზნეს იდეა, დამატებით ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ინვესტორები თვლიან, რომ სტარტაპერები უფრო მეტად უნდა იყვნენ ინფორმირებულები ვენჩერული კაპიტალის შესახებ, უნდა მსჯელობდნენ ინვესტორის გადმოსახედიდან, უნდა ჰქონდეთ მკაფიო სტრატეგია საკუთარი ბიზნესის განსავითარებლად და უნდა შეეძლოთ საკუთარი სფიჩის მოკლე დროში წარდგენა ინვესტორისთვის.

არსებული განსხვავებები გვაძლევს საშუალებას მივიღეთ დასკვნამდე, რომ ქართულ ინვესტორებსა და ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ინვესტორებს შორის არის ასევე დიდი განსხვავება გამოცდილების მხრივ, მათ უფრო მეტ სტარტაპერებთან აქვთ ნამუშევარი, უფრო მეტი გამოცდილება აქვთ ინვესტირების მხრივ, შესაბამისად მათი ინტერესის სფეროებიც განსხვავდება, რაც ქართული საინვესტიციო ბაზრისთვის სამაგალითო უნდა იყოს.

2.2 სახელმწიფო პოლიტიკის გავლენა ვენჩერული კაპიტალით დაფინანსებაზე ქართულ და ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის სტარტაპებში

სახელმწიფო პოლიტიკის გავლენა ვენჩერული კაპიტალით დაფინანსებაზე ქართულ სტარტაპებში

ქვეყნის ეკონომიკის ფორმირებაში მნიშვნელოვანი როლი უჭირავს კარგი ბიზნესგარემოს არსებობას ქვეყანაში, რაც თავის მხრივ წარმოადგენს სოციალურ, ეკონომიკურ, პოლიტიკურ და ასევე ტექნოლოგიურ გარემოს, რომელიც ზემოქმედებს ორგანიზაციის ფორმირებაზე, მათ გადაწყვეტილებებზე, სტრატეგიებზე, პროცესებსა და საბოლოო ჯამში განსაზღვრავს ბიზნესის განვითარების შესაძლებლობებს. კარგი ბიზნეს გარემოს არსებობისთვის აუცილებელია ძლიერი სახელმწიფო და კერძო ინსტიტუტების, ბიზნეს საქმიანობის მაღალი კულტურა და რაც ყველაზე მთავარია სტაბილური საკანონმდებლო რეგულირების არსებობა.

მიუხედავად იმისა, რომ დღეისათვის ბიზნესის მარეგულირებელი კანონმდებლობა საგრძნობლად გაუმჯობესებულია (2022 წლიდან ამოქმედდა „მენარმეთა შესახებ“ ახალი კანონი) და საგადასახადო დატვირთვა დამწყები ბიზნესებისთვის საკმაოდ შემცირებულია (ესტონური მოდელის გათვალისწინებით), უკეთესი ეფექტის მისაღებად, მათ შორის უკეთესი საინვესტიციო გარემოს გასაუმჯობესებლად, აუცილებელია გარკვეული დეტალების დახვეწა/გამარტივება და ბიზნესმენებისთვის (განსაკუთრებით მცირე და დამწყები კომპანიებისთვის) შესაბამისი ინფორმირებულობის დონის უზრუნველყოფა. საქართველოს ბიზნესგარემო, განსაკუთრებით კი ვენჩერული კაპიტალით დაფინანსების მხრივ, ჯერ კიდევ იმყოფება განვითარების სანყის სტადიაზე და ბაზარზე საკმაოდ მცირე ინვესტორები და ინოვაციური სტარტაპებია წარმოდგენილი. საკანონმდებლო კუთხით თუ განვიხილავთ, ბიზნესის დაწყება საქართველოში საკმაოდ მარტივია, ფინანსური ან პროცედურული ბარიერები სანარმოს დარეგისტრირებისათვის თითქმის არ არსებობს, რაც, ერთ-ერთი დიდი პლიუსია სამენარმეო საქმიანობის დაწყებისთვის.

სტარტაპების ხელშეწყობა საქართველოში კვლავ ერთ-ერთ პრიორიტეტულ მიმართულებად განიხილება, ვენჩერული კაპიტალით დაფინანსება კი საქართველოში სიახლეა და შესაბამისად, ვენჩერული კაპიტალის ინვესტორებიც საქართველოს ბაზარზე დროთა განმავლობაში იზრდება, ბიზნესის დაწყებისთვის კი ფინანსური რესურსების არსებობას გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს, რადგან

ფინანსების არ არსებობის გარეშე ბიზნეს იდეა უბრალოდ იდეად რჩება და მისი რეალიზება ბიზნესად ვერ ხერხდება.

როგორც ვახსენეთ, ბიზნესის განვითარებისთვის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ასპექტია ქვეყნის საკანონმდებლო რეგულირება, კერძოდ, დღესდღეობით ქვეყანაში ბიზნესებს არეგულირებს შემდეგი კანონმდებლობები:

„მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონი – ახალი კანონი ამოქმედდა 2022 წლის 01 იანვრიდან. აღნიშნული კანონი აწესრიგებს საქართველოს ტერიტორიაზე მოქმედი ბიზნეს სუბიექტების სამართლებრივ საქმიანობას, მათ სამართლებრივ ნორმებს. კერძოდ: სამენარმეო სუბიექტის წარმოშობა, მისი რეგისტრაცია სამენარმეო და საგადასახადო რეესტრში, განსაზღვრავს ხელმძღვანელობაზე/წარმომადგენლობაზე უფლებამოსილი პირების უფლებამოსილებებს, პარტნიორების უფლებამოსილებებს, საწარმოს მოგების განაწილების საკითხებს და ა.შ.

კანონის მიხედვით, სამენარმეო საქმიანობად მიიჩნევა მართლზომიერი და არაერთჯერადი საქმიანობა, რომელიც ხორციელდება მოგების მიღების მიზნით, დამოუკიდებლად და ორგანიზებულად (საქართველოს კანონი მენარმეთა შესახებ, დოკუმენტის №875-Vრს-XXIII, 2023).

„საგადასახადო კოდექსი“ – კანონის მიხედვით, აღნიშნული კოდექსი საქართველოს კონსტიტუციის შესაბამისად განსაზღვრავს საქართველოს საგადასახადო სისტემის ფორმირებისა და ფუნქციონირების ზოგად პრინციპებს, გადასახადის გადამხდელებისა და საგადასახადო ორგანოების სამართლებრივ მდგომარეობას, საგადასახადო სამართალდარღვევის სახეებს, საგადასახადო კანონმდებლობის დარღვევისათვის პასუხისმგებლობას, საგადასახადო ორგანოებისა და მათი თანამდებობის პირების არამართლზომიერ ქმედებათა გასაჩივრების წესსა და პირობებს, საგადასახადო დავის გადაწყვეტის წესს, არეგულირებს საგადასახადო ვალდებულების შესრულებასთან დაკავშირებულ სამართლებრივ ურთიერთობებს. მარტივად, რომ ვთქვათ აღნიშნული კოდექსი უზრუნველყოფს ყველა სახის გადასახადის განსაზღვრისა და გამოყენების წესს, რომელიც დაკავშირებულია სამენარმეო საქმიანობასთან. აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ აღნიშნული საგადასახადო კოდექსი მიმართულია ყველა სახის საქმიანობის დასაბეგრად, უშუალოდ სტარტაპზე ორიენტირებული კი არც-ერთი გადასახადი არ არის, თუმცა სტარტაპისთვის ხელშეწყობია ესტონური მოდელი, რომელიც ათავისუფლებს მენარმე სუბიექტს მოგების გადასახადისგან (15%-

განაკვეთი), თუკი ის მოახდენს მოგების რეინვესტირებას სანარმოში, სტარტაპისთვის კი საწყის ეტაპზე მთავარი საკუთარი ბიზნესის განვითარებაა და მოგების ისევ ბიზნესში რეინვესტირება (საქართველოს საგადასახადო კოდექსი, დოკუმენტის №3591, 2024).

„საბაჟო კოდექსი“ – საქართველოს კონსტიტუციის შესაბამისად განსაზღვრავს საქონლის საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე შემოტანასა და საქართველოს საბაჟო ტერიტორიიდან გატანასთან დაკავშირებულ წესებსა და საბაჟო ფორმალობებს, საბაჟო დავის გადაწყვეტის წესს, საბაჟო სამართალდარღვევის სახეებს და ამ სამართალდარღვევების ჩადენისთვის პასუხისმგებლობას, აგრეთვე საბაჟო ორგანოებისა და მათი უფლებამოსილი პირების არამართლზომიერ ქმედებათა გასაჩივრების წესსა და პირობებს, საბაჟო დავების გადაწყვეტის წესს (საქართველოს საბაჟო კოდექსი, დოკუმენტის №4905-III, 2023).

აღნიშნული კანონები არის სამეწარმეო საქმიანობის განხორციელებისთვის არსებული ძირითადი კანონები, რომლებიც აუცილებელია, იმისათვის, რომ სამართლებრივად სწორად იქნეს სამეწარმეო საქმიანობა განხორციელებული.

გარდა სამართლებრივი რეგულირებისა, ქვეყნის სტარტაპ გარემოს განვითარებისთვის მნიშვნელოვანია ქვეყანაში არსებული ხელშემწყობი პროგრამები, მათ შორის ისეთი პროგრამებიც, რომლებიც უზრუნველყოფენ ვენჩერული კაპიტალით დაფინანსებას საქართველოში. დღესდღეობით, საქართველოში სტარტაპების ხელშემწყობი რამდენიმე პროგრამა არსებობს, მათ შორის ისეთებიც, რომლებიც უზრუნველყოფენ ვენჩერული კაპიტალით დაფინანსებას. კერძოდ, ეს პროგრამები და კომპანიებია:

1. **500 Global** – ეს არის მსოფლიოში ერთ-ერთი უდიდესი სააქსელერაციო პროგრამა, რომელიც საქართველოში 2020 წლიდან შემოვიდა და აპლიკაციების მიღებას წელიწადში ორჯერ ახორციელებენ. აღნიშნული პროგრამის ფარგლებში უკვე არაერთი წარმატებული სტარტაპი დაფინანსდა, როგორებიცაა Payze და Agrolabs. აღნიშნული პროგრამის ფარგლებში სტარტაპერები რამდენიმე ეტაპიან პროგრამაში ერთვებიან, რომლის დროსაც სტარტაპერები ამუშავებენ საკუთარ ბიზნეს მოდელს წამყვან სპეციალისტებთან ერთად, მონაწილეობენ სხვადასხვა სიმულაციებში ბიზნეს იდეის წარსადგენად, იძენენ დამატებით კონტაქტებს, საბოლოოდ კი მონაწილეობენ დემო დღეში, სადაც უკვე დამუშავებული პრეზენტაციებით წარსდგებიან და აქვთ როგორც ინვესტორების, ისე

საქმიანი პარტნიორების პოვნის საშუალება. აღნიშნული აქსელერაციის პროგრამის მხარდამჭერები საქართველოში არიან GITA და საქართველოს ბანკი. აღნიშნული აქსელერაციის პროგრამა წარმოადგენს ვენჩერული კაპიტალით დაფინანსების ერთ-ერთ მასშტაბურ პროგრამას.

2. **სტარტაპ საქართველო** – საქართველოს მთავრობის დადგენილებით (საქართველოს მთავრობის 2016 წლის 11 მაისის დადგენილება №206) შექმნილი სახელმწიფო პროგრამაა, რომლის მიზანიც, საქართველოში არსებული სტარტაპების ხელშეწყობაა. განცხადების შევსება ნებისმიერ მსურველს შეუძლია, ვისაც აქვს საკუთარი სტარტაპი და სურს მისი განვითარება, თუმცა დაფინანსების მიღება ხდება შერჩევით, კონკურსის მეშვეობით. აღნიშნულმა პროგრამამ, დაარსების დღიდან, უკვე ბევრ ბიზნესს შეუწყო ხელი განვითარებაში და წარმატებულ ბიზნესებად ჩამოყალიბებაში, როგორებიცაა, მაგალითად Wehost, Holoseum და HR hub.

3. **საქართველოს ინოვაციებისა და განვითარების სააგენტო (GITA)** – GITA სტარტაპების დაფინანსების ერთ-ერთი პოპულარული პროგრამაა საქართველოს ბაზარზე, რომელიც დაფინანსებას ძირითადად გასცემს გრანტების სახით და არა როგორც ვენჩერული კაპიტალის ფორმით. აღნიშნული პროგრამით უკვე ბევრმა სტარტაპმა ისარგებლა და შესაბამისად მოიპოვა 25 000 ლარის, 100 000 ლარის და 150 000 ლარის დაფინანსებები. Gita-ს დაფინანსებული აქვს ისეთი წარმატებული სტარტაპები, როგორებიცაა Theneo, Phubber App და სხვ.

4. **Startuper** – ეს არის თიბისი ბანკის პროგრამა სტარტაპ ბიზნესების ხელშეწყობისთვის, რომელიც სტარტაპების განვითარებისთვის გასცემს სხვადასხვა დაფინანსებებს, მათ შორის ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსებასაც, გრანტებს და სესხებს. ასევე, გარდა ფინანსური სარგებლისა, სტარტაპებს შეუძლიათ სპეციალური კურსის გავლა ცოდნის მიღებისათვის და საკუთარი სტარტაპის განვითარებისთვის.

5. **Shark Tank Georgia** – ერთ-ერთი ყველაზე პოპულარული გადაცემის ანალოგია საქართველოში, რომლის დროსაც სტარტაპერები საკუთარი ბიზნეს იდეით წარდგებიან მსხვილი ინვესტორების (Shark-ების) წინაშე და წარუდგენენ საკუთარ ბიზნეს იდეას და შესაბამისად ითხოვენ მათგან დაფინანსებას, კერძოდ კი ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსებას, კომპანიაში წილის სანაცვლოდ, რაც ვენჩერული კაპიტალით დაფინანსების მთავარ არსს წარმოადგენს. აღნიშნული

პროგრამით უკვე რამდენიმე ათეული სტარტაპი დაფინანსდა ვენჩერული კაპიტალით.

6. **ანარმოე საქართველოში** – სტარტაპ ბიზნესების ხელშემწყობი პროგრამაა, რომელიც ხელს უწყობს მცირე და მიკრო ბიზნესების გაძლიერებას გრანტების გაცემით, დაფინანსება კი მათთვის კრიტიკულად მნიშვნელოვანია.

7. **Startup Drive** – კიდევ ერთი მხარდამჭერი პროგრამაა, რომელიც ორიენტირებულია კონკრეტულ სექტორზე, კერძოდ კი სატრანსპორტო სექტორის განვითარებაზე. ის თეგეტა ჰოლდინგის პროექტია, რომელმაც უკვე რამდენიმე სხვადასხვა მცირე ბიზნესი 100 000, 70 000 და 30 000 ლარით დააფინანსა. მისი მთავარი არსი მდომარეობს ისეთი პროექტების დაფინანსებაში, რომლებიც ხელს შეუწყობს ლოჯისტიკასთან დაკავშირებული პრობლემების გადაჭრას.

8. **აქსელი** – „ენჯელ“ ინვესტორების ქსელია, რომელიც ადრეულ ეტაპზე მყოფ სტარტაპებს ინვესტიციების მოზიდვაში ეხმარება. ის აერთიანებს 60-ზე მეტ ინვესტორს და მას უკვე დაფინანსებული აქვს რამდენიმე სტარტაპი. დაფინანსების მიღება სტარტაპერებს შეუძლიათ როგორც ინდივიდუალურად, ასევე, რამდენიმე ინვესტორისგან შეუძლიათ მიიღონ დაფინანსება. (გოჩიაშვილი, 2023)

საქართველოში არსებული ხელშემწყობი პროგრამები სტარტაპების განვითარებისთვის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია, რაც ბოლო პერიოდში განსაკუთრებით გააქტიურებულია და ბაზარზე საკმაოდ კარგი ბიზნესები ყალიბდება. გარდა ხელშემწყობი პროგრამებისა, ასევე მნიშვნელოვანია მსხვილი ფინანსური სექტორების მხარდაჭერა, კონკრეტულად კი ბანკების. ბანკების მხრიდან გაცემული შეღავათიანი სესხები სტარტაპების მხარდაჭერისთვის, დამწყები ბიზნესისთვის კარგი შეთავაზებაა. რამდენიმე წლის წინ სტარტაპების დაფინანსებისგან ბევრი ბანკი იკავებდა თავს, თუმცა დღეისათვის გაცილებით მარტივია დაფინანსების მოპოვება ბანკებისგან. უკანასკნელ პერიოდში საფინანსო სექტორი აქტიურად ჩაერთო სტარტაპების დაფინანსებაში, რიგ ბანკებში, როგორებიცაა მაგალითად საქართველოს ბანკი და თიბისი ბანკი შესაძლებელია როგორც ფინანსური მხარდაჭერის მიღებას ასევე მათთან არსებულ ტრენინგებში ჩართვა, რაც სტარტაპების არამხოლოდ ფინანსურ მხარდაჭერას, არამედ მათზე ტრენინგების ჩატარებას და გამოცდილების გაზიარებას გულისხმობს. აღნიშნული სესხი გაიცემა შედარებით შეღავათიანი საპროცენტო განაკვეთით, ამ სესხის მოსაპოვებლად კი

აუცილებელია ბიზნეს გეგმის არსებობა და კონკრეტული განსაზღვრული თანხის მოთხოვნა შესაბამისი დაფარვის გრაფიკით.

აღნიშნული მხარდამჭერი პროგრამები სტარტაპ გარემოს განვითარებისთვის ძალიან მნიშვნელოვანია როგორც ფინანსური რესურსების მოსაპოვებლად, ასევე გამოცდილების მისაღებად და შემდგომში უკვე ბაზარზე პოზიციონირებისთვის, რაც გადასახადების განაკვეთებში გამოიხატება.

ჩვენს მიერ განხილული საკანონმდებლო რეგულირება და მხარდამჭერი პროგრამები მართალია ძალიან კარგია ქვეყნის სტარტაპ გარემოს განვითარებისთვის, თუმცა არსებობს რიგი ნიუანსები, რომელთა გაუმჯობესებაც სასურველი იქნებოდა, კონკრეტულად კი, სასურველია უფრო მეტი საგადასახადო შეღავათები, კერძოდ მოგების გადასახადის და დღგ-ს საპროცენტო განაკვეთების შემსუბუქება მნიშვნელოვანია სტარტაპერებისთვის. დღეისათვის, ესტონური მოდელის მიხედვით საწარმო თავისუფლდება მოგების გადასახადისგან, თუკი მას დატოვებს გაუნაწილებლად საწარმოში და მოახდენს მის რეინვესტირებას კომპანიაში. ასევე, დღგ-ს გადასახადის რეგისტრაციის ვალდებულება აქვს ნებისმიერ საწარმოს, რომლის დღგ-ითი დასაბეგრი ოპერაციების საერთო თანხა აღემატება 100 000 ლარს. აღნიშნული გადასახადების შემსუბუქება შესაძლებელია იმ სტარტაპებისთვის, რომლებმაც მოიპოვეს სხვადასხვა კაპიტალის დაფინანსება და შესაბამისად წარმოადგენენ პერსპექტიულ სტარტაპებს, რაც განსაზღვრული უნდა იყოს გარკვეული ვადით და თანხით, მაგალითად შესაძლებელია სტარტაპი არ დაიბეგროს 2 წლის განმავლობაში ან/და თუკი მისი შემოსავალი კალენდარული წლის განმავლობაში არ აღემატება 1 მილიონ ლარს. აღნიშნული ცვლილებებით, რაც კონკრეტულად მიმართული იქნება პერსპექტიული სტარტაპების განვითარებისთვის და მოტივაციისთვის, შესაძლებელია ახალი ბიზნესების წახალისებაც.

სახელმწიფო პოლიტიკის გავლენა ვენჩერული კაპიტალით დაფინანსებაზე ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების სტატისტიკაში

სახელმწიფოს როლის ანალიზისთვის ვენჩერული კაპიტალით დაფინანსებაში, აუცილებელია ასევე გავაკეთოთ უცხოური ქვეყნების ანალიზი, კერძოდ კი სამაგისტრო ნაშრომისთვის შერჩეული, ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების: პოლონეთის, ჩეხეთის, უნგრეთის, ლიეტუვის, ლატვიის, ესტონეთის სახელმწიფოს გავლენის ანალიზი, თუ როგორი საკანონმდებლო რეგულირება და რა ხელშემწყობი პროგრამები არსებობს აღნიშნულ ქვეყნებში, რაც ხელს უწყობს სტარტაპ ეკოსისტემის განვითარებას. განხილული იქნება თითოეული ქვეყნის სახელმწიფოს როლი სტარტაპ ეკოსისტემის განვითარებაში.

ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ყველაზე მეტი სტარტაპით უკანასკნელი ხუთი წლის განმავლობაში გამოირჩეოდა პოლონეთის ბაზარი, რაც დაარსებული სტარტაპების რაოდენობაშიც გამოიხატა. აღნიშნულის მიზეზი კი რა თქმა უნდა სახელმწიფოს გავლენაა, რაც გამოიხატება პოლონეთში არსებული ხელშემწყობი პროგრამების არსებობაში, ასევე ქვეყნის მოსახლეობა. გარდა იმისა, რომ პოლონეთში ძალიან ბევრი საინვესტიციო კომპანიაა, ასევე ბაზარზე წარმოდგენილი პროგრამები ხელს უწყობს სტარტაპ ეკოსისტემის განვითარებას, კონკრეტულად კი განვიხილოთ პოლონეთის ხელშემწყობი პროგრამები:

- **კვლევისა და განვითარების ეროვნული ცენტრი (National Centre for Research and Development – NCBR):** სტარტაპებს სთავაზობს დაფინანსებას და მხარდაჭერას კვლევისა და განვითარების პროექტებისთვის, მათ შორის სტარტაპების მიერ ინიცირებული პროექტებისთვის. ისინი უზრუნველყოფენ გრანტებს, სესხებს და ფინანსურ დახმარებას ინოვაციურ პროექტებში (The National Centre for Research and Development, 2024).
- **პოლონეთის საწარმოთა განვითარების სააგენტო (Polish Agency for Enterprise Development – PARP):** PARP სთავაზობს დამხმარე პროგრამებს მენარმეებისა და სტარტაპებისთვის, კერძოდ კი მცირე და საშუალო ბიზნესების დაფინანსებისთვის, მათ შორის ტრენინგებს, კონსულტაციას და ფინანსურ დახმარებას. ისინი ასევე აწვდიან ინფორმაციას ბიზნეს რეგულაციებისა და ბაზრის შესაძლებლობების შესახებ (Polish Agency for Enterprise Development, 2024).
- **Poland Business Harbour –** ეს პროგრამა მხარს უჭერს სტარტაპების და IT სპეციალისტების პოლონეთში მიგრაციას, სთავაზობს ფინანსურ დახმარებას

და მხარდაჭერას ბიზნესის დაარსებისთვის. იგი მოიცავს სპეციალურ ვიზას, რომელიც საშუალებას აძლევს იმუშაონ დამატებითი ნებართვების გარეშე და ხელს უწყობს ადგილობრივ ინვესტორებთან და აქსელერატორებთან კავშირში (Poland Business Harbour, 2024).

- **პოლონეთის განვითარების ფონდი (Polish Development Fund – PFR):** PFR ბიზნესებს სთავაზობს სტარტაპების მხარდამჭერ სხვადასხვა პროგრამებს, მათ შორის ფინანსური მხარდაჭერის, სწავლების და ინვესტორთა კავშირების შესაძლებლობების ჩათვლით (Polish Development Fund Group, 2024).
- **Startup Poland:** ეს არის ორგანიზაცია, რომელიც ორიენტირებულია პოლონეთში სტარტაპების ინტერესების წარმოდგენასა და მხარდაჭერაზე. ისინი უზრუნველყოფენ ადვოკატირების, კვლევისა და ინვესტორთან კავშირის შესაძლებლობებს (Startup Poland, 2024).
- **პოლონეთის საინვესტიციო და სავაჭრო სააგენტო (PAIH):** PAIH სთავაზობს მხარდაჭერას და ინფორმაციას პოლონეთის ბაზრით დაინტერესებული უცხოელი ინვესტორებისთვის. მიუხედავად იმისა, რომ ექსკლუზიურად არ არის ორიენტირებული სტარტაპებზე, ისინი უზრუნველყოფენ ღირებულ რესურსებს და მხარდაჭერას კომპანიებისთვის, რომლებიც ცდილობენ პოლონეთში დამკვიდრებას (Polish Investment & Trade Agency, 2024).

ეს არის მცირე ჩამონათვალი იმ მხარდამჭერი პროგრამებისა, რომლებიც მოქმედებენ პოლონეთში სტარტაპების მხარდასაჭერად. პოლონეთის საკმაოდ ხელშემწყობი პროგრამების შედეგად გვაქვს დღესდღეობით ის სიტუაცია ბაზარზე, რაც გვაქვს, შექმნილია საკმაოდ დიდი რაოდენობის სტარტაპები და შესაბამისად დიდი რაოდენობის დაფინანსებაც აქვთ მიღებული, თუმცა ეს ასევე სხავ ფაქტორების გავლენაცაა, როგორცაა ქვეყნის მოსახლეობის დიდი მაჩვენებელი და ევროკავშირის წევრობა.

პოლონეთის შემდგომ, ყველაზე მეტი დაარსებული სტარტაპი არის ესტონეთში, თუმცა იმის გათვალისწინებით, რომ ესტონეთის მოსახლეობა (1,349 მილიონი) 33-ჯერ ნაკლებია, ვიდრე პოლონეთის მოსახლეობა (36,82 მილიონი), ხოლო დაარსებული სტარტაპების რაოდენობა თითქმის ერთი და იგივეა (24-ით მეტია პოლონეთისა), 100,000 მოსახლეზე სტარტაპის რაოდენობა გაცილებით მეტია ვიდრე პოლონეთში, რაც მეტყველებს ესტონეთის კარგ სტარტაპ გარემოზე და უფრო მეტ საინვესტიციო მიმზიდველობაზე, სწორედ ამიტომ ესტონეთი

წარმოადგენს ევროპის სილიკონის ველს, სადაც სტარტაპების ყველაზე დიდი მაჩვენებელი მოდის. ესტონეთის მიმზიდველი საინვესტიციო გარემო კი გამოწვეულია ესტონეთში არსებული ხელშემწყობი პროგრამების და შეღავათიანი საგადასახადო რეგულირების არსებობის გამო. განვიხილოთ ესტონეთში არსებული ხელშემწყობი პროგრამები:

- **Startup Estonia:** Startup Estonia არის სამთავრობო ინიციატივა, რომელიც მიზნად ისახავს ესტონეთის სტარტაპის ეკოსისტემის გაუმჯობესებას. ისინი მხარს უჭერენ სტარტაპებს სხვადასხვა პროგრამების, ღონისძიებებისა და ინიციატივების მეშვეობით. მათი ვებსაიტი გთავაზობთ ყოვლისმომცველ ინფორმაციას ესტონეთის სტარტაპების სცენის შესახებ, მათ შორის დაფინანსების შესაძლებლობებს, ღონისძიებებს და რესურსებს მენარმეებისთვის (Startup Estonia, 2024).
- **Prototron:** Prototron არის ადრეული სტადიის სტარტაპის აქსელერატორი და ფონდი, რომელიც უზრუნველყოფს დაფინანსებას და მენტორობას ესტონეთში ტექნოლოგიური სტარტაპებისთვის. ის მიზნად ისახავს ინოვაციური იდეების მხარდაჭერას და მენარმეების იდეების სიცოცხლისუნარიან ბიზნესებად გადაქცევაში (Prototron, 2024).
- **ტალინის სამეცნიერო პარკი Tehnopol:** Tehnopol არის სამეცნიერო და ბიზნეს პარკი, რომელიც მდებარეობს ტალინში, ესტონეთში, რომელიც მხარს უჭერს ტექნოლოგიურ სტარტაპებსა და ინოვაციებზე ორიენტირებულ კომპანიებს. Tehnopol სთავაზობს თანამშრომლობის სივრცეებს, ბიზნესის განვითარების სერვისებს, ქსელურ ღონისძიებებს და დაფინანსების შესაძლებლობებზე წვდომას (Technopol Science and Business park, 2024).
- **ევროპის რეგიონული განვითარების ფონდის (ERDF) გრანტები:** ესტონეთს აქვს წვდომა ევროკავშირის ERDF-ის დაფინანსებაზე, რომელიც მხარს უჭერს რეგიონული განვითარების ინიციატივებს, მათ შორის ინოვაციებისა და მენარმეობის ხელშეწყობას. ესტონეთში სტარტაპებს შეუძლიათ მიმართონ ERDF გრანტებს სხვადასხვა პროექტებისა და აქტივობების დასაფინანსებლად (European Regional Development Fund, 2024).
- **Garage48:** Garage48 არის ინტენსიური ჰაკათონის ღონისძიება, სადაც გუნდები ქმნიან ახალი პროდუქტის პროტოტიპებს 48 საათის განმავლობაში. ის

უზრუნველყოფს პლატფორმას ქსელის, მენტორობისა და იდეების განსახორციელებლად (Garage48, From an idea to a prototype in 48 hours, 2024).

- **Accelerate Estonia:** Accelerate Estonia არის მთავრობის მიერ მხარდაჭერილი ინოვაციების ლაბორატორია, რომელიც ეხმარება სტარტაპებს რთული სოციალური და ეკონომიკური გამოწვევების მოგვარებაში. ის უზრუნველყოფს ინოვაციური პროექტების დაფინანსებას, მენტორობას და მხარდაჭერას (Accelerate Estonia, 2024).
- **Startup Wise Guys:** Startup Wise Guys არის წამყვანი B2B სტარტაპ აქსელერატორი ევროპაში, რომელიც სტარტაპერებს სთავაზობს მენტორობას, ინვესტიციებს და ინტენსიურ ტრენინგ პროგრამებს. ადგილობრივ ბაზარზე საკმაოდ კარგი პოზიციონირება აქვს და მხარს უჭერენ ადრეულ ეტაპზე სტარტაპებს (startupwiseguys, 2024).
- **Lift99:** Lift99 არის სტარტაპ საზოგადოება და თანამშრომლობის სივრცე ტალინში, რომელიც სთავაზობს სხვადასხვა ინვესტორებთან კავშირის შესაძლებლობებს, ღონისძიებებს და მხარდაჭერას დამფუძნებლებისა და სტარტაპებისთვის (LIFT99 Coworking hub, 2024).
- **sTARTUp Day:** sTARTUp Day არის ყოველწლიური სტარტაპ ფესტივალი, რომელიც იმართება ტარტუში, ესტონეთში, რომელიც აერთიანებს მენარმეებს, ინვესტორებს და ექსპერტებს ქსელის, ვორქშოფებისა და პიტჩინგის კონკურსებისთვის (startupday, 2024).
- **ესტონეთის ბიზნეს ანგელოზების ქსელი (EstBAN):** EstBAN აკავშირებს სტარტაპებს „ენჯელ“ ინვესტორებთან, უზრუნველყოფს ადრეულ ეტაპზე დაფინანსებას და მენტორობას. ისინი ასევე აწყობენ ღონისძიებებს და შეხვედრებს სხვადასხვა სტარტაპერებთან თუ ინვესტორებთან (Estban Business Angel Network, 2024).

როგორც ვხედავთ, ესტონეთი საკმაოდ დიდ შესაძლებლობებს სთავაზობს სტარტაპერებს საკუთარი ბიზნეს იდეის განხორციელებისთვის და ინვესტიციების მოპოვებისთვის, და აღნიშნული პროგრამები არ არის სრული ჩამონათვალი ესტონეთის ბაზარზე არსებული მხარდამჭერი პროგრამებისა.

გარდა მხარდამჭერი პროგრამებისა, ასევე მნიშვნელოვანია ესტონეთში არსებული საგადასახადო რეგულირება, რაც ინვესტორისთვის მიმზიდველ

გარემოს ქმნის და აქვს მეტი სურვილი ინვესტიციის განხორციელებისთვის. კერძოდ, ესტონეთში მოქმედი ხელშემწყობი საგადასახადო შეღავათებია:

- **ბიზნესის დაბეგვრის ესტონური მოდელი:** ყველაზე ცნობილი მოდელი, რომელიც მიმართულია სტარტაპ ბიზნესის მხარდასაჭერად, კერძოდ კი ტექნოლოგიური სტარტაპების მხარდაჭერით. აღნიშნული ბიზნეს მოდელი მიზნად ისახავს სტარტაპ კომპანიის მოგების გადასახადისგან გათავისუფლებას, თუკი აღნიშნული კომპანია საკუთარ წმინდა მოგებას დატოვებს გაუნაწილებელს საწარმოში და მოახდეს მის რეინვესტირებას. მოგების გადასახადით დაბეგვრა ხდება მხოლოდ მაშინ, თუკი მოხდება მოგების გატანა საწარმოდან დივიდენდის სახით.

- **ესტონეთის სტარტაპ ვიზა:** ესტონეთი გთავაზობთ Startup Visa პროგრამას, რომელიც საშუალებას აძლევს ევროკავშირის არაწევრ დამფუძნებლებს დააარსონ თავიანთი სტარტაპი ესტონეთში და მიიღონ ბინადრობის ნებართვა. პროგრამა მიზნად ისახავს უცხოური ნიჭისა და მენარმეების მოზიდვას, რათა წვლილი შეიტანონ ესტონეთის სტარტაპ ეკოსისტემაში (Starup Estonia – Startup Visa, 2024).

საერთო ჯამში, აღნიშნული ხელშემწყობი ფაქტორები არის ძირითადი მიზეზი, იმისა თუ რატომ არის ესტონეთი მიმზიდველი სტარტაპ ჰაბი ევროპაში და თუ რატომ წარმოადგენს ის ინვესტორებისთვის მიმზიდველ გარემოს.

გავაგრძელოთ შედგომი ბალტიისპირეთის ქვეყნის, კერძოდ კი – ლიეტუვის სახელმწიფოს მხრიდან ხელშემწყობი პროგრამების განხილვა. მიუხედავად იმისა, რომ ლიეტუვა ესტონეთთან შედარებით ნაკლები სტარტაპითაა წარმოდგენილი, ის ასევე, საქართველოს მსგავსად წარმოადგენს განვითარებად ქვეყანას, თუმცა უკანასკნელი 5 წლის განმავლობაში საქართველოსთან შედარებით გაცილებით მეტი სტარტაპია დაარსებული, რაც გამომწვეულია ლიეტუვაში არსებული ხელშემწყობი პროგრამებით. განვიხილოთ ეს ხელშემწყობი პროგრამები:

- **Startup Lithuania:** ეს არის მთავრობის ინიციატივა, რომელიც მიზნად ისახავს ლიეტუვაში სტარტაპ ეკოსისტემის ხელშემწყობას. ისინი უზრუნველყოფენ სხვადასხვა დამხმარე პროგრამებს, ღონისძიებებს, ქსელის შესაძლებლობებს და რესურსებს სტარტაპებისთვის (Startup Lithuania, 2024).

- **Sunrise Valley Science and Technology Park:** ეს ტექნოლოგიური პარკი უზრუნველყოფს სამუშაო სივრცეს და მომსახურებას სტარტაპებისთვის მეცნიერებისა და ტექნოლოგიების სფეროებში. ის სტარტაპერებს სთავაზობს საოფისე ფართებს, ლაბორატორიებს და დამხმარე სერვისებს ინოვაციებისა და მეწარმეობის გასაძლიერებლად (Sunrise Tech Park, 2024).
- **INVEGA:** უზრუნველყოფს ფინანსურ მხარდაჭერას და ინსტრუმენტებს, როგორცაა სესხები, გარანტიები და სუბსიდიები სტარტაპებისა და მცირე და საშუალო ბიზნესისთვის ლიეტუვაში. ისინი სთავაზობენ სხვადასხვა პროგრამებს, რომლებიც მიზნად ისახავს ინოვაციური ბიზნესისთვის ფინანსებზე ხელმისაწვდომობის გაუმჯობესებას (Invega, 2024).
- **MITA (მეცნიერების, ინოვაციებისა და ტექნოლოგიების სააგენტო):** MITA მხარს უჭერს სტარტაპებს დაფინანსების პროგრამების, ინოვაციური ვაუჩერებისა და R&D (Research & development) პროექტების დახმარებით. ისინი ფოკუსირებულია ბიზნესსა და კვლევით ინსტიტუტებს შორის თანამშრომლობის ხელშეწყობაზე (Agency for Science, Innovation and Technology, 2024).
- **ლიეტუვური ბიზნეს ანგელოზების ქსელი (LitBAN):** LitBAN აკავშირებს სტარტაპებს ბიზნეს ანგელოზებთან, რომლებიც უზრუნველყოფენ ინვესტიციებს, მენტორობას და კავშირებს. ისინი ხელს უწყობენ ადრეული სტადიის სტარტაპების ზრდას დაფინანსებისა და სტრატეგიული ხელმძღვანელობით (Lithuanian Business Angels Network, 2024).
- **ვილნიუსის ტექნიკური პარკი:** Vilnius Tech Park არის სტარტაპ კამპუსი, რომელიც უზრუნველყოფს თანამშრომლობის სივრცეებს, საოფისე ობიექტებს და აქტიურ საზოგადოებას სტარტაპებისთვის. ისინი გვთავაზობენ სხვადასხვა ღონისძიებებს, სემინარებს და კავშირებს ინოვაციებისა და თანამშრომლობის გასაძლიერებლად (Tech Zity, 2024).

ეს მხოლოდ მცირედი ჩამონათვალია იმ სტარტაპების ხელშეწყობის პროგრამებისა, რაც არსებობს ლიეტუვურ ბაზარზე. თუმცა, გარდა ხელშეწყობის პროგრამებისა, ლიეტუვის სტარტაპ გარემოს განვითარებას ასევე ხელს უწყობს ლიეტუვის საკანონმდებლო რეგულირება, კერძოდ, ლიეტუვაში არსებული სახელმწიფო ხელშეწყობის პროგრამებია:

- **სტარტაპ-ვიზა:** ლიეტუვაში არსებული სტარტაპ-ვიზა ხელს უწყობს უცხოელ სტარტაპერებს მიიღონ დროებითი ბინადრობის ნებართვა ლიეტუვაში 2 წლამდე 5 წლამდე გახანგრძლივების შესაძლებლობით მათთვის და მათი ოჯახის წევრებისათვის, რაც მისცემს მათ საშუალებას ლიეტუვის ბაზარზე მიიღონ მეტი შეღავათები და უკეთესად განავითარონ მათი სტარტაპი (Startup Visa Lithuania, 2024).
- **საგადასახადო შეღავათები ინვესტორებისათვის:** საინვესტიციო პროექტში ჩართულ სუბიექტებს შეუძლიათ შეამცირონ დასაბეგრი მოგება გრძელვადიანი აქტივების შეძენის ფაქტობრივად განუღი ხარჯების 100%-მდე, რომლებიც აკმაყოფილებენ გარკვეულ მოთხოვნებს (Lithuania, Corporate Tax credits and incentives, 2024).

აღნიშნული სახელმწიფო პროგრამები და საგადასახადო შეღავათები ხელს უწყობენ ლიეტუვაში ინვესტორების და სტარტაპერების მოზიდვას, რაც მათ რაოდენობაშიც გამოიხატება.

ბალტიისპირეთის მესამე და შესწავლილი ქვეყნებიდან ყველაზე მცირე სტარტაპების მქონე ქვეყანაა ლატვია, თუმცა ბოლო 5 წლის განმავლობაში საქართველოში დაარსებულ სტარტაპებზე მეტი დაარსებული სტარტაპით. განვიხილოთ ლატვიის ხელშემწყობი პროგრამები:

- **ლატვიის სტარტაპ ასოციაცია (Startin.LV):** Startin.LV არის არაკომერციული ორგანიზაცია, რომელიც მიზნად ისახავს ლატვიის სტარტაპის ეკოსისტემის ხელშეწყობას. ისინი უზრუნველყოფენ სხვადასხვა რესურსებს, კავშირებს და მხარდაჭერას ლატვიაში სტარტაპებისთვის (Start in Latvia Go Global, 2024).
- **ლატვიის საინვესტიციო და განვითარების სააგენტო (LIAA):** LIAA სთავაზობს მხარდაჭერას სტარტაპების სხვადასხვა ინიციატივების მეშვეობით, როგორცაა გრანტები, მენტორობის პროგრამები და დახმარება ბაზრის კვლევაში და საერთაშორისო გაფართოებაში (Investment and Development Agency of Latvia, 2024).
- **TechHub Riga:** TechHub Riga არის ერთობლივი სამუშაო სივრცე და საზოგადოება ტექნიკური მეწარმეებისა და სტარტაპებისთვის. ისინი სთავაზობენ მხარდაჭერას ღონისძიებების, სემინარების და ინვესტორების ბაზარზე წვდომის საშუალებით (Techhub Riga, 2024).

- **Startup Wise Guys:** მიუხედავად იმისა, რომ თავდაპირველად ესტონეთში დაარსდა, Startup Wise Guys ასევე მუშაობს ლატვიაშიც, რომელიც უზრუნველყოფს აქსელერატორის პროგრამებს, სწავლებას და ინვესტიციების შესაძლებლობებს ადრეული სტადიის სტარტაპებისთვის (startupwiseguys, 2024).
- **კომერციალიზაციის რეაქტორი:** უნიკალური deep-tech სტარტაპ ასელერატორი, რომელიც აკავშირებს მეცნიერებსა და მენარმეებს, რათა შემოიტანონ ინოვაციური სამეცნიერო გამოგონებები ბაზარზე (Commercialization Reactor, 2024).
- **Buildit Latvia:** აქსელერატორი ტექნიკისა და IoT (Internet of Things) სტარტაპებისთვის, რომელიც სთავაზობს მენტორობას, დაფინანსებას და რესურსებს, რათა დაეხმაროს სტარტაპებს განვითარებაში (Buildit – Accelerator of Things, 2024).
- **მწვანე ტექნიკური კლასტერი:** მხარს უჭერს ისეთი სტარტაპების განვითარებას რომელიც ორიენტირებულია მწვანე ეკონომიკის და ამავდროულად ახალი ტექნოლოგიური მიმართულებით, სთავაზობს სხვადასხვა ინვესტიციებს, მენტორობას და კავშირებს (Green Tech Cluster Latvia, 2024).
- **EIT Climate-KIC აქსელერატორი:** ევროკავშირის ფონდის მიერ დაფინანსებული მსოფლიოში უმსხვილესი Clean-tech ტექნოლოგიების აქსელერატორი, რომელიც სთავაზობს მხარდაჭერას ისეთ სტარტაპებს, რომლებიც ორიენტირებულნი არიან კლიმატური პირობების გაუმჯობესებისთვის. (EIT Climate-KIC Accelerator, 2024)
- **Riga TechGirls:** განსხვავებული და საკმაოდ საინტერესო პროექტი, რომელიც ორიენტირებულია ქალთა წახალისებაზე, დაიწყო კარიერა ტექნოლოგიასა და მენარმეობაში, სემინარების, ღონისძიებებისა და მენტორობის პროგრამების მეშვეობით (Riga TechGirls, 2024).

გარდა ხელშემწყობი პროგრამებისა, ლატვიაში მოქმედებს უშუალოდ სტარტაპზე ორიენტირებული კანონები, კერძოდ:

- **სტარტაპების კანონი:** ლატვიის სტარტაპების კანონი, რომელიც ამოქმედდა 2017 წელს, ითვალისწინებს სხვადასხვა შეღავათებსა და სტიმულებს

სტარტაპებისთვის, მათ შორის საგადასახადო შეღავათებსა და გამარტივებულ ადმინისტრაციულ პროცედურებს, კერძოდ კი: ეს კანონი ითვალისწინებს შეღავათების ორ სცენარს: 1) ფიქსირებული გადასახადის სპეციალურ რეჟიმს, დაახლოებით 340 ევრო თვეში თითო თანამშრომელზე, ხელფასის მიუხედავად, ინდივიდუალური საშემოსავლო გადასახადის 0%-თან ერთად, ან 2) 45%-იანი თანადაფინანსება მაღალკვალიფიციური პირებისთვის (Doing business in Latvia, 2024).

- **საგადასახადო შეღავათები:** ლატვიაში სტარტაპებს შეუძლიათ მიიღონ საგადასახადო შეღავათები, მათ შორის კორპორატიული საშემოსავლო გადასახადის შემცირებული განაკვეთები და გარკვეული გადასახადებისგან გათავისუფლება გარკვეული პერიოდის განმავლობაში, მათთვის არის გამოყოფილი სპეციალური ეკონომიკური ზონები, რაც ითვალისწინებს გადასახადების შემცირებას ან გათავისუფლებას (Incentives for investors, 2024).
- **სტარტაპ-ვიზა** სტარტაპების კანონი ამარტივებს სავიზო პროცედურებს არაევროკავშირის სტარტაპების თანამშრომლებისთვის, რაც უადვილებს სტარტაპებს უცხოეთიდან ნიჭის მოზიდვას. აღნიშნული სტარტაპ-ვიზა განკუთვნილია მათთვის ვისაც უნდა სტარტაპის დაწყება ლატვიაში, რომლის დამფუძნებლები არიან მაქსიმუმ 5 ადამიანი. ეს ვიზა გაიცემა მაქსიმუმ 3 წლით და ითვალისწინებს დამფუძნებლების ოჯახის წევრებსაც (Doing business in Latvia, 2024).

აღნიშნული ხელშემწყობი პროგრამები ლატვიაში საშუალებას აძლევს სტარტაპერებს მიიღონ მეტი ხელშეწყობა სახელმწიფოსგან და შესაბამისად უბიძგებს მათ მეტი სტარტაპის დაარსებაში და ინვესტიციების მოზიდვაში.

ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ერთ-ერთი ყველაზე განვითარებული სტარტაპ ბაზარი პოლონეთის და ესტონეთის შემდგომ აქვს ჩეხეთის რესპუბლიკას, რომლის გამომწვევი მიზეზიც არის სახელმწიფოს ხელშემწყობი პროგრამები და სამართლებრივი რეგულირება, კერძოდ, ჩეხეთში მოქმედი სტარტაპების ხელშემწყობი პროგრამებია:

- **i&i Prague:** ფოკუსირებულია MedTech, BioTech და მასთან დაკავშირებულ სფეროებზე, ეხმარება სტარტაპებს ლაბორატორიული კვლევებიდან ბაზარზე გადასვლაში. ის მხარს უჭერს პროექტებს, რომლებიც მიზნად ისახავს

შესყიდვას ან გაყიდვების მნიშვნელოვან ზრდას 3-5 წლის განმავლობაში (i&i Prague Bio-Innovation Center, 2024).

- **AI სტარტაპ ინკუბატორი:** კონკრეტულად მიზნად ისახავს AI-ზე დაფუძნებულ სტარტაპებს, სტარტაპერებს სთავაზობს დაფინანსებას 150 ათასი დოლარიდან 1,5 მილიონ დოლარამდე, ექსპერტებთან ერთად ბაზრისთვის მზა გადაწყვეტილებების შემუშავებისთვის (AI Startup Incubator, 2024).
- **StartupYard:** სტარტაპების მხარდამჭერი პროგრამა, რომელიც ორიენტირებულია ცენტრალური ევროპის ტექნიკურ სტარტაპებზე. StartupYard-ის ინტერესის სფეროებს შორისაა სტარტაპები, რომლებიც ავითარებენ პროდუქტებსა და გადაწყვეტილებებს რობოტიკაში, კრიპტოგრაფიაში, კიბერუსაფრთხოებაში, წინასწარმეტყველურ ანალიტიკაში, ხელოვნურ ინტელექტს, ასევე AR და VR სფეროებში. აღნიშნული პროგრამის ფარგლებში სტარტაპები იღებენ მენტორობასა და დაფინანსებას საკუთარი ბიზნეს იდეის განსავითარებლად (Koncerewicz, 2020).
- **UP21:** ეს არის სანავიგაციო კომპანია ნოვატორებისთვის და პირველივე დღიდან UP21 უერთდება სტარტაპის გუნდს, რათა უზრუნველყოს მენარმეებისთვის ისეთი მხარდაჭერა, როგორცაა ფინანსური ინვესტიცია, თანაპილოტი, ნავიგაციის გეგმა, ფასდაუდებელი ბიზნეს ქსელი და დამხმარე გუნდი. (Koncerewicz, 2020).
- **VŠEM Accelerator:** ამ აქსელერატორის მისიაა ხელი შეუწყოს მდგრად მომავალს, რომელშიც ყველას სურს ცხოვრება. ფინანსდება შემდეგი პროექტები: მან უნდა გადაჭრას პრობლემები, რომლებსაც ჩეხეთი ებრძვის და აჩვენოს გლობალური პოტენციალი. 3-დან 9 თვემდე პერიოდში VŠEM Accelerator-ში მონაწილეები იძენენ ინოვაციის, ტესტირების, პროექტის მენეჯმენტის, მენარმეობის და შიდა ბიზნესის კომპეტენციებს. (Koncerewicz, 2020).
- **ბიზნეს ინკუბატორები, როგორებიცაა ITACA ბიზნეს ინკუბატორი, ESA ბიზნეს ინკუბატორი და AI სტარტაპ ინკუბატორი:** აღნიშნული ბიზნეს ინკუბატორების მიზანია ხელი შეუწყოს სტარტაპებს განვითარებაში, იდეის დონიდან უკვე სრულფასოვან ბიზნესამდე ჩამოყალიბებაში, ხელს უწყობენ მენტორობაში, გადიან ტრენინგებს და აკავშირებენ ინვესტორებთან ფინანსური რესურსების მოზიდვისთვის (Koncerewicz, 2020).

ეს არის მხოლოდ მცირე ჩამონათვალი იმ მხარდამჭერი პროგრამებისა, რაც ჩეხეთში არსებობს სტარტაპების განვითარებისთვის ჩეხეთში. გარდა მხარდამჭერი პროგრამებისა, ასევე ჩეხეთშიც არის უშუალოდ სტარტაპებზე მორგებული საგადასახადო რეგულირება, კერძოდ:

- **სტარტაპ სავიზო პროგრამა:** ეს არის პროგრამა, რომელიც უშუალოდ ორიენტირებულია სტარტაპებზე და ეხმარება გამარტივებული ვიზის მიღებაში მათ, ვინც არის არაევროკავშირის წევრი ქვეყნის წარმომადგენელი და იწყებს სტარტაპს ჩეხეთში, შესაბამისად ჩეხეთი მაქსიმალურად ცდილობს გაუმარტივოს სტარტაპერს ქვეყანაში შესვლის და სტარტაპის დაწყების პროცედურები (Czech Startups – Startup Visa , 2024).
- **ინვესტიციების ნახალისების აქტი (Investment Incentives Act):** ეს კანონი (აქტი No. 72/2000 Coll., შესწორებული კანონი No. 426/2023 Coll.) უზრუნველყოფს სხვადასხვა სახის მხარდამჭერას, როგორცაა საგადასახადო შეღავათები და სუბსიდიები, ბიზნესისთვის, რომელიც ინვესტირებას ახდენს განვითარებად რეგიონებში. ნახალისების მიზანია ეკონომიკური ზრდისა და განვითარების ხელშეწყობა ტექნოლოგიურ ცენტრებში, ბიზნესის მხარდამჭერ სერვისებში, წარმოებასა და სტრატეგიულ პროდუქტებში ინვესტიციების გზით (Investment Incentives, 2024).

ჩეხეთში არსებული სტარტაპების მხარდამჭერი პროგრამები, ასევე კარგი საგადასახადო პოლიტიკა, შესაბამისი საგადასახადო აქტები, ორიენტირებულნი უშუალოდ სტარტაპებზე, სწორედ მიზეზია იმისა რომ ჩეხეთში კარგი სტარტაპ გარემოა და შესაბამისად არის წარმოდგენილი, როგორც ერთ-ერთი სტარტაპისთვის მიმზიდველი ქვეყანა.

განხილულ ქვეყნებიდან ბოლო და სტარტაპების დაფინანსების პროცენტულად ყველაზე მაღალი მაჩვენებლის მქონე ქვეყანაა უნგრეთი. აღნიშნულ ქვეყანაში სტარტაპ ბაზრის განვითარებას, გარდა კარგი სტარტაპ იდეებისა, ხელს უწყობს, რა თქმა უნდა ქვეყანაში მიმზიდველი საინვესტიციო გარემო, რომლის მიზეზიც უნგრეთში არსებული მხარდამჭერი პროგრამები და საკანონმდებლო რეგულირებაა. უნგრეთში წარმოდგენილი მხარდამჭერი პროგრამებიდან, ყველაზე პოპულარული პროგრამებია:

- **Techstars Budapest აქსელერატორი:** Techstars, გლობალური ქსელი, რომელიც ეხმარება მეწარმეებს წარმატების მიღწევაში, აქვს აქსელერატორის

პროგრამა ბუდაპეშტში. ეს პროგრამა უზრუნველყოფს მენტორობას, ინვესტიციას და რესურსებს სტარტაპერების დასახმარებლად (Techstars Accelerators, 2024).

- **ბუდაპეშტის სანარმოთა სააგენტო (BEA):** BEA მხარს უჭერს მიკრო, მცირე და საშუალო სანარმოებს ბუდაპეშტში. ის სტარტაპერებს სთავაზობს საკონსულტაციო მომსახურებას, ფინანსურ მხარდაჭერას და აწყობს ღონისძიებებსა და ტრენინგ პროგრამებს მეწარმეობის ხელშეწყობის მიზნით (Budapest Foundation for Enterprise Promotion, 2024).
- **Express Innovation Agency (Xi Agency):** ეს სააგენტო არის ეროვნული კვლევის, განვითარებისა და ინოვაციების ოფისის (NRDIO) ნაწილი, მხარს უჭერს მთელი ინოვაციების სასიცოცხლო ციკლს. ის უზრუნველყოფს ადრეულ ეტაპებზე მენტორობას, ინკუბაციას და დახმარებას საერთაშორისო ბაზრებზე წვდომისას. უნგრეთის სტარტაპ უნივერსიტეტის პროგრამა (HSUP), რომელსაც მართავს Xi Agency, არის პირველი სტარტაპ პროგრამა უნგრეთში, რომელიც უზრუნველყოფს უმაღლესი განათლების მიღებას ინოვაციების და ტექნოლოგიების მიმართულებით (Express Innovation Agency, 2024).
- **უნგრეთის ბიზნეს ანგელოზის ქსელი (HUNBAN):** HUNBAN აკავშირებს ბიზნეს ანგელოზებს, რომლებიც დაინტერესებულნი არიან ადგილობრივი და რეგიონული საინვესტიციო შესაძლებლობებით. ის მიზნად ისახავს უნგრეთის ბიზნეს ანგელოზების ბაზრის ეფექტურობის გაზრდას და სტარტაპის ეკოსისტემის განვითარებას ინვესტიციების გაზრდის გზით (Startup Ecosystems – Hungary, Budapest, 2024).
- **Startup Hungary:** სტარტაპ უნგრეთი ეს არის ერთ-ერთი სტარტაპის ხელშეწყობის პროგრამა, რომელიც სტარტაპერებს სთავაზობს სხვადასხვა რესურსებს, ტრენინგებს, ინვესტორების ქსელთან წვდომას. აძლევს მათ საშუალებას დაუკავშირდნენ ინვესტორებს, მენტორებს და სტარტაპ ეკოსისტემის სხვა დაინტერესებულ მხარეებს (Startup Ecosystems – Hungary, Budapest, 2024).
- **Hiventures:** სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული ვენჩერული კაპიტალის ფირმა, რომელიც მხარს უჭერს სტარტაპებს იდეიდან ბიზნესის ჩამოყალიბებამდე. ის სტარტაპერებს სთავაზობს სხვადასხვა საინვესტიციო პროგრამებს, მათ შორის pre-seed, seed და და შემდგომი ეტაპების

დაფინანსებას, რათა დაეხმაროს სტარტაპებს საკუთარი იდეების განვითარებაში (Hiventures, 2024).

- **EIT Digital Budapest:** როგორც ევროპული ინოვაციებისა და ტექნოლოგიების ინსტიტუტის ნაწილი, EIT Digital Budapest მხარს უჭერს ციფრულ ინოვაციებსა და მენარმეობას განათლების, ბიზნესის განვითარებისა და ეკოსისტემის მშენებლობის აქტივობების მეშვეობით (EIT Digital, 2024).

უნგრეთში არსებული სტარტაპების ხელშემწყობი პროგრამები ნიშანია იმისა, რომ ქვეყანაში კარგად არის განვითარებული სტარტაპ ეკოსისტემა, თუმცა ყველაზე მნიშვნელოვანი წილი უჭირავს ქვეყანაში არსებულ საგადასახადო პოლიტიკას, რომელიც ხელს უწყობს მენარმეობის განვითარებას უნგრეთში, კერძოდ:

- უნგრეთი მენარმეებს სთავაზობს ძალიან ხელსაყრელ კორპორაციულ დაბეგვრის გარემოს, ევროკავშირში კორპორატიული მოგების გადასახადის ყველაზე დაბალი განაკვეთით 9%-ით. ეს განაკვეთი უნივერსალურად ვრცელდება დასაბეგრ ბაზაზე, რომელიც გამოითვლება სააღრიცხვო მოგების კორექტირებით, როგორც ეს დადგენილია კორპორაციული გადასახადისა და დივიდენდების გადასახადის შესახებ კანონით (CDTA). აღსანიშნავია, რომ როგორც ადგილობრივ, ისე უცხოელ აქციონერებზე გაცემული დივიდენდები არ ექვემდებარება დამატებით დაბეგვრას. ადგილობრივი ბიზნესის გადასახადი ვრცელდება მთლიან მოგებაზე 2%-მდე განაკვეთით, მუნიციპალიტეტის მიხედვით (Hungary, Corporate Taxes on corporate income, 2024).

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, უნგრეთი წარმოადგენს ერთ-ერთ ყველაზე მიმზიდველ ქვეყანას მენარმეობის განვითარებისთვის, განსაკუთრებით კი საყურადღებოა მოგების გადასახადის ნაწილი.

საბოლოო ჯამში, შერჩეული ქვეყნების სახელმწიფოს გავლენის ანალიზმა, რომელშიც დიდი წვლილი მიუძღვით სახელმწიფოს ხელშემწყობ პროგრამებს და სახელმწიფოს მიერ ინიცირებულ საგადასახადო შეღავათებს, დიდი გავლენა მოახდინეს სტარტაპ ეკოსისტემის განვითარებაზე ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის მოცემულ ქვეყნებში, რაც სწორედ კარგი სახელმწიფო პოლიტიკის ნიშანია ქვეყნის სამენარმეო მდგომარეობის გასაზრდელად სტარტაპების დაარსებით და ინვესტიციების, მათ შორის ვენჩერული კაპიტალის ინვესტიციების მოზიდვის ხელშემწყობით.

2.3 უცხოური გამოცდილების საქართველოში დანერგვის შესაძლებლობები

საქართველოს ეკონომიკური განვითარებისთვის, მნიშვნელოვანი წილი უჭირავს ქვეყნის სამეწარმეო შესაძლებლობების სრულყოფას, რაშიც თავის მხრივ დიდი როლი უჭირავს ქვეყნის სტარტაპ გარემოს განვითარებას. საქართველოს სტარტაპ გარემო დღესდღეობით არ არის იმ დონეზე განვითარებული, რომ მიაღწიოს მაღალ შედეგებს, რაც გამოიწვევს მკვეთრ ეკონომიკურ ზრდას ქვეყანაში მეტი სამუშაო ადგილის შექმნით, ქვეყანაში ახალი ეროვნული პროდუქტის ბაზარზე დამკვიდრებით. საქართველოს კარგი სტარტაპ გარემოს შექმნაში მნიშვნელოვანი წილი საინვესტიციო გარემოს უჭირავს, რაც თავის მხრივ ერთმანეთთან ურთიერთკავშირში არიან. შესაბამისად, მნიშვნელოვანია ქვეყანაში კარგი და მიმზიდველი საინვესტიციო გარემოს არსებობა, რაც მოტივაციას მისცემს სტარტაპებს უფრო მეტად იყვნენ ბაზარზე აქტიურები და უფრო მეტი სტარტაპის იდეა გაუჩნდეთ. აღნიშნულის მისაღწევად კი აუცილებელია უცხოური გამოცდილების გათვალისწინება, როგორც განვითარებადი, ასევე განვითარებული ქვეყნების გამოცდილების გაზიარება, განსაკუთრებით კი ევროპის, კონკრეტულად ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის მსგავსი ეკონომიკის მქონე ქვეყნების გამოცდილების გადმოღება საქართველოში.

საქართველოში უცხოური ბაზრის მხარდამჭერი პროგრამებისა და პოლიტიკის განხორციელება წარმოადგენს პერსპექტიულ გზას ეკონომიკური ზრდის ხელშეწყობისთვის, კონკურენტუნარიანობის გაზრდისა და ქვეყნის გლობალურ ეკონომიკაში უფრო ღრმა ინტეგრირებისთვის. სტარტაპ ბაზრის მხარდაჭერის კარგად ჩამოყალიბებული სისტემების მქონე ქვეყნების წარმატებულ მაგალითებზე დაყრდნობით, საქართველოს შეუძლია მოარგოს ეს გამოცდილება თავის უნიკალურ სოციალურ-ეკონომიკურ კონტექსტს. მაგალითად, პროგრამები, რომლებიც უზრუნველყოფენ ფინანსურ წახალისებას, როგორიცაა გრანტები ან საგადასახადო შეღავათები სტარტაპებისთვის, ასევე ინვესტორების მხარდამჭერი პროგრამები ეფექტური აღმოჩნდა ისეთ ქვეყნებში, როგორიცაა ჩვენს მიერ განხილული ქვეყნები, მაგალითად, ესტონეთი ან ჩეხეთი. ასეთი სტიმულირების ადაპტაციამ შეიძლება გაააქტიუროს ადგილობრივი ინოვაციები და მოიზიდოს უცხოური ინვესტიციები საქართველოში მზარდ სტარტაპ სექტორებში. ბიზნეს ინკუბატორებისა და აქსელერატორების დანერგვამ წარმატებული ინიციატივების მოდელის მიხედვით, შეიძლება უზრუნველყოს კრიტიკული ინფრასტრუქტურა და მენტორობა ქართველი

მენარმეებისთვის. აღნიშნული უცხოური გარემოს ინტეგრირებით, საქართველოს შეუძლია შექმნას უფრო დინამიური და ხელშემწყობი გარემო ბიზნესის ზრდისთვის და გლობალურ ასპარეზზე კონკურენტუნარიან მოთამაშედ პოზიციონირებისთვის. წარმატების გასაღები იქნება ფრთხილად ადაპტაცია და ლოკალიზაციაში, იმის უზრუნველყოფა, რომ ეს პროგრამები და პოლიტიკა შეესაბამება საქართველოს კონკრეტულ საჭიროებებსა და ეკონომიკურ მიზნებს, ხელს შეუწყობს მდგრად განვითარებას და კეთილდღეობას.

აღნიშნული მიზნების მისაღწევად, აუცილებელია საქართველოს მსგავსი ეკონომიკის მქონე ქვეყნების გამოცდილების გადმოღება საქართველოში, კონკრეტულად კი ნაშრომში განხილული ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების გამოცდილების საქართველოში დანერგვის შესაძლებლობების გაანალიზება. განხილულ ქვეყნებს საქართველოსგან განსხვავებით ბევრი ხელშემწყობი პროგრამები და სტარტაპებზე მორგებული საკანონმდებლო ბაზა აქვთ, რაც მათი განვითარებული სტარტაპ გარემოს მთავარი მიზეზია. ყველაზე შესამჩნევი განსხვავება, გარდა უამრავი ხელშემწყობი პროგრამისა, თითოეული ქვეყნის ბაზარზე, რაც არსებობს საქართველოსა და ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებს შორის, არის უშუალოდ სტარტაპებზე მორგებული საკანონმდებლო აქტები, რომლებიც მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ როგორც სტარტაპერების, ასევე ინვესტორების მოზიდვაში, რომელთა მიზანიც რა თქმა უნდა, არის დიდი ამონაგების მიღება საკუთარი განხორციელებული ინვესტიციიდან.

პირველ რიგში ყველაზე დიდი განსხვავება რაც შეიმჩნევა საქართველოსა და ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების ბაზრებს შორის არის ის, რომ საქართველოში არის ბიზნეს ანგელოზების ქსელის და საერთო ბიზნეს სივრცეების ნაკლებობა, როგორებიცაა მაგალითად: უნგრეთის ბიზნეს ანგელოზის ქსელი – HUNBAN უნგრეთში, ლიტვური ბიზნეს ანგელოზების ქსელი – LitBAN ლიტვაში, ესტონეთის ბიზნეს ანგელოზების ქსელი – EstBAN ესტონეთში, რომლებიც უწყობენ ახალგაზრდა მენარმეებს განვითარებაში. ასევე, განხილულ ქვეყნებში წარმოდგენილია ტექნოლოგიური პარკები, რომლებიც სთავაზობენ სტარტაპერებს საერთო სამუშაო სივრცეებს საკუთარი იდეების გასაზიარებლად და განსავითარებლად სტარტაპის მონაწილე ყველა მხარისთვის, ინვესტორებისთვისაც და სტარტაპერებისთვისაც. ასეთებია მაგალითად: TechHub Riga ლატვიაში, ვილნიუსის ტექნიკური პარკი ლიეტუვაში, Sunrise Valley Science and Technology Park ასევე ლიეტუვაში, ტალინის სამეცნიერო პარკი ესტონეთში და

სხვები. საქართველოში კი მხოლოდ ერთი ტექნო პარკი არის წარმოდგენილი თბილისში. ასევე, ყველაზე კარგი მამოტივირებელი პროგრამები სტარტაპერებისთვის არის კონკურსები და შეჯიბრებები, რომლებიც მათ სრული პოტენციალის გამოვლენაში ეხმარება, კერძოდ კი რამდენიმე დღიანი ჰაკათონები და უშუალოდ სტარტაპისთვის მიძღვნილი საერთაშორისო ღონისძიებები, როგორებიცაა უხვად წარმოდგენილი ესტონეთში, მაგალითად: Garage48 (საქართველოშიც ტარდება ხოლმე ესტონეთიდან მოწვეული სტუმრების ორგანიზებით), Lift99, sTARtUp Day და სხვები. საერთო ჯამში აღნიშნული მხარდამჭერი პროგრამების სიუხვე ნიშანია იმისა, რომ მოცემულ ქვეყნებში განვითარებულია სტარტაპ ეკოსისტემა.

გარდა მხარდამჭერი პროგრამებისა, ასევე მნიშვნელოვანია ქვეყნის საკანონმდებლო პოლიტიკა, ქვეყანაში არსებული საკანონმდებლო აქტები რომლებიც უშუალოდ მიმართულია სტარტაპების და ინვესტორების მხარდასაჭერად, რაც ნათლად გამოჩნდა ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის განხილულ ქვეყნებში. გამოიკვეთა ყურადსაღები ფაქტები, კერძოდ, აღნიშნულ ქვეყნებში არის ისეთი საკანონმდებლო აქტები, რომლებიც უზრუნველყოფენ სტარტაპების სრულყოფილად ფუნქციონირებას შეღავათიანი და სტარტაპერებზე და ინვესტორებზე მორგებული დაბეგვრის პირობებში, როგორებიცაა მაგალითად საგადასახადო შეღავათები ინვესტორებისთვის ლიეტუვაში, რომლის მიხედვით ინვესტორებს შეუძლიათ მოგების დაბეგვრის 100%-მდე შემცირება გრძელვადიანი აქტივის შექმნის შემთხვევაში განუული ხარჯის პროპორციულად, მსგავსი კანონია ასევე ლატვიაშიც, რომელიც ითვალისწინებს გადასახადებისგან განთავისუფლებას სპეციალურად გამოყოფილ ეკონომიკურ ზონებში; ლატვიაშია ასევე უშუალოდ სტარტაპებისთვის შექმნილი სტარტაპების კანონი; ჩეხეთში მოქმედებს ასევე ინვესტიციების წახალისების აქტი, რომელიც მორგებულია ინვესტორებზე და მაქსიმალურად ხელს უწყობს მათ სტარტაპის ჩამოყალიბებაში და განვითარებაში. ასევე, საგადასახადო შეღავათების მხრივ გამორჩეულია უნგრეთი, რომელსაც ევროკავშირის წევრ ქვეყნებს შორის ყველაზე დაბალი (9%) მოგების გადასახადი აქვს, ასევე ადგილობრივი გადასახადია – 2%, რაც ინვესტორისთვის და სტარტაპისთვის მიმზიდველია და საკუთარის საქმიანობის განხორციელებისთვის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საგადასახადო შეღავათია.

გარდა საგადასახადო შეღავათებისა, ყველაზე განსაკუთრებული და განსხვავებული რაც შეინიშნება ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების

ბაზრებზე არის სტარტაპ-ვიზა, რომლებიც მოქმედებს განხილული ქვეყნებიდან 5 ქვეყანაში (უნგრეთში ეს ვიზა არ არის). სტარტაპ ვიზა ეს არის ხელშემწყობი პროგრამის ტიპი, რომელიც უადვილებს უცხოელ რეზიდენტებს მოცემულ ქვეყნებში ბიზნესის დაწყების შესაძლებლობებს ძირითად შემთხვევაში სტარტაპის დამფუძნებლებს და ინვესტორებს, ასევე, მათი ოჯახის წევრებს 2-დან 5 წლამდე ვადით (ქვეყნის შესაბამისად), ლატვიაში კი ეს კანონი ეხებათ ასევე თანამშრომლებს, რაც სტარტაპისთვის დამატებითი ნიჭის მოზიდვის შესაძლებლობაა. ქართული რეალობიდან გამომდინარე, დღესდღეობით უვიზო რეჟიმი შედარებით ლიბერალურია, მსოფლიოს 98 ქვეყნის მოქალაქეს აქვს შესაძლებლობა ნებისმიერი 180 კალენდარული დღიდან 90 კალენდარული დღე გაატაროს საქართველოში, ხოლო 50 ქვეყნის მოქალაქეს შეუძლია 1 წლის ვადით გაჩერდეს ქვეყანაში შესაბამისი ვიზის არსებობის შემთხვევაში (საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტრო – ინფორმაცია საქართველოს ვიზის შესახებ, 2024), რაც ერთის მხრივ, ზოგად ქრილში კარგია, თუმცა სტარტაპერისთვის და ინვესტორისთვის არახელსაყრელი, რაც მას აიძულებს მოამზადოს დამატებითი დოკუმენტები, რათა შეძლოს განახორციელოს სამენარმეო და საინვესტიციო საქმიანობა. საქართველოში სტარტაპ-ვიზის შემოღება უშუალოდ სტარტაპით დაინტერესებული პირებისთვის ხელსაყრელი იქნება და მიმზიდველი, რათა უცხო ქვეყნის რეზიდენტმა შეძლოს საქართველოში სტარტაპის დაარსება და სამენარმეო საქმიანობის განხორციელება, ინვესტორმა კი საინვესტიციო საქმიანობის განხორციელება. აღნიშნულ პროგრამაში უნდა იყოს განვირგნლი შესაბამისი ნორმები და მარეგულირებელი აქტები, რომლებიც შეუწყობს ხელს ამ პროგრამის სრულყოფილად ფუნქციონირებას როგორც ქვეყნის ინტერესებისთვის, ასევე სტარტაპერებისა და ინვესტორების ინტერესებისთვის. საბოლოო ჯამში კი ხელს შეუწყობს ქვეყანაში ეკონომიკური დოვლათის შექმნას და ქვეყნის ეკონომიკის გაძლიერებას ახალი პროდუქტის შექმნით.

უცხოური გამოცდილების საქართველოში იმპლემენტაცია ძალიან მნიშვნელოვანია, რადგან საქართველოში არასაკმარისად არის განვითარებული სტარტაპ ეკოსისტემა, რაც მენარმეობის განვითარების ერთ-ერთი ფუნდამენტური ასპექტია, შესაბამისად სახელმწიფომ მაქსიმალურად უნდა უზრუნველყოს უცხოური გამოცდილების საქართველოში იმპლემენტაცია დღეისათვის მოქმედ საკანონმდებლო ბაზასთან და საერთაშორისო ნორმებთან შესაბამისად.

დასკვნა

მოცემულ ნაშრომში, განხილული იქნა ვენჩერული კაპიტალის როლი სტარტაპების განვითარებაში: საქართველოსა და ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის კომპარატიული ანალიზი, სადაც გამოიკვეთა რიგი ასპექტები, მსგავსებები და განსხვავებები, შედეგად გაცემული იქნა რეკომენდაციები.

სანამ უშუალოდ ანალიზს დავინწყებდით განვიხილეთ ზოგადად ვენჩერული კაპიტალის არსი და მისი მნიშვნელობა სტარტაპების დაფინანსებაში, თუ რა დადებითი და უარყოფითი მხარეები აქვს ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსებას და რატომ არის ის ასე მნიშვნელოვანი სტარტაპებისთვის. შედეგად გამოვლინდა დადებითი და უარყოფითი მხარეები, კერძოდ ვენჩერული კაპიტალის დაფინანსების დადებით მხარეებს წარმოადგენს:

- ბიზნესის სწრაფი ზრდა;
- პროფესიონალებისგან მენტორობა;
- სტარტაპს არ აქვს ინვესტირებული თანხის ანაზღაურების ვალდებულება; ხოლო უარყოფით მხარეებს წარმოადგენს:

- კომპანიის დიდი წილი
- კონტროლის დაკარგვა
- ინტერესთა კონფლიქტი

შედეგად მივედით იმ დასკვნამდე, რომ ვენჩერული კაპიტალის დადებითი მხარეები სტარტაპისთვის უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე უარყოფითი მხარეები, რომელთა დაძლევაც შესაძლებელია.

ძირითად ნაწილში ვენჩერული კაპიტალის სტარტაპებზე გავლენის შეფასებისას გამოყენებული სტატისტიკური ანალიზის საფუძველზე გამოვლენილი იქნა რიგი ტენდენციები, კერძოდ:

პირველ რიგში, ვენჩერული კაპიტალით დაფინანსების ანალიზისას მნიშვნელოვანი იყო გაგვეგო ვენჩერული კაპიტალის ზოგადი როლი სტარტაპების დაფინანსებაში, ბოლო 5 წლის განმავლობაში სტარტაპების დაარსებისა და დაფინანსების ტენდენციების გასაგებად, სადაც გამოიკვეთა როგორც მსგავსებები ასევე განსხვავებები საქართველოსა და ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებს შორის, კერძოდ ორივე ბაზრის შესწავლისას ნათლად გამოჩნდა, რომ ბოლო 5 წლის განმავლობაში შეინიშნებოდა სტარტაპების დაარსებისა და დაფინანსების კლებადი ტენდენცია, რაც გამოწვეული იყო მსოფლიოში არსებული გლობალური პანდემიური სიტუაციით,

ხოლო დაფინანსების ნაწილში შემცირებადი ტენდენციის მიზეზი იყო ახალგაზრდა სტარტაპების არსებობა (ბაზარზე დიდხანს მყოფი სტარტაპებმა უფრო მეტი ჯამური დაფინანსება მოიპოვეს).

შემდგომში გაკეთებული იქნა სტარტაპების ინდუსტრიების ანალიზი, სადაც გამოიკვეთა მსგავსება ინდუსტრიებს შორის, კერძოდ როგორც საქართველოში, ასევე ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების ბაზრებზე დაფინანსების ყველაზე დიდი მაჩვენებელი მოდის თანამედროვე ტექნოლოგიებზე, ბლოკჩეინზე, კრიპტოვალუტაზე, შემდეგ კი გაყიდვებზე და მარკეტინგზე. ასევე, შესამჩნევია ის ფაქტი, რომ ქართულ ბაზარზე არ არსებობს ისეთი ინდუსტრიები, როგორცაა განახლებადი ენერჯია და სხვა ბიო ტექნოლოგიები, რაც დღევანდელ რეალობაში, გლობალური ეკოლოგიური პრობლემების კუთხით, ერთ-ერთ მნიშვნელოვან პრობლემას წარმოადგენს, შედეგად არსებულ ინდუსტრიებში ინვესტირება ძალიან პრიორიტეტულია.

ქვეყანაში სამუშაო ადგილების შექმნა ძალიან მნიშვნელოვანია, ამიტომაც აუცილებელი იყო ასევე განგვესაზღვრა თუ რა შედეგები მოიტანა სტარტაპების დაარსებამ საქართველოში და შეგვედარებინა ის ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებს, სადაც გამოვლინდა დიდი განსხვავება, კერძოდ კი საქართველოში ბოლო 5 წლის განმავლობაში საქართველოში საშუალოდ შეიქმნა 7,880 სამუშაო ადგილი, რაც დაარსებული 116 კომპანიისთვის არც თუ ისე მცირე მაჩვენებელია, ხოლო ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების ბაზრებზე შექმნილი 600 (თითო ქვეყნიდან 100) სტარტაპის კოლექტიური ანალიზის საფუძველზე გამოვლინდა, რომ აღნიშნულ სტარტაპებს ბოლო 5 წლის განმავლობაში ჯამში შექმნილი აქვს 21,058 სამუშაო ადგილი, რაც წარმოადგენს მთლიანი სტარტაპების რაოდენობის 20%-ს, ხოლო ჯამური რაოდენობა პროპორციული გამოთვლის საფუძველზე შეადგენს 105,290 სამუშაო ადგილს 6-ივე ქვეყანაში, ერთ ქვეყანაზე კი საშუალოდ 17,548 სამუშაო ადგილი, რაც საქართველოსთან შედარებით 2-ჯერ მეტია. აღნიშნული მაღალი მაჩვენებელი კი რა თქმა უნდა გამოწვეულია მოცემულ ქვეყნებში შექმნილი სტარტაპების რაოდენობით.

რაც შეეხება უშუალოდ კონკრეტული სტარტაპების ნაწილს და მათ მნიშვნელობას სტარტაპ ეკოსისტემაში, გამოიკვეთა დიდი განსხვავებები, როგორც ფინანსურ ნაწილში, ასევე ინტერესის სფეროების ნაწილში. კერძოდ, დაფინანსების მხრივ განსხვავება ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების

საუკეთესო სტარტაპებსა და ქართულ სტარტაპებს შორის კოლოსალურია, რადგან 10 საუკეთესო სტარტაპიდან 10-ივეს ცალკეული დაფინანსება აღემატება ქართული დაფინანსებული სტარტაპების ჯამურ მაჩვენებელს, საუკეთესო სტარტაპის დაფინანსების მაჩვენებლები რომ შევადაროთ ესტონეთის ბაზარზე არსებული სტარტაპი – Sunly დაფინანსების რაოდენობით საქართველოში არსებულ საუკეთესო სტარტაპს – Humanode-ს 100-ჯერ აღემატება, ხოლო საქართველოში დაარსებული დაფინანსებული სტარტაპების ჯამურ რაოდენობას თითქმის 20-ჯერ. ყურადსაღებია ის ფაქტი, რომ აღნიშნული სტარტაპი წარმოადგენს განახლებადი და ამოუწურვადი ენერჯის პრობლემის გადაჭრის გზას (მსგავსი არის Stargate Hydrogen), რაც ინვესტორებისთვის ძალიან მნიშვნელოვანია და არა მხოლოდ, არამედ მთელი მსოფლიოსთვის ეს პრობლემა ერთ-ერთი პრიორიტეტულია.

განვიხილოთ რა ვენჩერული კაპიტალით სტარტაპების დაფინანსების ზოგადი ტენდენციები და მისი მნიშვნელობა სტარტაპების დაფინანსებაში, ასევე აუცილებელი იყო გამოგვეკვლია ინვესტორის ქცევა, ბაზარზე მათი როლი და დამოკიდებულება სტარტაპების მიმართ, ასევე განგვესაზღვრა მათი შეხედულებები ზოგადად სტარტაპ ეკოსისტემაში მონაწილე მხარეებზე, როგორც საქართველოს, ასევე ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ბაზრებზე მოქმედი ინვესტორების შესაბამისად. ჩატარებული იქნა კვლევა ქართველ ინვესტორებში და უცხოელ ინვესტორებში, საიდანაც მიღებულ იქნა საინტერესო უკუკავშირი, და წარმოჩნდა რიგი განსხვავებები, კერძოდ:

პირველ რიგში საქართველოს ბაზარზე არსებული ინვესტორები გაცილებით ნაკლები დაფინანსების რაოდენობით გამოიკვეთნენ, რასაც ვერ ვიტყვით ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ინვესტორებზე, რადგან ქართველი ინვესტორების უდიდეს ნაწილს (83%) ინვესტიცია განხორციელებული აქვს 10-მდე კომპანიაში, ხოლო ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების ინვესტორების დიდ ნაწილს (73%) 50-მდე კომპანიაში, 9%-ს კი 100-ზე მეტ კომპანიაშიც კი. რა თქმა უნდა განსხვავება არის თანხობრივადაც, რადგან ქართველი ინვესტორების ნახევარს 1,000,000\$-მდე, ხოლო 33%-ს 100,000\$-მდე ჯამური ინვესტიცია აქვს განხორციელებული, ანალოგიური მაჩვენებლის მხრივ ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში 73%-ს 10,000,000\$-მდე, ხოლო 27%-ს 10,000,000\$-ზე მეტი ინვესტიცია აქვს განხორციელებული.

რაც შეეხება ინვესტორების შეხედულებებს სტარტაპების დაფინანსების სპეციფიკაზე, აქაც შეინიშნება რიგი განსხვავებები, კერძოდ ინვესტიციის განხორციელებაზე მოქმედი ფაქტორების ნაწილში, ქართველი ინვესტორების აბსოლუტური უმრავლესობა თვლის, რომ მთავარია ბიზნეს იდეა, ხოლო შემდგომში გამოცდილება და ბიზნესის მასშტაბი, რაც განსხვავებულია ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ინვესტორების შეხედულებებში, რადგან გამოკითხულთა აბსოლუტური უმრავლესობა თვლის, რომ მთავარია სტარტაპის გამოცდილება, შემდგომ კი ბიზნეს იდეა და სტარტაპის მასშტაბი. ასევე, საინტერესოა ინვესტორების აზრი სტარტაპების სფეროებთან მიმართებაში, კერძოდ გამოკითხული ქართველი ინვესტორებისთვის პირველ რიგში პრიორიტეტულია ბლოკჩეინი და კრიპტოვალუტა, შემდგომ კი გაყიდვები და მარკეტინგი. ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ინვესტორებისთვის კი პრიორიტეტულია მარკეტინგი და გაყიდვები, შემდგომ კი საბანკო სექტორი და ბლოკჩეინი/კრიპტოვალუტა.

განსხვავება არის ასევე საკანონმდებლო ბაზის მხარდაჭერის მხრივაც, ქართველი ინვესტორების უმეტესობა თვლის, რომ ქართული საკანონმდებლო ბაზა არ უწყობს ხელს ინვესტიციის განხორციელებაში, ხოლო ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ინვესტორების დიდი ნაწილი თვლის, რომ ადგილობრივი საკანონმდებლო ბაზა მისაღებია ინვესტიციების განხორციელებაში. ხოლო კითხვაზე თუ რას შეცვლიდნენ არსებულ საკანონმდებლო ბაზაში, ქართველ ინვესტორები ყურადღებას ამახვილებენ მხოლოდ საგადასახადო შეღავათებზე, ხოლო ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ინვესტორები მიიჩნევენ, რომ, გარდა საგადასახადო შეღავათებისა, ასევე უნდა არსებობდეს მეტი საინვესტიციო ბანკები, საპენსიო ფონდებს უნდა ქონდეთ ინვესტირების შესაძლებლობა და ხელშეწყობა უნდა იყოს უფრო გვიან დაფინანსების ეტაპზე.

ასევე, გაანალიზებული იქნა ინვესტორების დამოკიდებულება სტარტაპერებზე, მათ ნაკლოვანებებზე და რჩევებზე, სადაც არის მსგავსებები, კერძოდ როგორც ქართველი, ასევე ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების ინვესტორები მიიჩნევენ, რომ სტარტაპერებს უნდა ქონდეთ უფრო მეტი გამოცდილება, მეტი ამბიციის და კონკურენტუნარიანი ბიზნეს იდეა, დამატებით ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ინვესტორები თვლიან, რომ სტარტაპერები უფრო მეტად უნდა იყვნენ ინფორმირებულები ვენჩერული კაპიტალის შესახებ, უნდა მსჯელობდნენ ინვესტორის გადმოსახედიდან, უნდა

ჰქონდეთ მკაფიო სტრატეგია საკუთარი ბიზნესის განსავითარებლად და უნდა შეეძლოთ საკუთარი სფეროს მოკლე დროში წარდგენა ინვესტორისთვის.

გარდა ზემოაღნიშნული ანალიზებისა, ასევე მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს სახელმწიფო პოლიტიკის გავლენის ანალიზს, როგორც ქართულ, ასევე ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ბაზრებზე, რაც გამოკვლევულ იქნა ნაშრომში და შედეგად გაცემული იქნა რეკომენდაციები. კერძოდ:

პირველ რიგში განსხვავება შეინიშნება განხილულ ბაზრებზე არსებული ბიზნეს ანგელოზების ქსელისა და საერთო სამუშაო სივრცეების არ არსებობით საქართველოში. ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში არსებობს ისეთი ბიზნეს ანგელოზები ქსელი, როგორებიცაა უნგრეთის ბიზნეს ანგელოზის ქსელი – HUNBAN უნგრეთში, ლიტვური ბიზნეს ანგელოზების ქსელი -LitBAN ლიტვაში, ესტონეთის ბიზნეს ანგელოზების ქსელი – EstBAN ესტონეთში და სხვ., რომლებიც უწყობენ ახალგაზრდა მენარმეებს განვითარებაში. ასევე საქართველოში არ გვაქვს საერთო სამუშაო სივრცეები სტარტაპების განვითარებისთვის, როგორებიცაა ტექნოპარკები, საქართველოში მხოლოდ 1 ტექნოპარკია თბილისში, ხოლო ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში რამდენიმე, მათ შორის TechHub Riga ლატვიაში, ვილნიუსის ტექნიკური პარკი ლიეტუვაში, Sunrise Valley Science and Technology Park ასევე ლიეტუვაში, ტალინის სამეცნიერო პარკი ესტონეთში და სხვები. ასევე, მხარდამჭერი პროგრამების მხრივ საქართველოში ნაკლებად არის უშუალოდ სტარტაპისთვის მიძღვნილი ღონისძიებები, კონკურსები, შეჯიბრებები და სხვ., რაც სტარტაპისთვის მოტივაციის წყარო უნდა იყოს. ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ქვეყნების ბაზრებზე, მაგალითად ესტონეთში წარმოდგენილია მრავლად (რაც შედეგიანიცაა), კერძოდ Garage48 (საქართველოშიც ტარდება ხოლმე ესტონეთიდან მოწვეული სტუმრების ორგანიზებით), Lift99, sSTARTUp Day და სხვები.

გარდა მხარდამჭერი პროგრამებისა, ასევე მნიშვნელოვანია სახელმწიფო მექანიზმების, საგადასახადო და სხვა ლეგალური ბარიერების არსებობა საქართველოში, ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებისგან განსხვავებით, სადაც შედარებით ლიბერალური პოლიტიკებია სტარტაპების მოზიდვისთვის. განხილული ქვეყნებში კი არის ისეთი საკანონმდებლო აქტები, რომლებიც უზრუნველყოფენ სტარტაპების სრულყოფილად ფუნქციონირებას შეღავათიანი და სტარტაპერებზე და ინვესტორებზე მორგებული დაბეგვრის პირობებში, მაგალითად, საგადასახადო შეღავათები ინვესტორებისთვის ლიეტუვაში,

რომლის მიხედვით ინვესტორებს შეუძლიათ მოგების დაბეგვრის 100%-მდე შემცირება გრძელვადიანი აქტივის შეძენის შემთხვევაში განუღი ხარჯის პროპორციულად, მსგავსი კანონია ასევე ლატვიაშიც, რომელიც ითვალისწინებს გადასახადებისგან განთავისუფლებას სპეციალურად გამოყოფილ ეკონომიკურ ზონებში; ლატვიაშია ასევე უშუალოდ სტარტაპებისთვის შექმნილი სტარტაპების კანონი; ჩეხეთში მოქმედებს ასევე ინვესტიციების წახალისების აქტი, რომელიც მორგებულია ინვესტორებზე და მაქსიმალურად ხელს უწყობს მათ სტარტაპის ჩამოყალიბებაში და განვითარებაში. ასევე, საგადასახადო შეღავათების მხრივ გამორჩეულია უნგრეთი, რომელსაც ევროკავშირის წევრ ქვეყნებს შორის ყველაზე დაბალი (9%) მოგების გადასახადი აქვს, ასევე დივიდენდის გადასახადია – 2%, რაც ინვესტორისთვის და სტარტაპისთვის მიმზიდველია და საკუთარი საქმიანობის განხორციელებისთვის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საგადასახადო შეღავათია.

ასევე, ლეგალურობის მხრივ ყველაზე განსაკუთრებული ფაქტი რაც შეინიშნებოდა არის ის, რომ საქართველოში არ არის სტარტაპ ვიზა, რაც განხილული ქვეყნებიდან 5 ქვეყანაშია წარმოდგენილი. აღნიშნული ვიზა ხელს უწყობს სტარტაპების დამფუძნებლებს და მათი ოჯახის წევრებს, ასევე ინვესტორებს მიიღონ სპეციალური ვიზა, რომელიც შესაბამის ქვეყანაში მისცემს 2-დან 5 წლამდე დარჩენის შესაძლებლობას სტარტაპ ან/და საინვესტიციო საქმიანობის განხორციელების შემთხვევაში, ლატვიაში კი მსგავსი კანონი ვრცელდება ასევე სტარტაპის თანამშრომლებზე. ქართულ რეალობაში აღნიშნული ვიზის შემოღების შემთხვევაში, უცხოელ რეზიდენტებს, რომელთაც სურთ სტარტაპ ან/და საინვესტიციო საქმიანობის საქართველოში განხორციელება, გაუმარტივდება საქართველოში ოპერაციების განხორციელება. რა თქმა უნდა, საკანონმდებლო აქტის/პროგრამის შემოღების შემთხვევაში მაქსიმალურად უნდა იყოს დაცული ქვეყნის ეროვნული ინტერესები და შესაბამისობაში უნდა იყოს არსებულ საკანონმდებლო ბაზასთან და საერთაშორისო ნორმებთან.

საბოლოო ჯამში, აღნიშნული ნაშრომის ანალიზი და შედეგად აღმოჩენები მოემსახურება საქართველოში არსებული საინვესტიციო, კონკრეტულად კი – ვენჩერული კაპიტალით სტარტაპების დაფინანსების როლის განსაზღვრას საქართველოში ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების მაგალითზე, შედეგად მიღებული შედეგების, განსაკუთრებით საქართველოს ბაზარზე

პრობლემების თვალსაჩინოდ დანახვით და გაცემული რეკომენდაციების საფუძველზე შესაძლებელია ქვეყანაში არსებული საინვესტიციო და სტარტაპ გარემოს უკეთესობისკენ შეცვლა, აღნიშნული კი გასათვალისწინებელია სტარტაპ ეკოსისტემაში მონაწილე ყველა მხარისთვის, როგორც სტარტაპერისთვის, ასევე ინვესტორისა და პოლიტიკის შემქმნელისთვის.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. Accelerate Estonia. (2024). Accelerate Estonia website – <https://accelerateestonia.ee/>
2. Adam Hayes. Online article – “What Is Venture Capital?”; 2024. Website – <https://www.investopedia.com/terms/v/venturecapital.asp>
3. Agency for Science, Innovation and Technology. (2024). Agency for Science, Innovation and Technology website – <https://mita.lrv.lt/en/>
4. AI Startup Incubator. (2024). Suincubator AI Startup Incubator website – <https://www.suincubator.ai/>
5. Akhilesh Ganti, Online article – “Venture Capitalists Definition: Who Are They and What Do They Do?”; 2024. Website – <https://www.investopedia.com/terms/v/venturecapitalist.asp>
6. Alex Halperin. Online article – “What is Venture Capital?”; 2023. Website - <https://www.businessnewsdaily.com/4252-venture-capital.html>
7. Budapest Foundation for Enterprise Promotion. (2024). Budapest Foundation for Enterprise Promotion website – <https://bvk.hu/en/about-us/>
8. Buildit – Accelerator of Things. (2024). Buildit Latvia website – <https://www.buildit.lv/>
9. Burżacka, M., & Gąsiorowska, E. (2017). The role of cognitive biases in venture capital decision-making. *Journal of Behavioral Finance*, 18(4), 412-428.
10. Commercialization Reactor. (2024). Commercialization Reactor website – <https://www.commercializationreactor.com/>
11. Czech Startups – Startup Visa. (2024). Czech Startups website – <https://www.czechstartups.org/startup-viza/>
12. Doing business in Latvia. (2024). მოძიებულია NordichQ website-დან: <https://www.nordichq.com/regions/baltics/latvia/>
13. EIT Climate-KIC Accelerator. (2024). EIT Climate-KIC Accelerator website – <https://www.climate-kic.org/>
14. EIT Digital. (2024). EIT Digital website: <https://www.eitdigital.eu/>
15. Estban Business Angel Network. (2024). Estban Business Angel Network website- <https://estban.ee/>
16. European Regional Development Fund. (2024). მოძიებულია European Commission website-დან. https://ec.europa.eu/regional_policy/funding/erdf_en
17. Express Innovation Agency. (2024). Express Innovation Agency website – <https://www.xiagency.hu/rolunk>

18. Garage48, From an idea to a prototype in 48 hours. (2024). Garage48 website – <https://garage48.org/>
19. Gompers P., Lerner J. (2001). The venture capital revolution. *The Journal of Economic Perspectives*, 15(2), 145-168.
20. Green Tech Cluster Latvia. (2024). Green Tech Cluster website – <https://greentechlatvia.eu/en/home/>
21. Haltiwanger, J., Hurst, E., Miranda, J., & Schoar, A. (Eds.). (2017). *Measuring Entrepreneurial Businesses: Current Knowledge and Challenges*. University of Chicago Press.
22. Hiventures. (2024). Hiventures website – <https://www.hiventures.hu/>
23. Hungary, Corporate Taxes on corporate income. (2024). მობიებულო Worldwide Tax Summaries website-დაბ. <https://taxsummaries.pwc.com/hungary/corporate/taxes-on-corporate-income>
24. i&i Prague Bio-Innovation Center. (2024). i&i Prague Inventions Investments website – <https://www.iniprague.com/>
25. Incentives for investors. (2024). Invest in Latvia website – <https://investinlatvia.org/en/incentives-for-investors>
26. Invega. (2024). Invega website – <https://invega.lt/en>
27. Investment and Development Agency of Latvia. (2024). Investment and Development Agency of Latvia website – <https://www.liaa.gov.lv/en>
28. Investment Incentives. (2024). მობიებულო Business and Investment Development Agency website-დაბ. <https://www.czechinvest.org/en/For-Investors/Investment-Incentives>
29. Koncerewicz, K. (2020). Best Startup Accelerators And Incubators In Czech Republic. მობიებულო Vestbee Website-დაბ. <https://www.vestbee.com/blog/articles/best-startup-accelerators-and-incubators-in-czech-republic>
30. Lerner, J. (2009). *Boulevard of Broken Dreams: Why Public Efforts to Boost Entrepreneurship and Venture Capital Have Failed and What to Do About It*. Princeton: Princeton University Press.
31. Lerner, J., & Nanda, R. (2020). Venture Capital's Role in Financing Innovation: What We Know and How Much We Still Need to Learn. *Journal of Economic Perspectives*, 34(3), 237–261.
32. LIFT99 Coworking hub. (2024). LIFT99 Coworking hub Website – <https://www.lift99.co/>

33. Lithuania, Corporate Tax credits and incentives. (2024). მობიებულო Worldwide Tax Summaries Website-დაბ. <https://taxsummaries.pwc.com/lithuania/corporate/tax-credits-and-incentives>
34. Lithuanian Business Angels Network. (2024). Lithuanian Business Angels Network Website – <https://www.litban.lt/>
35. Poland Business Harbour. (2024). Website of the Republic of Poland – <https://www.gov.pl/web/poland-businessharbour-en>
36. Polish Agency for Enterprise Development. (2024). Polish Agency for Enterprise Development Website – <https://en.parp.gov.pl/>
37. Polish Development Fund Group. (2024). Polish Development Fund Group Website – <https://pfr.pl/en/>
38. Polish Investment & Trade Agency. (2024). Polish Investment & Trade Agency Website – <https://www.paih.gov.pl/en/>
39. Prototron. (2024). Prototron accelerator Website – <https://prototron.ee/en/>
40. Rebecca Baldrige, Benjamin Curry. Online article – “Understanding Venture Capital”; 2023. Website – <https://www.forbes.com/advisor/investing/venture-capital/>
41. Riga TechGirls. (2024). Riga TechGirls Website – <https://rigatechgirls.org/>
42. Start in Latvia Go Global. (2024). Start in Latvia Website – <https://startin.lv/>
43. Startup Ecosystems – Hungary, Budapest. (2024). მობიებულო Startup Genome Website-დაბ. <https://startupgenome.com/ecosystems/budapest>
44. Startup Estonia – Startup Visa. (2024). Startup Estonia Website – <https://startupestonia.ee/start-up-in-estonia/startup-visa/>
45. Startup Estonia. (2024). Startup Estonia Website – <https://startupestonia.ee/>
46. Startup Lithuania. (2024). Startup Lithuania Website – <https://www.startuplithuania.com/>
47. Startup Poland. (2024). Startup Poland Website – <https://startuppoland.org/en/>
48. Startup Visa Lithuania. (2024). Startup Visa Lithuania Website – <https://startupvisalithuania.com/>
49. Startupday. (2024). Startupday Website – <https://www.startupday.ee/>
50. Startupwiseguys. (2024). Startupwiseguys Website – <https://startupwiseguys.com/>
51. Sunrise Tech Park. (2024). Sunrise Tech Park Website – <https://ssmtp.lt/en/>
52. Tech Zity. (2024). Tech Zity Website – <https://techzity.com/>
53. Techhub Riga. (2024). Techhub Riga Website – <https://www.techhubriga.co/>

54. Technopol Science and Business park. (2024). Technopol Website – <https://www.tehnopol.ee/en/>
55. Techstars Accelerators. (2024). Techstars Website – <https://www.techstars.com/accelerators>
56. The National Centre for Research and Development. (2024). მოძიებულია Website of the Republic of Poland. <https://www.gov.pl/web/ncbr-en>
57. გოჩიაშვილი, მ. (2023). სტარტაპერი ხარ და დაფინანსებას ეძებ? 8 მოქმედი პროგრამა საქართველოში. მოძიებულია marketer.ge Website-დან: <https://www.marketer.ge/startupebi-da-dafinanseba/>
58. საქართველოს კანონი მენარმეთა შესახებ, დოკუმენტის №875-Vრს-Xმპ. საქართველოს პარლამენტი, 2023. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/5230186?publication=6>
59. საქართველოს საბაჟო კოდექსი, დოკუმენტის №4905-III. საქართველოს პარლამენტი, 2023. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4598501?publication=7>
60. საქართველოს საგადასახადო კოდექსი, დოკუმენტის №3591. საქართველოს პარლამენტი, 2024 <https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/1043717?publication=219>
61. საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტრო – ინფორმაცია საქართველოს ვიზის შესახებ, 2024. საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროს ვებგვერდი: <https://geoconsul.gov.ge/entering-georgia>

გამომცემლობა „უნივერსალი“

თბილისი, 0186, ა. ჰოლიბოროსკაისი №4. ☎: 5(99) 17 22 30; 5(99) 33 52 02
E-mail: universal505@ymail.com; gamomcemlobauniversali@gmail.com